

Manuscript 41-44, 109-112, 113-116, 121-124, 189-192

DE SANCTISSIMA TRINITATE

"Nec periculosius alicubi erratur,
nec laboriosius aliquid quaeritur,
nec fructuosius aliquid invenitur".

S. Aug. De Trinitate.

Proficiscere, anima christiana, de hoc mundo, in nomine Dei Patris omnipotentis, qui te creavit; in nomine Jesu Christi, Filii Dei vivi, qui pro te passus est; in nomine Spiritus Sancti, qui in te effusus est; ...

Licet enim peccaverit, tamen Patrem et Filium et Spiritum Stum NON NEGAVIT, sed CREDIDIT; et zelum Dei in se habuit, e t Deum, qui fecit omnia FIDELITER ADORAVIT.

(Ordo Commendationis animae).

Omnipotens sempiterne Deus, qui dedisti famulis
tuis in confessione verae fidei aeternae Trinitatis
gloriam agnoscere et in potentia majestatis adorare
unitatem, quaesumus, ut eiusdem fidei firmitate ab
omnibus semper muniamur adversis. Per Christum Do-
minum nostrum. Amen.

PRO MANUSCRIPTO

Paulin Bleau, S.J. Sept-Dec. 1942

Montréal: Col. Max. Imm-Concept,

SYNOPSIS

DE SANCTISSIMA TRINITATE.- SECTIO 1^a -

DE EXISTENTIA SSae. TRINITATIS.

PROBATUR :

- a) ex SSa. Scriptura;
- b) ex documentis traditionis antenicaenae;
- c) ex perpetua traditione postnicaena.

- SECTIO 2^a -

DE QUIDDITATE MYSTERII SS. TRINITATIS.

PARS PRIMA : De processionibus divinis;

PARS SECUNDA: De relationibus divinis;

PARS TERTIA : De personis divinis.

- SECTIO 3^a -

DE PERSONIS COMPARATIVE SPECTATIS.

PARS PRIMA : In ordine mutuo ad se.

Proprietates, notiones, aequalitas, circuminsessio.

PARS SECUNDA : In ordine ad creaturas.

Appropriatio, Missio, Inhabitatio.

- S E C T I O 4^a -

DE RELATIONE INTER SS. TRINITATEM ET RATIONEM.

A P P E N D I X

De repraesentatione Sp. Si. sub forma humana.

Praecepta loquendi quaedam de SS. Trinitate.

Tessera.

De Relatione.

L . D . S .

S I G L A
* * * * *

- AAS..... Acta Apostolicae Sedis.
 ASS..... Acta Sanctae Sedis.
 B..... Bellarminus - Opera - Vivès -1970. I, etc.
 Benson..... Non-Catholic denominations 1915.
 Betts..... The belief of 700 Ministers.
 (In Statibus Foederatis)
 Og..... S. Thomas ; Summa contra Gentiles.
 CE..... Catholic Encyclopedia (New-York).
 CIC..... Codex Juris Canonici.
 Dz..... Denzinger-Banwart (Umberg)
 (Enchiridion Symbolorum.
 DA..... Dictionnaire apologétique de la Foi Cath. (d'Alès).
 DTC..... Dictionnaire de théologie catholique.
 EB..... Enchiridion Biblicum.
 K..... Kirch: Enchiridion fontium Historiae.
 Ecclesiasticae antiquae.
 Kilp..... Kilpatrick: Our common faith.
 (The United Church of Canada)
 L..... Lebreton: Origines d u Dogme de la Trin. I vel II.
 P..... Pesch. Praelectiones dogmaticae, I ad IX.
 PG..... Migne. Patrologia graeca.
 PL..... Migne. Patrologia latina.
 R..... Rouet. Enchiridion Patristicum.
 RA..... Rouet. Enchriridion Asceticum.
 S..... Suarez. Opera. Vivès 1856, I etc.
 Sil..... Silva-Tarouca. Fontes historiae. Eccl. Medii Aevi. I.
 S.Th..... S. Thomas: Summa theologica.
 TDC..... Cavallera. Thesaurus doctrinae catholicae.

DE EXISTENTIA SS. TRINITATIS

- Thesis 1 -

SACRA SCRIPTURA NOVI TESTAMENTI CLARE TESTATUR, PATREM ET FILIUM ET SPIRITUM SANCTUM, TRES ESSE PERSONAS REALITER DISTINCTAS IN UNA NUMERO NATURA DIVINA.

S.TH.I,29,30 ; Cg.IV; P.446-476 ; B.I, 235-368 ; C.,7ss.; S.I, 531ss. ; Lebreton I ; Lohn, De SS.Trin., etc.

SACRA SCRIPTURA : EB 110, 116, 273, 461 ; Dz,2009.

NOVI TESTAMENTI : EB 44.

CLARE : obscure : Res.

clare : confuse; res a re
distincte.

TESTIS : Ille qui aliquod enuntiabile ut verum proponit, quin tamen de eo intrinsecam evidentiam procuret.

TESTATUR: Testis veritatis hic enuntiatae.

TRES : Termini numerales in divinis significant quidem et ponunt personas, sed nihil addunt ultra, nisi indivisionem circa unamquamque earum. 1.30.3.

DISTINCTIO : negatio identitatis.
rationis ratiocinantis,
rationis ratiocinatae.

realis: negatio identitatis ante omnem considerationem mentis.

NOTA : Divisio distinctionis (3 διαφορά) apud PP. Graecos:

Τῷ ΠΑΥΛῶΤΙ : distinctio quae percipitur a sensibus;

ΚΑΤ' ΕΝΘΥΜΙΑΝ : distinctio quae percipitur ab intellectu, et quae consequenter potest esse realis vel rationis.

Distinctio $\tau\upsilon\pi\ \pi\acute{\alpha}\lambda\upsilon\omega\varsigma$ est distinctio realis maior (sol. separatio actualis vel possibilis).

Distinctio $\kappa\alpha\tau'\epsilon\pi\iota\nu\omicron\iota\varsigma$ complectitur :

- 1) Distinctio realis minor aut modalis;
- 2) Distinctio virtualis maior aut minor;
- 3) Distinctio rationis purae.

REALITER DISTINCTAE : P., F. et Sp. S. sunt alius et alius et alius; non sunt aliud et aliud et aliud.

ESSENTIA : id quo res est id quod est
= quidditas,
= natura.

SUBSTANTIA :

prima : ipsum subjectum quod in se est.
: subsistentia
: res naturae
: hypostasis (1, 2, 9, 2).

secunda : id cui competit esse in se; praescindit principia individualia.

ACCIDENS : id cui competit esse in alio. (Ens entis)

UNIVERSALE : unum quod est aptum esse in pluribus et praedicari de multis.

SENGULARE : id quod non est aptum praedicari de pluribus.

Individuum:

Sol. quid: est singulare quod est indivisum in se et divisum a quolibet alio sed non prorsus incommunicabile.

Patitur enim triplicem communicabilitatem seu communitatem, scil.

- a) Communitatem partis sive substantialis sive integralis.
- b) Communitatem assumptibilis. (Incarnatio)
- c) Communitatem numericae identitatis cum pluribus distinctis. (Trinitas)

Simpliciter : indivisum in se, divisum a quolibet alio et prorsus incommunicabile.

Principium individuationis : Id unde radicaliter provenit quod unum individuum ab aliis eiusdem speciei solo numero distinguatur possit. (In corporalibus: materia quantitate signata 1. 29.2.3^m)

Principia individualia : illud quo formaliter natura speciei contrahitur ad gradum individualement.

Forma, figura, locus, tempus, stirps, patria, nomen.

Suppositum : substantia simpliciter individua.

Persona : suppositum naturae rationalis.

: rationalis naturae individua substantia.

(melius): substantia individua intellectualis naturae.

vel : subsistens distinctum intellectualis naturae.

Esse : a) copula propositionis.

b) essentia.

c) actus essentia = existere.

id quo res, est.

id quo res ponitur extra causas in ordine objectivo, extra scl. intellectum cogitantem.

Existere :

Inexistere = existere (esse) accidentis.

Subsistere = existere (esse) substantiae.

SUBSISTENTIA : (Subsistere, subsistens)

A) Concrete :

1° Substantia: id quod re et actu habet existere in se, non autem in alio.

2° Hypostasis: suppositum : persona.

Dz 201, 216a., 220, 254, 288, 691.

B) Abstracte :

- 1° Actus quo res formaliter subsistit = subsistere.
Actus essentiae substantialis (Van Noort. De Deo Trino, n.217. i.e. ille modus existendi, qui ntrae. substanti-
ali debetur ita ut subsistentia sit existentia in se et
non in alio tanquam in subjecto.
- 2° Ratio personae seu personalitatis, id, scl. quo natura
constituitur in ratione personae, sive :
- a) adaequate: id quo persona subsistit et simul distin-
guitur;
 - b) inadaequate: id quo habetur incommunicabilitas, scl,
aut
 - 1) id quo persona subsistit: actus essendi quo ali-
quid existit in se, seu subsistit: esse existen-
tiae quod naturaliter debetur substantiae: esse
substantiale quo subsistitur, aut
 - 2) id quo distinguitur: id quo formaliter habetur
distinctio.

Unum = ens indivisum;

transcendale : re controvertitur cum ente;
ratione, addit indivisionem;

numericum : principium numeri =

re, addit aliquid supra ens, aliquid scl. ad genus quan-
titatis pertinens np. divisionem quanti:
Ergo non de Deo dici potest.

UNA NUMERO : (dicta de natura divina) = unitas lato sensu =
unicitas.

UNICA : immultiplicabilis sed plura individua ejusdem univocae naturae et sic opponitur unitati specificae quae est multiplicabilis sed. plura individua ejusdem univocae naturae (v.g. homo) (Unitas genetica = l'unité d'origine).

Persona et natura in thesi sumuntur primario, sensu obvio et vulgari. Ante omnem elaborationem scientificam, omnes (le sens commun) cognoscunt quid sit persona aut natura, imo inter ea distinguunt quin possint definitionem philosophicam tradere.

- 1°- Distinguit inter personam et non-personam.
Nemo dicit bruta esse personas.
- 2°- Persona est ens liberum, sui juris, habens dominium sui actus. (responsabilité)
- 3°- Sed libertas supponit voluntatem et intellectum et conscientiam sui.
- 4°- Haec denique supponit "Ego" quae proprie est persona.
"Ego" concipitur ut aliquid substans omnibus phaenomenis, mutationibus, fieri, np. ut ens, vivens, intelligens, liber.

Pariter sensus communis distinguit inter naturam et personam :

- 1°- Brachium meum, corpus meum, anima mea significat Brachium quem ego possideo, etc. Distinctio fit inter "Ego" et id quod est possessio tou "Ego".
- 2°- Ambulo, cogito, volo = distinctio inter Ego et operationes tou "Ego".
Unde Ego est principium primum attributionis.

3°- Non Ego sum idem ac antea.

Distinctio inter "Ego" permanens et aliud quod possideo sed quod non est amplius idem scl. naturam in manifestatio - nibus.

4°- Volo per voluntatem meam, intelligo per intellectum meum. Scholastice person est principium quod operatur, natura est principium quo operatur.

"Ego", inde, est aliquid permanens cum elementis transitoriis= personalitas ontologica (Ens quod est fundamentum ejus quod vocari posset): personalitas psychologica (conscientia sui) et personali - tas moralis (libertas et dominium sui).

Persona ontologice, est habet, agit, patitur.

Illae notiones intelliguntur ab omnibus rudibus. Praebent i- deam non obscuram sed claram; non autem distinctam sed confusam. Cf. Catech. Concilii Trid. Romae. c.2, p.13.

SENSUS THESEOS :

Quaedam summa res (natura divina) est P., et F., et Sp.S. (tres personae inter se realiter distinctae). Dz.431; vel Pater cum Fi- lio et Sp. So., (tres personae divinae) unus est Deus, non in unius singularitate personae, sed in unius Trinitate substantiae.(Praefa- tio in Festo SS. Trinit.)

ADVERSARII :

1°- Non - Christiani :

a) Pagani,
Mahumedani.

b) Juđaei;

c) Moderni athei, pantheistae, monistae, evolutionistae, ra- tionalistae; v.g. Haeckel: The riddle of the Universe, pp.98 ss.100 s.; Brunshvieg. R.M et M. Janvier 1932, 33.

2°- Vix - Christiani :

Sociniani, Arminiani (saec. XVI et XVII) Dz.,993.

Unitarii : Farley: Unitarianism defined 10,11,15,16,17, 18,19,22.

De Xto distinguit : Christ is Divine, but he is not God.

Protestantes liberales: Explain Christianity by explaining it away. Cf. D.T.C. Paul de Samosate.

3°- Christiani :

per defectum :

1) Monarchiani :

Praxeas (c.195) = Unica persona divina.
Noetus (c.195) =

2) Sabelliani : aspectus; Modalismus.

Sabellius (c.220) Se manifestans = Verbum
Legislator V.T. = Pater
Deus, ut incarnatus = Filius
sanctificans = Sp. S.

Verbum qua creator mundi = Pater - Filius = Patri-
passiani. (c.196)

Theopaschitae

Paulus Samosatenus (260 DTC)

Dz., 48-50, 60, 66, 85, 231.

Rosmini Serbati (1855) Dz., 1916.

Subordinatiani :

Arianismus : Arius +336; K. 400-403.

R. 648-652, R. 777, 1659; Dz., 1460;

RHE. anno 1930.

Verbum

= ; F. = nona P. natus

sed factus

Negant Filium esse

Patri. Cf. Newman:

a) Radicales : Aetius (+367) Eunomius (+390) = Anoma-
maei. F. est (dissimilis) a Patre (= 2^a
formula Sirmiensi (357)) Cf. RHE 1928, 809;
R. 935, 938.

b) Homoaeni (Accacius Caesariensi +366)

Eusebius Emessenus 359.
 Georgius Laodicensis
 Verbum est (simile) Patri

c) Semi-Ariani = Homoeusiani

Basilius Ancyranus (+366) Eustatius Sebastiensis
 380; Filius per omnia similis est Patri.

d) Macedonianismus (c.360) = Pneumatomachi.

Negant divinitatem Sp.S.

Dz., 54, 58-81, 85 s., 275 s., 461, etc. etc.

Cf., De Groot, s.j. Historia dogmatum.

Modernistae : Accedunt ad theoriam Harnack, 1930, Seebey, Loop
 de quibus in thesi sequenti.

Cf. Dz., 2009, 2010, 2011, 2020 s., 2022.

LeRoy: Dogme et critique : 133, 286.

G.Tyrrell, Thr'u Scylla and Charybdis, 343.

Loisy: Autour d'un petit livre, 301.

Rivière: Le Modernisme dans l'Eglise, 161.

Per excessum peccantes :

Thritheitae : Cf. Dz., 48-51.

Joan Philoponus, 550.

Unde 3 naturae; unde 3 personae.

Roscellinus (+1121) subobscurus loquitur.

Gunther (+1863) pro ipso, persona = substantia sui conscia. In
 Deo tres personae, unde tres substantiae sui consciae. Substantia
 divina non est numerice una sed tt. moraliter una. Dz., 1655.

Quaternitas : Dz., 431.

NOTA : De Fide definita : in omnibus symbolis et pluribus Conc.
 Cf. Dz.

Cf. Collect. Lac VII : Schemata de Trinitate.

Duae partes :

1°- Ad modum unius :

- a) P. et F. et Sp.S. sunt tres realiter distincti;
- b) P. et F. et Sp.S. sunt tres personae;
(persona hic, primario, sensu vulgari intelligitur).
- c) Patri et F.^o et Sp. S.^o vera divinitas sensu proprio attribuitur.

2°- P. et F. et Sp. S. sunt unus Deus.

(una natura sive essentia sive substantia divina).

N.B.- 1°- "Vetus T. Patrem aperte praedicabat; Filium obscurius.

Novum autem, nobis Filium perspicue ostendit : et Spiritus divinitatem subobscurè quodammodo indicavit. Nunc vero Spiritus nobiscum versatur : seseque nobis apertius declarat". S.Grég.Naz., Orat. 37. Cf. L.I., 100-102, 330, 378.

2°- On doit insister sur cette donnée capitale que le facteur essentiel dans l'histoire du Dogme Trinitaire, c'est un FAIT, le FAIT de J.-C., et non pas une spéculation.

3°- Non licet a priori supponere Xtum a principio vitae publicae debuisset clamare: Ego sum Deus; neque licet concludere eum, quia ita non egerit, non docuisse se esse verum Deum. De facto pedetentim et prudenti quadam oeconomia usus est Xtus ad divinitatem suam manifestandam.

- Oeconomia revelationis Xti (sugkatabasis) "non potestis portare modo" :

- a) Incipit praedicatione morali (Magister);
- b) Se dicit filium hominis : Messias.
- c) Servus Iahvé;
- d) Filius, Filius Dei.
- e) Ultima hebdomada;
- f) Suprema confessio.

4°- Nullus scriptor N.T., si Joannem excipias, ex professo demonstrandam suscipit divinitatem Xti. Omnes enim libri N. T. occasione data scripti sunt ad quasdam veritates revelatas conservandas, in memoriam revocandas; et omnes supponunt veritatem fundamentalem religionis christianae, divinitatem scl. Christi.

5°- Distinctio facienda inter chronologiam factorum et chronologiam narrationis factorum:

Facta in Evangeliiis sunt: 26-34; in Act.Ap.28-64/5.

Narratio factorum: Mt.,60-67 (aramaice antea); Mc.,55-64; Lc.,60-65; Jo.,96-100; Act.post Ev.Lc. Act.,1,1-3; Epist.Pauli 48,51-66,7; Ep.Jo.,96-100; Apc. 90-96; Ep. Petri, 55-66; Jac.,c.60; Jud.,c.68.

6°- Non utemur tt "une épluchure de textes" sed multis, ita ut ex eis constituatur "acies ordinata". "Il sera loisible après cela de chicaner sur tel ou tel des textes allégués. L'ensemble tiendra par sa masse, mole sua stat, et cela suffit à mettre hors de doute le sens et la portée des témoignages invoqués". (de Grd'maison)

7°- Apologetice, supponimus authenticitatem historicam N.T. librorum, seu aptitudinem eorum ad gignendam fidem historicam, non legendariam, symbolicam, ornatam, sed veram, in qua scl. existit adaequatio inter narrationem et res narratas, inter verba relata et verba prolata. Vera autem historia componi potest cum:

- a) interpretatione factorum;
- b) scopo philosophico, religioso, didactico, apologetico;
- c) idealizatione seu profundiore rerum penetratione.

Authenticitas autem historica includit GENUITATEM seu authenticitatem tum aetatis tum auctoris (provenance); VERACITATEM auctoris (sincérité); INTEGRITATEM documenti (intégrité); HISTORICITATEM seu accuratam relationem (exactitude):

"The actual extent to which the text of the N.T. is open to doubt cannot be precisely stated, but the estimate of Dr Hort, whose lifetime was devoted to this subject, is commonly accepted as an approximate guide. He says (Introd. to the N.T. in the original Greek, p.2, 1882):" The proportion of words virtually accepted on all hands as raised above doubt is very great part by changes of order and other comparative trivialities, constitutes the whole area of criticism. If the principles followed in this edition are sound, this area may be very greatly reduced. Recognising to the full the duty of abstinence from peremptory de-

cision in cases where the evidence leaves the judgment in suspense between two or more readings, we find that, setting aside differences of orthography, the words in our opinion still subject to doubt only make up about one-sixtieth ($1/60$) of the whole N.T. In this second estimate the proportion of comparatively trivial variations is beyond measure larger than in the former; so that the amount of what can in any sense be called substantial variation is but a small fraction of the whole residuary variation and can hardly form more than a thousandth part ($1/1000$) of the entire text. "It is further to be remembered that, altho some doubt attaches to the record of certain incidents and sayings of great interest and value, yet no doctrine of christianity rests solely upon a disputed text. The Christian student can approach the subject without misgiving and may follow withersoever honest inquiry seems to lead him, without thought of doctrinal consequences". (Sir Frederic G. Kenyon, Handbook to the textual criticism of the N.T., 1912).

3°- Certitudo historica non est certitudo mathematica. Cf. Geny, Critica, p.94 s. scilicet variae certitudines sunt notiones analogae.

a) Agitur de factis praeteritis. "Aucune conclusion historique, entendez-le bien, aucune ne peut s'imposer à nos esprits avec l'évidence des phénomènes qui sont l'objet d'une intuition sensible immédiate".

b) Praesertim quia ex parte aliqua est factum praeternaturale aut divinum. "Un jugement porté sur un tel fait ne peut contraindre notre adhésion à la manière des évidences physiques ou mathématiques, pas plus que ne le peut faire cette vérité que vous tenez pour assurée: Dieu existe.

c) Dogma illud est stricte supernaturale, i.e. mysterium. Saepe nil aliud possumus objectionibus respondere: Deus nequit falli nec fallere. Cf. Pinard, 6ème Conf. 1932, 1ère partie. Pinard, Hist. Comp. II, note 1: La démonstration par convergence d'indices probables.

9°- Dogmatice, inspirationem horum librorum supponimus et quicquid hagiographus asserit, dicit vel insinuat, a Deo assertum, dictum, insinuaturn esse credimus.

10°- Voces: Trias, Trinitas; consubstantialis; natura ;
 persona non inveniuntur in SS.; sed utique conceptus quos voces il-
 lae exprimiunt.

SYNOPTICIS : (Mt.; Mc.; Lc.) Dz., 2148-2166; Dz., 2027s., 2030s., 2033s
 2036 s.

Haec accipe de 4 Evangeliiis :

1.- Sous le rapport des traits et des caractères extérieurs, ns.
 sommes peut-être autorisé à dire:

- a) que le point de vue de Mt., est surtout israélite; de Mc.
 gentil; de Lc. universel; de Jo. chrétien et polémique;
- b) que l'aspect général (et pour ainsi dire la physionomie)
 de Mt. est surtout oriental et biblique; Mc. romain; Lc. grec; Jo.
 spirituel;
- c) que le style de Mt. est pompeux et rythmé; de Mc. élégant
 et précis; de Lc. calme et abondant; de Jo. sans art et familier.
- d) que le caractère le plus frappant de Mt. est la symétrie;
 de Mc. la compression; de Lc. l'ordre; de Jo. le système;
- e) que chez Mt. la pensée et le langage sont hébraïques; chez
 Lc. hellénistes; chez Mc. la pensée est souvent occidentale quoique
 le langage soit hébraïque; chez Jo. la pensée est hébraïque et le
 langage helléniste.

2.- Sous le rapport du sujet et du contenu, nous pouvons peut-
 être dire:

- a) que, dans Mt. nous avons de la narration et des recueils
 de discours; dans Mc. des mémoires; dans Lc. de l'histoire; dans Jo.
 des portraits dramatiques;
- b) que Mt. présente d'ordinaire les faits sous le rapport de
 leur accomplissement; Mc. dans leur détail; Lc. dans leur connex-
 ion; Jo. dans leur relation avec les enseignements spirituels qui
 en émanent;
- c) qu'ainsi nous trouvons le plus souvent notés dans Mt. des
 impressions; dans Mc. des faits; dans Lc. des motifs; dans Jo. des
 paroles;
- d) la narration de Mt. est souvent collective et antithéti-
 que; de Mc. graphique; circonstanciée, cinématographique; de Lc. di-
 dactique et réfléchie; de Jo. choisie et supplémentaire.

3.- Pour ce qui regarde le portrait de Jésus, Mt. nous présente surtout Jésus comme Messie; Mc. comme l'Homme-Dieu; Lc. comme Rédempteur; Jo. comme Fils unique.

4.- Mt. donne la catéchèse palestinienne; Mc. la catéchèse de Pierre; Lc. la catéchèse de Paul; Jo. est l'Evangile spirituel.

5.- Mt. Mc. Lc. rapportent surtout le ministère de Galilée; Jo. celui de Judée.

- 6.- Dans les Synoptiques (Mt. Mc. Lc.) nous avons:
- toujours les pensées maîtresses,
 - souvent les paroles,
 - jamais la sténographie,
 - pas toujours l'ordonnance originale des enseignements de Jésus.

7.- Non scribunt Evangelistae historiam exhaustivam sed "aide-mémoire", vade-mecum.

PROBATUR I^a PARS : (Tres sunt personae divinae)

- a) P.: vivit, intelligit, vult, operatur;
- b) attributa stricta divina possidet.
- F.: vivit, intelligit, vult, operatur;
- b) attributa stricta divina possidet.
- Sp.S.: vivit, intelligit, vult, operatur;
- b) attributa stricta divina possidet.
- c) Non ipse est P. qui F., nec ipse F. qui Pater, nec Sp.S. ipse qui est vel P. vel F. Dz., 280 m.

A.- EX SYNOPTICIS : (Mt., Mc., Lc.)

Mc. 40/50; Mt., 40/50; Lc., 50-65;
Narrant facta (29-33).

- a) Pater : Paternitas in N.T.
 - erga hoēs (misericordia, remissio pecc.)
 - erga Xtum (Pater meus, Pater vester)
 - Cultus in spiritu, non in meris observantiis externis.

b) Christus :

- aa) Baptismus: Prima sollemnis Trinitatis manifestatio.
- bb) Oeconomia praedicationis (revelationis) Christi ($\tau\omicron\upsilon\chi$ $\kappa\alpha\tau\alpha\beta\alpha\tau\iota\varsigma$); sese manifestando, manifestat Trinitatem.

1°- Doctrina moralis (salutis) :

- a) Praeparatio a S.Jo.Bapt.: Praedicatio moralis et prophetica.
- b) Tanquam auctoritatem habens : Supra Salomon, Jonam David, Moysen, Eliam, prophetas et legistatores V. T. ipsum Jo. Bapt, templum, sabbatum.
- c) Confirmatio doctrinae miraculis.
- d) Remissio peccati.
- e) Adventus (exitus) ad salvandas animas.
- f) Sponsus.
- g) Sermo in monte: (Dictum est : Ego).
Cf. Xtus², p.989b ss.
- h) Finis ultimus (X).
- i) Oia. propter se (X^m).
- j) Salus aeterna.
- k) Parousia.

2°- Filius hominis :

- a) Xtus saltem 70 vices utitur: excitat curiositatem.
- b) Caesareae Philippi: F. hoīs = Messias.
(Filius hoīs = relatio Xti ad homines).
(Filius Dei = relatio Xti ad Deum).

3°- "Iy" Filius, Filius Dei:

- a) Pater meus, Pater vester.
- b) Mediator.
- c) Bloc erratique johannique, Mt., 11²⁵⁻²⁷.
= relatio metaphysica filiationis
= consubstantialitas cum P^e. nam solus novit P. em.
- d) Juvenis.
- e) Filii Zebedaei.
- f) Confessio Petri: Mt., 14²² ss. et 16¹⁶.
- g) Transfiguratio = Filius Dei et servus Jahvé.
(Cf. Is.: Xtus patiens).

4°- Hebdomada Sancta :

- a) Filius David: Hosanna.
- b) Parabolae translucidae Servi Iahvé.
- c) Iudex.

5°- Suprema confessio apud Caipham.6°- Resurrectio. (Cf. Tract. de Vera Religione).7°- Testimonia de divinitate Xti.:

- a) Patris.
- b) Discipulorum :
 - 1) Marcus: Mc. 1.1.
 - 2) Petrus: Mt. 16¹⁶; Act. 10³⁶⁻⁴⁸; 1 Pet. 1¹¹.
 - 3) Joannes:
 - 4) Matthaeus: 1²³, 3³.
 - 5) Thomas: Jo. 20.28; Dz. 224.
 - 6) Jacobus: 5¹¹.
 - 7) Judas: 5.
 - 8) Centurio.
 - 9) Stephanus: Act., 7, 56, 59 s.
 - 10) Philippus: Act., 8³⁷.
 - 11) Paulus: Act., 9²⁰.
 - 12) Jo. Bapt; Angeli; Magi; Simeon; Anna; Zacharias;
Elizabeth; B.V.M.

c) Sp.S.: (Textus graecus; articulus)

In V.T. promittebatur effusio Sp. S¹.
 Adimpletio hujus prophetiae jam apparet multis locis: Mc.
 3¹¹; Lc., cc. 1, 2, 3.
 Sed non adhuc ut persona.
 Iy Spiritus (Mc); Iy Sp. Dei (Mt);
 Iy Sp.S. (Lc) (Baptismus Xti). Mc. 1⁸, Mt. 3¹¹; Lc. 3¹⁶.
 Xtus expellitur, regreditur, exultat, etc. sub influxu
 Sp. Si.
 Peccatum contra Sp. Sm. Mt. 12, 31.
 Sp.S. docet Lc., 12¹².
 Cur non plura testimonia? Cf. Jo. 14⁹⁻¹³; Jo. 16¹² s.

B.- EX ACTIBUS APOSTOLORUM (Evangelium Sp. Si):

Narratio (c. 50-65); Facta (c. 33-65).

Petrus, Paulus, Stephanus, etc. = monotheistae ardentes :

a) Aspectus externus fidei et vitae christianae:

Apologeticus "Accentum" clare ponitur in Messianitatem Xti
 sed messianitatem quae superat ideam judaicam messianitatis.

Probatur Messianitas Xti, prophetiis V.Ti. et ipsius Xti,
 miraculis Ejus, resurrectione.

Xtus est: major David, judex vivorum, auctor vitae, petra
 angularis, mediator necessarius, salvator universalis, (

) Act., 4.12; Act., 2.33.

Nullum invenitur vestigium progressionis in fide in divini -
 tatem et filiationem Xti; Act., 2, 14 ss.

b) Aspectus internus fidei et vitae christianae.

Omnes christiani, monotheistae ardentes :

1.- CHRISTUS :

a) Preces in Xtum fundunt; est caput eorum; intervenit
 ipse in Ecclesia.

b) Doxologiae in Xtum solum, vel
in Xtum cum Patre.

c) Christus est (*Kypios*) (Iahvé). Un des faits les plus révélateurs de la foi chrétienne et hoc jam in die Pentecostes. Maranatha.

d) Quae in V.To. dicebantur de Iahvé, nunc de Xto dicuntur; et indiscriminatum tunc Patri, tunc Xto tribuuntur. v.g. in nomine Iahvé, in nomine Xti; timor, gratia, conversio, fides, servitium praedicatio, verbum, via, voluntas, parousia: Iahvé in V.To. Xti in Actibus.

e) X. semper apparet dependens: a Patre et Deus sed unicus Deus.

2.- SP.S.: La foi au S.-E. est une des notes caractéristiques de la foi chrétienne primitive.

a) Promittitur Act., 1⁴; adimpletur promissio c.2 et 2¹⁷.

b) Praesentatur ut :

1) vis divina: (cf. Libros propheticos et sapientiales V.Ti.)

2) persona: prophetat, dicit, agit, ducit Ecclesiam, imperat.

Sic dicit Iahvé, sic dicit Sp.S.

Cur nulla doxologia erga Sp. Sm.?

Quia nonnisi paulatim ut persona apparet.

Cf. L.I., 378. Etiam nostris diebus est aliquomodo "Deus ignotus".

C.- EX SCRIPTIS PAULINIS :

Paulus: Quis? Non CREATOR sed VOX qui provoquait dans l'Eglise un écho profond. CONSERVAT, non INNOVAT: DEPOSITUM CUSTODIT.

Monotheista inflammatus.

Nequit fuisse syncretista.

Ejus epistolae generatim : écrits de circonstances, non EXPOSE SYSTEMATIQUE.

Gal., 1⁶⁻⁹; I Cor., 15¹ ss.; II Tim., 1¹²⁻¹⁵; Phil., 2⁵ ss.
Gal., 1, 1, 2¹¹⁻²². Rom.

1.- Ex epistolis quarum ipse est auctor et redactor. (materia et forma ex Paulo)

a) Trias : réunis dans le même texte est un phénomène surprenant et inattendu. On en compte bien une trentaine et generatim habent une signification Trinitaire. Prat., 2.157.

1) Personae co-numerantur absque ordine fixo; II Cor., 13.13; I Cor., 12, 4-6; (Sanctificatio ex tribus).

2) Personae nominantur scd. vel relationes aeternas ad intra, vel missiones. Gal. 4, 4-6 et Rom., 8, 14-17; I Cor., 2, 10-2; Rom., 8, 9-11; Eph., 1, 3-14.

3) Id quod affirmatur de una persona affirmatur paulo post de alia; Tit., 3, 4-6; I Cor., 6.11; II Cor., 1, 21-2; Rom., 15, 15 ss.

b) Pater : in filiatione adoptiva, in filiatione Xti = Pater, Deus Pater, Deus et Pater, ly Deus Pater, D. Pater noster, noster Deus et Pater; Eph., 1, 2; 2, 18; 3, 14 ss.; 4, 6; 6, 23; Col., 3, 17; Gal., 1, 4.

Christus : a) Primogenitus, in forma Dei,

b) (ΚΥΡΙΟΣ ΠΑΤΕΡΩΝ)

c) (Ο ΚΥΡΙΟΣ ΖΩΩΝ) (Saltem 50 vices in Paulo).

d) Pro Paulo: Iahvé = (ΚΥΡΙΟΣ) = Xtus = Petra.

e) Doxologiae:

- f) (εἰς Χριστὸν ἡσθού) (164 vices) = Salus aeterna.
- g) Extra Xtum = damnatio;
Phil., 2, 2 ss.; Col., 1, 13 ss.;
Rom., 6, 3-11.
- h) Formulae: D. et X.; D. Pater; Pater et X.;
Deo, Xto et Sp. So.
- c) Sp. S. : (πνεῦμα) invenitur c. 379 vices in N.T.; ex his
146 apud Paulum extra Ep. ad Hebraeos.
Sp.S. mittitur a Patre et m. a Filio
datur a Patre et d. a Filio
est spiritus p^{is} et est spiritus Filii.
Operatio Sp. Si est operatio quae fit etiam et
a Xto et a Patre: v.g. producit gratiam.
Scrutatur profunda Dei I Cor., 2, 10-12.
Sp. S. habitat, ingemiscit etc. in nobis.
Sp. S. nunquam vocatur Filius Dei et
nunquam recipit praedicata historica.

COMPENDIUM DOCTRINAE TRINITARIAE PAULI.

Per Xtum, in uno Spiritu, habemus accessum ad Patrem. Cf. Eph. 2, 18.

Il suffit de considérer cette doctrine pour en reconnaître la TRANSCENDANCE. Tout ce que les systèmes humains avaient de séduisant se retrouve ici, plus pur, plus parfait, et dans une synthèse où leurs négations s'effacent: l'unité est plus intime que dans le monisme stoïcien pcq. plus personnelle et plus vivante; la transcendence divine est mieux sauvegardée que dans le platonisme pcq. la sainteté de Dieu est plus profondément conçue; tous les intermédiaires rêvés par l'alexandrinisme sont écartés, mais l'homme est uni à Dieu par un médiateur, infirme cœ nous dans sa chair, saint comme Dieu dans son esprit. Et tout cela n'est pas une SPECULATION, c'est une REALITE qui est apparue dans le CHRIST, qui a été consommée par sa mort et sa résurrection, et qui CHAQUE JOUR SE PERPETUE dans les chrétiens par son ESPRIT. Ainsi, dans cette religion, les FAITS et les IDEES se compénètrent, comme la CHAIR et l'ESPRIT, comme l'HOMME et DIEU, et le fidèle est saisi tout entier par elle; IL N'ADHERE POINT A UN SYSTEME, IL EST INCORPORE AU CHRIST.

EPISTOLA AD HEBRAEOS : Dz., 2176-8

Comparari debet cum Epist. ad Coloss.

Vix loquitur de Sp. Sto.

Caput primum : Xtus qui locutus est nobis est "Iy" Filius Dei.
Cf. Textum graecum; Crampon;
Douay Version.

SCRIPTA JOANNEA :

Quis Joannes? "Discipulus quem Jesus diligebat".

Sa pensée a été dominée toute entière et jusqu'au fond par la pensée du Maître unique.

Est etiam et semper TESTIS FIDELIS et hoc sive ut catechista, sive ut apologeta, sive ut controversista. I Jo., 1,1; Jo., 19,34 s. I Jo., 4,14 s.

Sicut Petrus II Pet., 1,16-20 et Paulus Gal., 1,11 s. Joannes est theologus. Il fait la théologie de l'histoire des faits qu'il a vus.

Qui dit théologie ne dit pas: SPECULATION PURE; la théologie de S. Jean comme toute théologie s'appuie sur la REVELATION.

Scribit ad fidem in Filium Dei fundadam et illuminandam.

IN APOCALYPSI: (Eodem tempore scripta ac IV Esdras)

Hic, Joannes est "Fils du tonnerre".

Deus in Apc. est

D. prophetiarum et psalmorum potius quam D. evangeliorum et epistolarum.

Deus est (etc.)

Xtus in Apc. est triumphator. Joannes vult movere spem.

X. = Jesus = Agnus = Filius = () = leo Judae = Domina -
tor, Rex Regum, (), principium et finis, etc.etc.

Spiritus : Pauca.

Cur? Le sujet principal du livre n'est pas la vie spirituelle du chrétien mais le triomphe final du Christ: 21,6; 22,1; 3,1; 5,6; 1,4;

EVANGELIUM JOANNIS :

= Redactio praedicationis quotidianae a Jo. factae discipulis suis.

Character historicus: non pendet unice a Synop.;

nec potest reduci ad doctrinam paulinam,

" " " " hellenismum alexandrinum.

Etsi sunt "des traits rappelant ces filons, tous sont profondément joanniques".

Prologus : Verbum.

Corpus : Filius Dei unicus est

Revelator, habens auctoritatem et scientiam aeternam.

Vita : resurrectionis causa, Vitis, Caro et cibus (Eucharistia).

Lumen: Salus aeterna.

Veritas: i.e. verax doctor et testis fidelis sed in ipso Veritas subsistens apparet.

PATER et FILIUS :

CHRISTUS est **F. DEI Unigenitus** (monogenès).

1°- Genitus a Pe: Jo.1.14,18; apud Pm. Jo.1.1; 16.28; 17.5; in sinu Pis. Jo.1.18; Accipit a Pe: Jo.10.29; 5.26; Jo.1.34; 2.16; 3.16,18; 5.18,38,43; 6.38; Jo.7 et 8; 7.16, 29; 8.23,25,27,42,58; 10.30-36; 11.4; 12.49; 14.14; 16.28; 20.28; 5.19-21,25,18; 1 Jo.4.9.

2°- Missus a Pe. a quo testimonium accipit, exiens a Pe., habens originem coelestem: Jo.3.13,18; 5.37; 6.38s.,46,50,62; 7.29; 8.23; 10.36; 12.49; 16.28.

3°- Huic missioni praexistebat F. apud Pm.: Jo.1.15,27,30;3.31s.; 8.58; 17.5.

4°- Aeternus: Jo.8.56-60; 10.30,37s.; 14.23; 17.5; 1 Jo.5.20.

- 5°- Ex illa filiatione oritur cognitio intima PIs. ejusque mysteriorum : Jo.3.11; 6.46; 7.29.
- 6°- Correlatio et inseparabilitas amborum : Jo.12.44-50; 13.20; 14.1,9ss., 2.3s.; 15.23s.; 16.32; 17.1,3,5.
- 7°- Unitas cum Pe. in potentia, operatione et perfecta communicatio bonorum. Jo.1.29; Jo.3,35; 5.16-30; 8.27; 10.27-40; 13.3; 14.9; 16.15; 17.10,21; 20.21,28; 1 Jo.1.2; 2.22; 4.9; 5.5,9ss.,20.
- 8°- Immanentia mutua: Jo.10.30-38; 14.10; 17.21.
- 9°- Miracula patrat v.g.: Jo.2.23; 5.17,36; 10.25.28; etc.etc.
- 10°- Quod Jo. apostolus etiam testatur: Jo.8.27; 12.37; 13.3;20.31; Apc.1.13s.; 2.22s.; 19.11ss.; 1 Jo.1. s.; 2.22s.; 4.9; 5.5,9s.,20.
- 11°- Et Joannes Baptista: Jo.1.29ss.; 3.31ss.

SP. S. : () cum pronomine masculino: Jo.7.37-38.
Postea in thesibus de processionibus.

Cf. Christus² 958-1029;
d'Arcy: The life of the Church.

PROBATUR II^a PARS : P.,F. et SP.S. sunt unus Deus ob identitatem essentiae, (naturae, substantiae) divinae.

N.B.- In 1^a parte probatum est: P.m et F. et Sp. Sm. esse tres personas realiter distinctas, quarum unaquaeque est verus Deus. Si ergo tres subsistunt personae in vera divinitate nonne tres existunt dii? Illationem negant SSae N.T., in q

bus constanter inculcatur: unum esse numerice verum Deum: Patrem, Filium et Sp.S.; Ratio autem ontologica non alia indicatur nisi UNICITAS divinae naturae, in qua P. et F. et Sp. S. subsistunt.

A.- Ex idea Monotheismi :

- a) Ex V.T. Cf. De Deo uno. Jamvero Xtus non venit solvere legem aut prophetas sed adimplere.
Mt., 5.17. Dz., 28.

- b) Ex N.T.

Verus Deus est tt. numero unus.

A. P. et F. et Sp. S. sunt verus Deus.

E. P. et F. et Sp. S. sunt unus numero Deus.

Ad MAJ.: Mc., 12.29 (Cf. Dt., 6.4); Rom., 3.29 s.; I Cor., 8.4-6; Eph., 2.12; Cf.: Eph., 4.6; I Tim., 2.5.

Ad MIN.: Ex 1^a parte.

B.- Jo., 10.22-39; Corluy: Spic. II. 33-43.

C.- Ex formula Trinitaria Baptismi. Mt., 28.19.

N.B.- 1°- Textus ille invenitur in Mss. oibus uncialibus, in oibus cursivis, in versionibus oibus et oes. editiones criticae illum absolute retinent.

2°- Nunquam ab arianis vel pneumatomachis adversus FP. qui illum citare solebant, in dubium revocatum fuit. R. 782, 784, 858, 917.

3°- Si non est genuinus non explicatur rapida diffusio formulae trinitariae, nec relatio intima inter Bm. et Trin. apud Paulum: Tit., 3.4-6; I Cor., 6.11; nec fides Trinitatis quae in tot diversis Apostolorum scriptis praedicatur vel commemoratur: I Cor. 12.4; 2 Cor., 13.13; Eph., 2.18; 4.4; I Pet., 1.2.

4°- Ante Eusebium citatur saltem 25 vices: v.g. R. 4, 219, 307, 499, 500.

5°- Ipse Eusebius citat formulam completam 6 vices, etsi post Nicaenum, sed tunc non nefat textum esse genuinum.

L. 1.599-610; Van Noort: de Sae l. n.167e, fine et nn. 187-191; P. 6.382 nota; L.1.330.339-342.

6°- Nota insuper Bm. esse apud Judaeos ritum religiosum (Mc.7.4) et Xm. a J. B. nuntiatus fuisse ut eum qui baptizat in Sp. Sto. (Jo.,1.32 s.).

POLEMICE : Cum verba Xti. Mt. 28.19 inveniantur in oibus codicibus et versionibus et a tot PP. allegantur praesertim tempore controversiarum de Trinitate (saec.4) irrationabile est eorum genuinitatem in dubium revocare.

Forma Eusebiana (ἐν τῷ ὀνόματι μου (scl.Xti)) quae invenitur apud Euseb. 16 vices.

- 1°- non invenitur in ullo codice aut versione;
- 2°- non invenitur in ullo textu 3 primorum saeculorum;
- 3°- omnino ignoratur a controversistis 4 saeculi;
- 4°- An revera Eusebius ipse citabat?
- 5°- Diversitas ejus versionis explicari potest ex eo quod solet Scripturam commemorare modo libero.

N.B.- 1°- Apud Judaeos: Nomen Dei = D.; solus verus D. potest justificare, regenerare, liberare a peccato, donare grat. slem (Tit.,3.5-7) = baptizare P. 459.

2°- "In nomine" apud Judaeos significat "cum respectu ad" et exprimit sive motivum (Mt.,10.41) i.e. quia est propheta, sive finem (Mc.,9.38-41) i.e. propter me. Quod fit "in nomine" significatur fieri in testimonium vel in gloriam eius; Col.3.17; I Cor.10.31, vel ex eius auctoritate Act.,3.6,12,15. Etiam aliquando innuitur ex contextu, praesertim ex actione quae fit "in nomine", initiatio vel consecratio. Ex verbis R. Jehuda (c.150) habemus quod "Circumcisio in nomine montis Garizim est circumcisio quae implicat obligationem adorandi Deum modo samaritano; dum circumcisio in nomine Testamenti erat consecratio cultui divino, qualem faciebant Israelitae (Arnou).

P R O B A T U R :

A.- (scd. sensum obviuum personae et naturae)

a) P. et F. absque qualificatione sunt nomina personalia impropria. (God-father; step-f.; adoptive f.; f. in law).

(Fils de ses oeuvres (self-made man)). Nature has been "fathered forth" by him whose beauty is past change. The wish is father to the thought.

b) non indeterminate;

c) non inepte, metaphorice, poetice, figurative, cum qualificativo;

d) P. et F. sunt distinctae personae;

e) A pori Sp.S. est persona: Activitas, dignitas, potestas quae formula implicatur, non competit nisi personis (non in nomine rei). Sane Sp. de entibus non personalibus praedicari potest et praedicatur; de se tamen aptum est ad designandam personam et Iudaeis non erant ignoti spiritus personales. Quia hic Sp.S. connumeratur duabus personis et ipse est persona.

f) P. et F. realiter distinguuntur; ergo et Sp.S. qui tertius connumeratur, significatur esse realiter distinctus.

g) connumeratio καὶ - - - καὶ - - - καὶ - - - et iteratio articuli non fiunt insi de distinctis. I Thess.3.11; Act.,26.30; ICor. 3.8; 2 Thess.2.16; 2 Cor.,1.3; Eph.1.3; Phil.,4.20; Tit.,2.13; Jo. 20.17: Cf. Zorell: Lexicon graecum sub voce ὁ VIII, p.83.

h) Interpositio articuli ostendit ~~non~~ non esse aliud nomen sive Pis. sive Fii.

i) Personae 3 sunt aequalis et divinae quidem potestatis.

1°- Divinam potestatem habent:

Quia partes quae dicuntur habere in Bmi. collatione non possunt competere nisi Deo.

Etenim Bmus. "in nomine" eorum confertur i.e.

vel 1) ex auctoritate et mandato Pis et Fii et Sp.Si;

vel 2) Bmo. fidelis Pi. et Fo et Sp.So consecratur;

vel 3) scd. praxim Ecclae, antiquam, illis qui profitentur credere in Pm. et Fm. et Sp.Sm. baptismus est conferendus.

Atqui, cum Bmus, iuxta institutionem Xti et mentem evangelistarum, sit medium salutis, remissio peccatorum, regeneratio in vitam durnam, patet quod solus Deus auctoritatem propriam habet baptizandi, sicut solus potest delere peccata et vitam divinam dare, sicut in solum Deum licet talem fidei professionem facere.

Propterea Sancti PP., hoc textu nisi, adversus haereticos et Fi, et Sp.Si. divinitatem vindicarunt v.g. R. 784,1246,1682.

2°- Aequalitas vero Trium habetur ex eo quod plene aequiparantur; cum enim Bmus. in nomine Pis. et Fii, et Sp.Si, sit conferendus, aequalitas auctoritatis affirmatur inesse; imo etsi unitas ntrae non explicite indicatur, sufficienter tamen etsi implicite significatur. Quae etiam inde insinuat quod "non baptizamus in nominibus Pis. et Fii, et Sp.Si. sed in uno nomine quod intelligitur D.". R.1368,1410,1246.

Notanda est etiam S.Athan. interpretatio: Quare in Bmo. una cum P. nominatur F.? Si respondeant Pm. minime sufficere, impia est responsio. Si vere sufficere dicatur, quod utique fas est dicere, quid, quaeso, opus est Fo.?

--- Necesse est respondere, ut ego quidem sentio et credo, non idcirco Pm. cum Pe. nominari quasi ipse non sufficeret P., neque id temere et fortuito fieri; sed quia Dei Verbum est propriaque eius sapientia, semperque est cum Pe., tanquam eius splendor; hinc fieri nequit ut, Pe. praebente, non detur in Fo. gratia. Namque in Pe. est F., ut splendor in luce..." (cont. Arian. orat 2.41; PG. 26.233 A et s.)

Idem fere dici potest de Sp. So. . . (Arnou)

B.- (scd. sensum technicum personae et ntrae.) Billot, 4.463 ss.

P. et F. et Sp. S. sunt

- a) subsistentes;
- b) tres subsistentes distincti;
- c) subsistentes in natura divina.

NOTA : Momentum textus.

Momentum huius eximii de Trinitate testimonii maxime ex eo apparet quod intime connexus est cum ritu baptismali sine quo nemo in Ecclesiam ingredi potest (Mc., 16.16). Propterea hic textus saepe fuit in professionibus fidei incorporatus v.g. Dz. 81 (Arnou, p.55)

- 5°- Ex illa filiatione oritur cognitio intima PIs. ejusque mysteriorum : Jo.3.11; 6.46; 7.29.
- 6°- Correlatio et inseparabilitas amborum : Jo.12.44-50; 13.20; 14.1,9ss., 2.3s.; 15.23s.; 16.32; 17.1,3,5.
- 7°- Unitas cum Pe. in potentia, operatione et perfecta communicatio bonorum. Jo.1.29; Jo.3,35; 5.16-30; 8.27; 10.27-40; 13.3; 14.9; 16.15; 17.10,21; 20.21,28; 1 Jo.1.2; 2.22; 4.9; 5.5,9ss.,20.
- 8°- Immanentia mutua: Jo.10.30-38; 14.10; 17.21.
- 9°- Miracula patrat v.g.: Jo.2.23; 5.17,36; 10.25.28; etc.etc.
- 10°- Quod Jo. apostolus etiam testatur: Jo.8.27; 12.37; 13.3;20.31; Apc.1.13s.; 2.22s.; 19.11ss.; 1 Jo.1. s.; 2.22s.; 4.9; 5.5,9s.,20.
- 11°- Et Joannes Baptista: Jo.1.29ss.; 3.31ss.

SP. S. : () cum pronomine masculino: Jo.7.37-38.
Postea in thesibus de processionibus.

Cf. Christus² 958-1029;
d'Arcy: The life of the Church.

PROBATUR II^a PARS : P.,F. et SP.S. sunt unus Deus ob identitatem essentiae, (naturae, substantiae) divinae.

N.B.- In 1^a parte probatum est: P.m et F. et Sp. Sm. esse tres personas realiter distinctas, quarum unaquaeque est verus Deus. Si ergo tres subsistunt personae in vera divinitate nonne tres existunt dii? Illationem negant SSae N.T., in q

COROLLARIUM :

P. et F. et Sp.S. sunt consubstantiales () utpote participantem unam eandemque naturam (essentiam, substantiam)divinam.

Consubstantialitas magis elucidatur :

1°- Ex SS.:

a) Saepe saepius significatur 3 personas habere unam eandemque operationem ad extra. Agere sequitur esse. Cf. de la Taille, M.F. p.

b) Hinc eadem opera, modo Deo absolute, modo alii et alii personae tribuuntur, v.g. Creatio, Sanctificatio, Prophetia, Mansio aeterna, Dictum, Petra, vivificatio. Cf. Concordantiam S. Sae.

c) Ex Circumin sessione (perichoresis) de qua postea.

d) Ex Jo., 10,30 (supra). Cf. Jo., 17,3; I Cor., 8,6.

2°- Ex PP.: Cf. R. Indices 158,159,166,176,180.

SCHOLION I.:

De SS. Trinitate in V.T. P.468-473;

Lebreton I, 100-141; 552-558.

In V.To. latet quod in Novo patet.

Cf. Petav. De Trin., 1.2. c.7; Venetiis, Poleti, p.86; Heb., 1,5 ss.; Gal., 4,21-25;

R.S.R. 1927, 475, n.35.

a) D. interdum loquitur de se in numero plurali.

Divus Thomas (Piacenza) 1929, 280 ss.; 1930, 409 ss. R.235, 518, 1399, 1673, 1860.

b) Messias, Spes Messianica, Filius Dei.

Cf. Is., Mich., Dan.

c) Sapientia: Job., Bar., Prov., Eccli., Sap. R. de ph. et th. 1930, 83-95.

d) Verbum: In prophetis, psalmis, libris sapientialibus.

e) Spiritus: Principium vitae; fons charismatum, Spiritus, propheticus, sanctificator, immanens et transcendens, habitudo ad Messiam, effusio spiritus tempore messianico.

f) Ex scriptis judaicis non-canonice: Sapientia, Lex, Memra, Chekina, Messias.

Cf. Targums, Henoch, Psalmi Salomonis, IV. Esdras. L.I, 142-177; R.P.A. 50, 257 ss.; Grd'Maison : J.-C. I.

SCHOLION II :

De commate joanneo. P.462-8; EB, 120; Dz., 2198; R.378, 557, 2216, 2251; L. I, 645-652.

SCHOLION III : De pseudo trinitatibus paganis.

"Il y a 50 ou 100 ans, à l'époque où l'on croyait retrouver partout des vestiges d'une révélation primitive qui eût été déjà tt. un christianisme, on aimait à reconnaître une croyance à la Trinité dans mainte légende du paganisme. Gladstone: "With respect to the trident, an instrument so unsuited to water, it appears evidently (?) to point to some tradition of a Trinity". Cudworth: "La Trinité platonicienne (d'ailleurs dérivée des Hébreux) diffère à peine de la Trinité chrétienne". (Pinard de la B., Hist. des R. I.) Duruy : "Le Christ lui-même comme Osiris, Bacchus et Mithra n'est qu'un personnage allégorique". (Ibid. p.209) Il voit une trinité hellénique dans Zeus, Poseidon et Hadès.

Chez les traditionalistes (Chateaubriand, Lamennais, Bonnetty) on retrouve la Trinité en Chine, au Thibet, en Egypte, partout enfin. Toutes ces fantaisies marquent une phase bien dépassée de l'histoire des religions. En réalité, la mythologie n'a rien fourni par elle-même à la théologie trinitaire. (L. I, 17)

La critique historique laissée à elle-même s'efforce de ramener la Trinité à des conceptions plus humaines; elle cherchera à les interpréter dans le genre des triades et des apothéoses ethniques. Pinard, Hist.I.

Si l'on demande donc pourquoi la théol. chrétienne a répudié ttes les catégories inférieures, pourquoi son Verbe comme son Messie s'est trouvé porté jusqu'à l'égalité avec Dieu, l'histoire n'a qu'une réponse: la foi en Jésus ne pouvait s'arrêter en deçà.

Mais cette réponse est déconcertante: chez les Grecs et chez les Alexandrins, ttes. les formes plus ou moins divines (démons, dieux, logos, esprit, puissances) ne prennent une personnalité même imaginaire, qu'en perdant leur transcendance, et ne deviennent divines qu'en s'évanouissant en abstractions. La réalité trop concrète dément par sa vulgarité l'ambition de ces rêves; quand elle en est chargée, elle les dégrade. L.I, XVII.

On a constaté (preuve) comment la foi chrétienne était née non d'une spéculation, mais d'un fait; comment les plus grands théologiens du christianisme, S.Paul et S.Jean, loin d'être les initiateurs de ce mouvement doctrinal, avaient été dominés par quelqu'un de plus grand qu'eux, qui s'était imposé à leur foi en même temps qu'à la foi commune des disciples. Il faut ajouter que Jésus-Christ l'auteur et l'objet de cette foi, lui avait imprimé UNE DIRECTION QUI CONTRARIAIT TOUS LES COURANTS DOCTRINAUX DE CETTE EPOQUE.

L.I, 541.

La spéculation humaine s'est en vain flattée de sonder la vie divine, ses efforts superbes n'ont abouti qu'à des rêves stériles et décevants; c'est dans l'humilité de l'Incarnation que le mystère de Dieu s'est révélé: scandale pour les Juifs, folie pour les Gentils, force et sagesse de Dieu pour les élus. L.I, 547.

SCHOLION IV : De ignorantia? Christi.

Dz., 2034; L.I, 559-590; de la Taille: M.F., 519, note.

SCHOLION V : Principia ad difficultates ex SSa. facilius enodandas.

A.- Circa unitatem Dei :

- a) Unitas trium personarum non tantum
est moralis
aut specifica, sed numerica.

- b) Unitas Dei inculcatur praesertim in V.T.
Trinitas Dei, unice in N.T. Cf. Scholion.

B.- Circa tres personas in genere. In ipsis semper est distinguendum :

proprietas
appropriatio.

C.- Circa tres personas in specie :

1°- Circa Patrem. Pater intelligi potest :

a) improprie :

aa) habitus (rationis) Dei ad res non intellectuales : Job., 38, 28.

bb) habitus (rationis) Dei ad res intellectuales :

a'- in ordine naturali : Gen., 1, 26.

b'- in ordine supernaturali : Rom., 8, 15.

b) proprie : (habitus realis)
(generatio activa) Marc., 14, 36.

2°- Circa Filium:

a) In Christo distinguendum est

id quod sonat formam Dei,

" " " formam servi, Phil., 2, 5 ss.

" " " formam Ecclae. i.e. corpus nupticum
Xti.

b) Christus potest considerari

ut Deus

ut homo

ut caput corporis mystici. Cf. Ep. Paul.

c) Filius est Deus, sed
Deus de Deo, lumen etc.

d) Vox Verbum potest significare :

personam Filii, vel

accidens, v.g. verbum humanum.

3°- Circa Sp. Sanctum :

- a) Donum, etc. potest esse
accidentale,
personale.
- b) Nomen rei potest saepe designare personam v.g. le fléau
 de Dieu : Attila.
 (Digitus Dei, fons vivus, etc. Cf. Veni SSi. et Veni
 Creator).
- c) () (spiritus) potest significare:
rem materiale,
rem spirituale,
personam divinam (Sp.S.)
- d) Nil mirum si non sunt in Synopticis plura testimonia
 Sp. Si.
 () Cf. P., 479(b) 2^a par.

SCHOLION VI : Logos: L.I, 56-100; 209-251; 490 ss.; 616-627; 636-
 644; P.IV, nn.21-24.

Vox ipsa existebat ante Jo.. Erat "dans l'air" illo tempore
 sicut hodiernis diebus, voces v.g. evolutio, progressus, etc. sed
 alius hoc vocabulum adhibet cum alia significatione. Ex quonam
 influxu habetur usus illius vocis apud Jo.?

Ex usu alexandrino, stoico, initio libri Genesis? Idea Verbi
 divini seu Sapientiae, (Sap, 9,1; 18,15 s.) jam invenitur in Libro
 Sapientiae (P., n.472,519). Jam ante tempora Xti apud targumistas
 judaicos vocabulum "memra Iahvé (Adonai)" i.e. logos frequenter u-
 suvenit ad significandam operationem Dei ad extra.

"Memra est absolutement impropre à fournir un point d'insertion
 au Logos johannique".

(Strack et Billerbeck) : "Memra n'a rien à voir avec le logos
 johannique". (G.F. Moore) Cf. Grd'maison I, p.164, n.2.

Omnia haec elementa potuerunt influere in Jo., sed quis gra-
 viter erraret si attribueret vel uni ex his, vel his omnibus in-
 fluxum decisivum.

Potius videtur originem ducere ex scriptis sacris N.T.. In I Cor., 1, 24; II Cor., 4, 4; Col., 1, 15 ss. Invenitur doctrina quae est "pleinement épanouie" in Epist. ad Heb. ubi sola vox "Verbum" deest. Une rencontre était inévitable inter doctrinam christianam et theologiam alexandrinam, sed electio vocis illius pertinet ad directionem Providentiae, ad Spiritum Dei.

Haec sunt praecipuae differentiae inter () Iohannicus et Philonensis :

Apud Jo. logos est :

- a) "verbum" Dei (traditio biblica)
- b) Deus, filius monogenès;
- c) Ut revelator, perfecte Deum representat: (Qui me videt, videt Patrem);
- d) Ut creator, aequalis Deo, unum cum Deo, eadem operatur ac Deus;
- e) Ut mediator, Verbum non est "entre les deux, sed l'un et l'autre";
- f) Deus;
- g) persona, Jesus Christus.

Apud Philonem, logos est :

- a) "cogitatio" Dei (speculatio hellenica);
- b) mundus intelligibilis : filius primogenitus sicut mundus visibilis est filius "puiné";
- c) ut revelator est adumbratio, Dei repraesentatio imperfecta;
- d) ut creator, instrumentum, vicarius, agens intermedius Dei;
- e) ut mediator, est intermedium inter Creatorem et Creaturam sicut v.g. homo est intermedius inter angelum et materiam, sed neque angelus, neque materia.
- f) non est Deus, quia si logos esset Deus, amitteret suam rationem essendi; haec distantia inter logos et Deum est postulatum necessarium Philonis philosophiae, sicut postulata in Geometria Euclidiana.
- g) est vis, idea, ens metaphysicum aut mythologicum.

Quand on a constaté non seulement les différences essentielles qui séparent les 2 doctrines, mais surtout l'origine historique d'où elles procèdent, on n'attache plus qu'une importance très secondaire à la question des influences alexandrines exercées sur S. Jean. Quoi qu'on en pense, en effet, il restera établi que la doctrine de Jean a été déterminée non par des SPECULATIONS PHILOSOPHIQUES, mais par le SOUVENIR DE J.-C. ECLAIRÉ de la REVELATION de l'Esprit-Saint.

SCHOLION VII : De paganismo Iⁱ saeculi :

Pinard, Conf. 1930, p.43-83 et referentias ibi indicatas.

DE AUTHENTICITATE TEXTUM :

1°- Formula Trinitaria : Mt., 28, 19 (supra).

2°- Bloc erratique joannique : Mt., 11, 25-28; Lc., 10, 21 s.
(Cf. Parall. in Jo.)

Si examinantur mss. apparet consensus substantialis circa hunc textum.

Difficultates oriuntur ex citationibus PP. sed diverso modo citantur a PP., imo ab eodem Pe. Quid ergo?

Hi textus sunt certo certius authentici et "on doit reconnaître que cette sentence du Seigneur se présente avec les meilleures garanties d'authenticité". L.I, 591 s.

DE SENSU TEXTUS :

Transfiguratio : Mt., 17, 1-14; Lc., 9, 28-37; Mc., 9, 1-12.

Nulla contradictio; S. Lucas habet ut proprium Lc., 9, 30, 31; dum Mt. et Mc. ut propria et communia sibi Mt., 17, 12, Mc., 9, 12 quae sese ad invicem non excludunt.

Baptismus : Mt., 3, 13-17; Mc., 1, 9-11; Lc., 3, 21-11.

Hae narrationes non se ad invicem excludunt; quia sunt plures testes. Quidquid recipitur ad modum recipientis recipitur. Cf. v.g. testes in tribunali qui concordant quoad substantiam facti sed non quoad accidentalia.

Jo., 17.3 : (textum graec.) Solum refertur non ad "te" neque primatio ad "Deum" sed ad "verum". Cf. I Jo., 2.23 et II Jo., 9.

Si ad "Deum" utique solum ut contradistinctus a falsis diis.

Si ad "te" tunc = P. i.e. Deus de Deo. Vellet insistere in carne sua, Deus incarnatus, et referre gloriam ad Patrem suum.

Jo., 1.3-4 : (textum graec.) (Cf. Loisy, Congrès, pp.207-220-229).

- I.- Invenitur prima vice apud Alex. Alexand.
- II.- non invenitur nisi bis apud Epiphanium.
- III.- apud plures scriptores eccl.
- IV.- est antiquior et invenitur apud gnosticos, manichaeos et quosdam scriptores ecclesiasticos.

Unde :

III et IV usque ad 4^m saec. est frequentior lectio sed IV^a est origine suspecta et male quadrat cum contextu : praeterea dat hunc sensum "Erat vita in Ipso" i.e. "aeternaliter erat praesens intellectui divino". Sed tunc haberetur conceptio exemplaristica quae nullibi invenitur in Jo.; scilicet Verbum non esset Verbum (parole, word) Dei, sed exemplar ideale.

III^a in ipso vita erat i.e. existentia realis rerum sicut in Act., 17.28; verisimilius sed dici potest quod res vivunt in Deo, vitam habent in Deo sed nullo modo quod sunt vita in Deo praesertim quando vita illa est lumen hominum.

Praeterea corrigi debet () in ()

II^a "Ce qui était devenu, en cela était vie". Grammaticaliter, bene, sed sensus nimium vel parum obvius.

"Dans les choses créées par le Verbe, il y avait de la vie" = truisme, vel "En ce qui était devenu, dans le monde, il y eut vie, c-à-d., la manifestation du Verbe qui est pour les hommes la source de la vie éternelle". Exégèse forcée quia nil adhuc de Incarnatione. Praeterea vita non describitur ut subito apparens, sed ut permanens.

I^a optima immo melior quia quadrans cum ideis Joannis alibi expressis ut in I Jo., 5.11. L.I, 633, s.

- II Cor., 3, 17 : a) Dominus est Spiritus sicut in Jo., 4, 24.
 b) Dominus est Spiritus-Sanctus.
 c) Dominus est ly Spiritus, loquendo de Xto.

Et tunc Spiritus dicitur ut contradistinctus a littera vel melius : "Le Seigneur, c'est l'Esprit même".

Cf. L.I, 611-615. Prat.II, 522-530.

Jo., 14, 18, 19 cum 15-18 :

Non agitur de praesentia spirituali Xti nec de Xti gloriosis apparitionibus nec de Ejus parousia in die judicii sed praesentia vivificatrix ipsius Xti in Ejus discipulis per inhabitationem 3 personarum in anima justificata. L.I, 536.

In Christo : Agitur saepe saepius de Xto mystico etsi aliquando de circuminsessione divinarum personarum.

Phil., 2, 6-8 : Cf. Prat.II, 533-544.

De vocibus apud Paulum :

1°- () = generatim corpus humanum vel cadaver; aliquando corpus mysticum Xti; rarius de creaturis praeter homines; una vice Col., 2, 17 = realitas per oppositionem ad umbram.

- 2°- () = a) materia animata,
 b) natura humana cum idea debilitatis per extensionem naturalis origo vel consanguinitas.
 c) natura humana historica, vel in deterius mutata peccato originali.

- 3°- () = a) vita individualis, concreta
 b) persona
 c) anima per opp. ad corpus
 d) anima ut principium vitae sensibilis.

- 4°- () = a) intellectus, conscientia psychologica, mentalitas.
 b) Actio Sp.Si. in hōe vel homo sub influxu Sp.Si.
 c) Persona Sp.Si.

Mc.,13,32 et similes : L.I, 116 ; cf. Act.,1,7.

Jo.,10-30 : Supra.

Unitas Dei (attributa divina etc.) quae convenirent soli Patri. Cf. Concordantiam.

Dt.,6,4; Is.,44,6,24; 45,5 s.; Mc.,10,18; Lc.,18,19; Jo.,17,3; II Cor.,8,5 s.; Eph.,4,5.

Apud Paulum, solus Pater vocatur () v.g. Rom.,16,27;

I Tim.,2,5; 6,13-17.

Credo in unum Deum, Patrem. Cf. Dz.,54.

Inferioritas Verbi v.g. :

Prv.,8,22 s.; Ps.,2,7; Mt.,11,27; 17,5 ss.; 20,17 s.,23; Mt. 27,40; 28,10; Jo.,1,14 s.; Act.,2,36; 3,13; 13,33; Col.,1,15; Cf. Prat.,II, 134; I, 345-348; Heb.,1,4; 3,1 s.; Eph.,3,14 s.

Heb.,2,10; Mc.,13,32; Jo.,11,34; 13,31 et multi alii textus ubi agitur vel de facto quod Verbum est Deus de Deo, vel de ejus vita historica.

Patres respondebant utendo: Jo.,10,30; 14,9 et 20; Jo.cc. 10,11; Mt.,28,19; Phil.,2,6; Rom.,9,5; Heb.,1; II Cor.,13,13.

Sp.S. non est persona :

Lc.,1,31-36; (118) ().

Lc.,11,20: Digitus Resp. Ex.8,19 = Omnipotentia Dei.

I Cor.,14,32 = Subjicitur prophetis;

I Cor.,12,13 = Potum; II Cor.,1,22; Rom.,8,26.

Effunditur : I Thess.,5,19. Exstinguitur: Heb.,6,4; cf.

Heb.,3,14 et I Cor.,15,23; I Reg.,18,10; 19,9;

Act.,17,28 s. I Cor.,2,11; Anima = spiritus hoīs; a pari Spiritus Dei = Deus.

a) Mt.,28,19 et Mt.,3,11 (Lc.,3,16) et Jo.,3,5;

b) Mt.,3,11, Jo.,1,26,31,33;

c) Eccli.,34,30; cf. Crampon p.956, v.25.

- Thesis 2^a -

DOCUMENTA TRADITIONIS ANTE-NICAENAE TESTANTUR FIDEM IN MYSTERIUM SSae. TRINITATIS (IN DEO SCL. UNAM ESSE NATURAM ET TRES PERSONAS SENSU PROPRIO DIVINAS ET REALITER INTER SE DISTINCTAS) A PRIMORDIIS ERAE CHRISTIANAE IN ECCLESIA VIGUISSE.

P. 476-480; L.II.; Choppin: La Trinité chez les Pères Apostoliques, Franzelin; PETAVIUS: De Trin. Praef. cc.1-6; Lohn; Cayré: Précis de Patrologie; De Croot, s.j.: Tractatus historico-dogmaticus III.

TRADITIO (sensu passivo) = veritates per praedicationem ecclesiasticam traditae.

- a) divina = res a Deo revelatae.
- b) ecclesiastica = res ab Ecclesia institutae, v.g. leges, festa, etc.
- c) apostolica = si ea quae in (b) ab apostolis descendunt.

TRADITIO (sensu activo) = oralis = medium quodlibet quo doctrina sacra ad posteritatem traducitur; oralis vocatur non quia caret adiumento verbi scripti sed quod constituitur serie testium vivorum.

Cum Traditio comprehendit quodlibet instrumentum ad invenendam doctrinam magisterii ecclesiastici patet nomine traditionis tot diversos fontes indicari, quot sunt viae, quibus sensus Ecclesiae circa aliquam veritatem manifestari potest. Sicut v.g. acta Conciliorum, scripta Summorum Pontificum, Patrum, theologorum historia sacra, inscriptiones, monumenta, picturae, ritus, consuetudines, scl. ea omnia quibus Ecclesia vel populus christianus fidem suam profiteri solet.

(Philosophia et variae disciplinae profanae sunt adiumenta externa).

Dz.: Index I.f. Vox traditio; P. I, 564-573.

DOCUMENTA : hic praecipue agitur de scriptis.

PP. : Scriptores ecclesiastici. (P.I, 572)

- a) doctrina orthodoxa,
- b) sanctitate vitae conspicui,
- c) qui primis saeculis floruerunt.

Apostolici = Discipuli immediati vel mediati Apostolorum qui doctrinam ab Apostolis acceptam, epistulis plerumque ad christianos datis sine ullo apparatu scientiae exponebant et inculcabant. Sic vocantur :

S.Clemens Romanus (S.Pontifex 101) Epist.ad Corinthios (96-98).
 S.Ignatius Antiochenus (Romae)(107): Septem Epistolae.
 Doctrina XII Apostolorum (Didachè) Palestina (90-100).
 Epistula Barnabae (96-98). Aegyptiaca.
 Epistola 2a ad Corinth. (150) Romae aut Corinthi.
 S.Polycarpus (156) Smyrnae. Ep.ad Philip.: paulo post 107.
 Papias. Hierapolitanus Phrygiae.(c.130)
 Martyrium S. Polycarpi. (157)
 Hermas : Pastor (140-155) Romae (P.I, 33 et n.).

Apologetae : Scriptores ecclesiastici qui a 150-260 religionem christianam contra convicia, praejudicia et calumnias paganorum defendebant et veritates divinitus revelatas, ut rationi quam maxime consonas demonstrare conati sunt.

Quadratus (126) Atheniensis (!!!) Graecus.
 Miltiades (150) Asiaticus.
 Ariston (165) Pella.
 Rhodon (172) Asiaticus sed discipulus Tatiani, Romae.
 Appolinaris Hierapolitanus (Phrygiae) (176).
 Meliton (180) Sardensis in Lydia.
 Aristides (161) Atheniensis.
 Justinus (163-167) Palestinus, Ephesi, Romae.
 Tatianus (c.165) Assyriacus, Graecia, discipulus Justini Romae.
 Athenagoras (176-178) Alexandriae, Athenis.
 Theophilus Antiochenus (181-2).

THESIS PROBATUR :

Quand on passe de l'étude des écrivains du N.T. à celle des Pères Apostoliques, on sent dès d'abord l'immense distance qui sépare les uns des autres. Les premiers parlent au nom du S.-E. et imposent son autorité; les autres ... ne cpdt. que des hommes sujets à erreur et à faiblesse...

L'infailibilité que le X. continue à assurer à son Eglise, ne réside plus, comme au temps des Apôtres, dans les chefs ou fondateurs des Eglises particulières; elle n'appartient plus qu'à l'Eglise universelle et à ceux qui la représentent authentiquement, son chef suprême et l'ensemble de ses docteurs... L'attention doit donc se porter avant tout sur l'Eglise universelle pour recueillir son enseignement, s'il est explicitement formulé, ou, dans le cas contraire, dégager, s'il se peut, la croyance commune de l'Eglise; cette croyance se manifeste d'ailleurs assez clairement dans les formules officielles du culte et de la foi, np. in ipsa vita Ecclesiae. Non speculatur nec metaphysicam facit, sed agit id quod credit.

A.- Ex vita Ecclesiae :

1°- Ex liturgia baptismali : (Formula)

Didachè 7. R.4 (Non adhuc existunt piscinae).
 Justinus R.126 (Jam adsunt piscinae).
 Irenaeus R.219.
 Tertull. R.307, 292.
 Origenes R.499, 500 et plura alia test.
 Firmilianus Caesareae Gapp. (269). Dz., 47 et nota 2.
 Cf. K.308 s.

a) Ritus triplicis immersionis emphasim ponit in fide trinitaria.

Tertull. : Adv. Prax. 26.
 De Corona, 3; R.367.
 Can. Hip. 46.
 Pistis sophia; cf. Basil.; FG.32,188; R.954.

- b) Interrogantur neophyti ita ut ab ipse limine vitae christianae, "ils se trouvent en face de trois personnes divines, se consacrent à elles et les prennent comme témoins de leurs engagements".

Tertull. De Bapt. 6.

Clem. Alex. : Eclog. proph. 13.

N.B.- 1°- Tunc B. confertur non pueris inconsciis sed adultis qui actu solemni adhaerent christianismo cum oblig., periculis, auxiliis, gaudiis.

2°- Postea collatio Bi. non fit nisi in Paschate et Pentecoste. (In albis)

3°- Liturgia illa Bi. non oritur ex "praeoccupati-one" polemica; "elle domine ttes. les controverses dogmatiques pcq. elle leur est antérieure à toutes".

4°- Etiam haeretici servant ritum illum.
Ir. Adv. Haer., 1, 21, 3; PG.

5°- Etiam Monarchiani baptizant in nomine Pis. et Fi. et Sp. Si.
Tertull. Adv. Prax. 26.

2°- Ex symbolis baptismalibus :

- a) In ipso Bc. interrogatur neophytus de fide trinitaria.

Hipp. Canones 19;

Hipp. Trad. Apost: JTS 1924, 133.

Dionys. Alex.: HE 7; Ibid. 1899, 18.

Usus liturgicus de quo in De Sacram. 2, 7; PL. 16, 429 sub fine 4^e saec. jam exstabat ut testantur:

Acta S. Steph. P. et M. (Nemesius). Cf. L. II.

Martyrium S. Calixti P. (Palmaris) 143 n. 2.

Dionys. Alex. H.E. 7, 9, 2;

Firmilianus (supra) (apud Cyp. Ep. 75, 14).

JTS 1899,18; Dz.,46,47 n.2,8 et 9; K.308 s.

Cyprianus Ep. 70,2; 69,7.

Hipp. : Trad. Apost.: JTS 1924, 132.

: Canon 19 (supra)

: Testam. Dni. 2,8 (Ibid.,135,138).

: Adv. Noet. EG.,10,805.

Ephiphanius Haer. 57,1. 7-12.

Tert. : Adv. Prax. 26.

: De cor. 3. R. 367.

: De Bapt.,2.

b) Ante Bm. professio fidei in Trinit.:

Cf., Act.,8,37; Rom.,10,9; I Cor.,15,3 ss.

"Le symbole baptismal est une formule liturgique".

RSR, 1930, 124 (Lebr.).

Jam ab origine distinguitur duplex forma :

Forma Trinitaria in tribus partibus; insistit in Trinitate (theologia).

Forma Christologica profitetur praecipua mysteria vitae Xti; insistit in incarnatione. (Oeconomia)

Ignat. Smyrn. 1; R. 62;

Magn. 11; R. 47;

Trall. 9; R. 51; Cf. L.II, 146, n.2.

Clemens : I ad Cor. 58,2; R. 28.

I ad Cor. 46,6; R. 23. Cf. Mt.,28,19.

Le Symbole Trinitaire, qui n'est d'abord qu'une formule brève, calquée sur la formule du Baptême, apparaît assez souvent, dans la seconde moitié du 2ième siècle, enrichi de développements christologiques d'abord rattachés au 3ème article, puis vers la fin du 2ème siècle, insérés dans le 2ème article.

La 1ère forme est attestée par Justin, et Ir. dans Adv. haereses; la 2ème dans Ir. Dem. L.: RSR,1930,110.

Justin, cf. R.126; 127,121; K.,51,52.

Ir. Adv.Haer.: R.192,191, K.102-107;

R.212,242 s.,257;

Demonst. (Ed.Weber) nn.6,3,7,98,100.

Et haec regula fidei adhibetur ut arg. contra haer.

Unde dogma tum divinitatis tum Incarnationis jam, ab initio erae christianae, objectum essentiale fidei et omnis qui baptizatur tenetur profiteri hanc doctrinam. Symbolum Romanum jam testantur :

1°- Hipp. ubi praestatur SR. sub duplici forma liturgica:

- a) orientali (versiones ethiop., arab., copt.);
- b) occidentali (versio latina).

JTS 1924, 131-139.

Conjecturalis restitutio: L.II, 163.

2°- Tertull.: De Bapt., 13, 2.

: De cor, mil. 3, R. 367.

: Ad mart., 3.

: Adv. Prax., 26.

: De spec., 4.

Ecclesia exigit hanc fidem :

De praesc., 13, 20, 36, 37;

R. 290, 292, 297, 298;

K. 188, 191-194.

De Virg. vel 1. K. 189.

Adv. Prax. 2, R. 371, K. 190.

Cf. d'Alès: Théol. de S. Hipp.; Théol. de Tertull..

Sed non integre invenitur graece nisi c. 374 apud

Epiphanius: Dz., 13 (Transcriptio Marcelli An-cyrae).

Transcriptio latina a Rufino 410, Dz., 2.

Unde Trinitas est fides et spes christiani; non est tt. mysterium vitae divinae: est etiam, pro electis, mysterium propriae salutis, il retentit dans tte. leur vie et c'est ainsi qu'ils le professent ds. leur symbole. Unde ante Conc. Nicaenum 325, nullum Conc. Oec., nulla formula fidei promulgatur, multae haereses, in Gallia, Italia, Graecia, Asia, Africa, Aegyptio, etc. Ecclesia praesentat regulam fidei et haec est symbolum trinitarium. Haec est traditio oralis "scripta non atramento sed Spiritu Dei vivi, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus". (II Cor., 3.3)

Unde dogma tum divinitatis tum Incarnationis jam, ab initio erae christianae, objectum essentiale fidei et omnis qui baptizatur tenetur profiteri hanc doctrinam. Symbolum Romanum jam testantur :

1°- Hipp. ubi praestatur SR. sub duplici forma liturgica:

- a) orientali (versiones ethiop., arab., copt.);
- b) occidentali (versio latina).

JTS 1924, 131-139.

Conjecturalis restitutio: L.II, 163.

2°- Tertull.: De Bapt., 13, 2.

: De cor, mil. 3, R. 367.

: Ad mart., 3.

: Adv. Prax., 26.

: De spec., 4.

Ecclesia exigit hanc fidem :

De praesc., 13, 20, 36, 37;

R. 290, 292, 297, 298;

K. 188, 191-194.

De Virg. vel 1. K. 189.

Adv. Prax. 2, R. 371, K. 190.

Cf. d'Alès: Théol. de S. Hipp.; Théol. de Tertull..

Sed non integre invenitur graece nisi c. 374 apud

Epiphanius: Dz., 13 (Transcriptio Marcelli An-cyrae).

Transcriptio latina a Rufino 410, Dz., 2.

Unde Trinitas est fides et spes christiani; non est tt. mysterium vitae divinae: est etiam, pro electis, mysterium propriae salutis, il retentit dans tte. leur vie et c'est ainsi qu'ils le professent ds. leur symbole. Unde ante Conc. Nicaenum 325, nullum Conc. Oec., nulla formula fidei promulgatur, multae haereses, in Gallia, Italia, Graecia, Asia, Africa, Aegyptio, etc. Ecclesia praesentat regulam fidei et haec est symbolum trinitarium. Haec est traditio oralis "scripta non atramento sed Spiritu Dei vivi, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus". (II Cor., 3.3)

B.- E Symbolis ante-nicaenis :

Apostolicum (150-180) Dz.,1.
 Romanum (200-220) Dz.,2; cf.,4-13.
 Justini, K.,51,52.
 Irenaeus, R.191, K.,102-104 et apud Weber (supra).
 Canones Hipp.
 Tertull. K.,144-190.
 Origenes, K.237.
 Novatianus, PL.,3, 885, 900.
 S. Felix, Dz.,52.
 Cf. Const. Ap., K.682, 30; 684,39.
 Dionysius Rom., Dz.,48 à 51.

Hoc documentum est d'une "importance capitale".

Dionysius (259-264 Papa) scribit c. 260 ea quae in Dz.48-51.
 Leo (440-461 P.) scribit a.449 quae in Dz.,143 s.,R.2182 s.
 Agatho (678-681 P.) scribit a.680 quae in Dz.,288-9.

De his tribus documentis sic scribit Harnack: "... on est étonné de reconnaître une si étroite parenté... forme identique... Aucun ne se soucie des preuves... établissent une doctrine moyenne... qui ne consiste qu'en mots. Ils la prouvent par le symbole antique sans se mettre en peine de le pousser plus avant... Stat pro ratione voluntas".

P. Lebreton respondet: "La critique serait juste, si le Pape était un théologien qui construit et non pas un TEMOIN qui conserve".
 Cf. DA. Trinité, col.,1874 b. s.

De Symbolo: cf. RSR 1923, 349-353 (de Ghellinck); 1928, 118-125 (de Ghellinck); 1929, 193-247 (Froidevaux); 1930, 97-125 (Lebreton); Greg.,1929, 298 (de Ghel.); JTS 1899, 1901 et 1924, 131 (Connolly).

C.- Ex oratione et cultu in eccl^a. ante-nicaena :

Jam contra adoptianos sub fine 2i et initio 3i saeculi, scriptores ecclⁱ. arguunt ex hymnis et canticis primi aevi christiani ad fidem in divinitatem Xti stabiliendam. Euseb.,HE. 5,28 FG. "Probabiliter Hipp." scl. "LEX ORANDI" inducitur ut definiatur "LEX CREDENDI".

B.- E Symbolis ante-nicaenis :

Apostolicum (150-180) Dz.,1.
 Romanum (200-220) Dz.,2; cf.,4-13.
 Justini, K.,51,52.
 Irenaeus, R.191, K.,102-104 et apud Weber (supra).
 Canones Hipp.
 Tertull. K.,144-190.
 Origenes, K.237.
 Novatianus, PL.,3, 885, 900.
 S. Felix, Dz.,52.
 Cf. Const. Ap., K.682, 30; 684,39.
 Dionysius Rom., Dz.,48 à 51.

Hoc documentum est d'une "importance capitale".

Dionysius (259-264 Papa) scribit c. 260 ea quae in Dz.48-51.
 Leo (440-461 P.) scribit a.449 quae in Dz.,143 s.,R.2182 s.
 Agatho (678-681 P.) scribit a.680 quae in Dz.,288-9.

De his tribus documentis sic scribit Harnack: "... on est étonné de reconnaître une si étroite parenté... forme identique... Aucun ne se soucie des preuves... établissent une doctrine moyenne... qui ne consiste qu'en mots. Ils la prouvent par le symbole antique sans se mettre en peine de le pousser plus avant... Stat pro ratione voluntas".

P. Lebreton respondet: "La critique serait juste, si le Pape était un théologien qui construit et non pas un TEMOIN qui conserve".
 Cf. DA. Trinité, col.,1874 b. s.

De Symbolo: cf. RSR 1923, 349-353 (de Ghellinck); 1928, 118-125 (de Ghellinck); 1929, 193-247 (Froidevaux); 1930, 97-125 (Lebreton); Greg.,1929, 298 (de Ghel.); JTS 1899, 1901 et 1924, 131 (Connolly).

C.- Ex oratione et cultu in eccl^a. ante-nicaena :

Jam contra adoptianos sub fine 2i et initio 3i saeculi, scriptores ecclⁱ. arguunt ex hymnis et canticis primi aevi christiani ad fidem in divinitatem Xti stabiliendam. Euseb.,HE. 5,28 FG. "Probabiliter Hipp." scl. "LEX ORANDI" inducitur ut definiatur "LEX CREDENDI".

Character orationis christianae : Generatim oratur P. per intercessionem Xti Fi. . Haec oratio sicut et judaica refertur ad UNICUM Deum.

Sed oratur ad Deum ut Patrem Xti et fidelium non ut "Pater universi".

Origenes De Orat., 22, 1. FG. 11,

Origenes In Jo., 19, 1, 5, 27-32; FG. 14

et quidem per Xm mediatorem (propria nota orationis christianae)

Didachè R. 6.

Clemens, 59, 2; cf. R. 28, K. 14-17.

Ign. Eph., 4, 1 s.; K. 19 sub fine.

Ign. Rom., 2, 2; cf. K. 25.

S. Polycarpus (infra).

Fortasse christiani purificabant acclamationes in imperatores, ad eas Patri et Filio tribuendas ut adorationem exprimerent. Audiuntur etiam orationes evangelicae et apostolicae v.g. Pater noster, immo cum doxologia, v.g. Didachè et pluries apud diversos scriptores v.g. Didachè, cf. 10, 5; R. 7.

"Pater noster" est textus biblicus, antiquius et saepius commentatus apud PP.

Nec debet oblivisci inspiratio individualis quia liturgia scripta non est adhuc fixa.

Cf. Justinus : Apol., 1, 67; K. 56.

Tertull. : Apol., 39; R. 281. Cf. I ad Cor., 14, 26.

Hymnos liturgicos jam testatur Plinius ca. 112; Eph., 10, 96. 7; K. 30; Aristid., Apol., 15; R. 112.

Cf. BZS 1923, p. 76.

Fragmentum Muratori, 5, 32-84; R. 268 fine
K. 162.

Hefele-Leclercq, I, p. 1025.

BACL, Hymnes (Leclercq).

De his omnibus in memoria tenendum quod non exstant amplius nisi "bribes".

Cf. Dom Cabrol et Dom Leclercq: Monumenta. Ecclesiae. litur., 1, 1 et 2.

Dom Cabrol: Le livre de la prière antique. (132-187)

L. Duchesne: Les origines du culte chrétien. (1920, 47-57)

P. Delahaye: Les passions des martyrs, p. 16.

A.- DEUS PATER IN ORATIONE CHRISTIANA ET CULTU :

Clemens : Epist. ad Cor (scripta tempore Domitiani);
 20,11 et 12, FG, I.
 59,60,61 : K.14-17.

Didachè, 9 et 10: K.,23, R.7.
 (Not a literary tour de force) (Robinson)

Ignatius: Eph.,4, 1 et 2 FG.5.
 2,1 FG.5.
 20,1 FG.5.
 Trall, 13,3 FG.5.

Polycarp. (Martyr. S.Polyc.) R.77-82.

B.- CHRISTUS IN ORATIONE CHRISTIANA ET CULTU :

1°- Cf. Novat. de Trin. 14. Si nomen tt... PL, 3,909.

Constituit admirationem et derisionem apud paganos :

Plinius ca.113 : K.28-32.
 Lucianus ca.170: Peregrinus;
 Martyr.Polyc. : 17.2,3; R.81.
 Celsus : (Apud Orig.,8,12); FG.11.
 Tertull.: Adv. nat.,1,14.
 " Apol.,16. PL.2.
 Graffiti: Marucchi Elements I,39. Cf. K.224.
 Minucius F.: Oct.,9,4 PL.3.
 etc. etc.

Hoc constituit appretiatio extrinseca quin ipsi pagani intimam vitam intelligant.

2°- In liturgia eucharistica :

Hippolyt.: Anaphora.
 Didachè, 9 et 10; R.7.
 Ignatius : Ex.,20; R.43.
 Ignatius : Rom.,7,3.
 Acclamatio ante communionem: sancta sanctis.
 Basilius: De Sp.S. 27 (FG.32,188); cf. R.954.

Dionys.: Eccl. hier. 3 (PG, 3, 425).
 Anastase, (PG, 9, 841).
 Joannes Damasc. (PG, 95, 57).
 etc. et multi alii testes.

3°- In Actibus Martyrum:

Non est tunc tempus loquendi sed agendi; unde breves generatim professiones.

Martyres sunt testes "par excellence" fidei christianae:

L.II, 235 n.; Orig.: Hom. in Jer., 4, 3: PG XIII, 288 s.

Carpus, Pappylus et Agathonice: K. 87, 90.

(Delehaye: Passions des martyrs, 136-141).

Martyr. Abitinae (304) Ibid., 114-116.

Frater loquens Perpetuae sorori: L.II, 229.

S. Ignatius : K. 17-27.

Martyres Lugdunenses: "émules et imitateurs du Christ";

HE, 5, 2, 2 et 5, 1, 10.

S. Blandina: Ibid, 1, 41 (peut-être 5, 1, 41).

S. Jacobus; HE 4, 22, 4; HE, 5, 1, 23.

Maximiliani (cf. L.II, 233 b).

Carpus et Pappylus: Actes, 38-41 (Knopf) K. 87.

Pionius, 8, 9 (Knopf).

S. Epipodius (478) P. 478.

Vincentius Levita (304) Ibid.

Euplus, Afra, Tarachus (Ibid) Cf. K. 76.

Cf. Clem. Alex. Paedag., 3, 12, 101, 1 et 2; PG. 8.

4°- In praedicatione (concionibus) :

2^a Clem., 1, 1-2; R. 101.

Cf. Polyc. Phil., 2, 1.

Barn. 7, 2; R. 33.

Orig.: in Lc. hom. 25 (PG, 13, 1867).

" " " 15 (PG, 13, 1839).

" Gn., 15, 7 12, 246.

" Exod. hom. 2, 4 (310).

" Levit. hom. 5, 5 (454).

" Exod. hom. 13, 3 (390); R. 490.

" Ezech. hom. 12, 5 (757).

" Nm. hom. 22, 4 (745).

" Jerem. hom. 17, 6 PG., 13, 461.

" " hom. 19 (525).

" Jesu Navi hom. 15, 7 (90-3).

C.- SP. S. IN ORATIONE CHRISTIANA ET CULTU :

Orig. In Levit. hom. 1,1 (FG,12,406).
 Irenaeus, 3,6,4 (862-3)
 Orig.: C.Celsum, 8,22.

Petitio descensionis Sp. S. introducta fuit secundo saeculo.

Cf. S.Greg. Nyss.: De orat. dom.,3.44,1157; Tert. Adv. Marc.,4,26; PL,2.

In Mss. Ev. (Minuscules 700 et 214) Nestle.

In liturgia sacramentorum, praesertim Euchae.

a) In Epiclesibus:

M. de la Taille, MF. 438-453; praesertim, 449 ss.
 DACL : Epiclèse (Cabrol).
 DTC, : Epiclèse (Salaville).
 JTS, XXV. (1923-4).

b) In Anaphoris :

Hypp. Trad. Apost. (L.II,210).
 Aegyptiaca in papyro Deir-Balizeh.
 Cf. DACL.: Canon (Cabrol) 1881-1893.
 S.Cyprianus. Epist. 65,4. PL,56.
 Didascalè Apostolorum, 6,22,2.
 Cf. de la T.: MF, p.450.
 Cf. K,679-692.
 S.Justinus,1,66,2. Cf. R.66.
 Cf. de la T.: MF,219,439.
 DACL, Epiclèse (143) Cabrol.
 Ir. Adv. haer. 5,2,3, R.249.
 Sacram. Serap. 13,15 (Funck) K.476 s.
 Cf. Etiam d'Alès: De SSa Euch. pp. VI ss. et 127-139;
 P.VI, 771,779.

D.- EX LITURGIIS ANTIQUIS BAPTISMI :1°- Romana :

Hermas : Pastor.

Justinus: Dialogus cum Tryphone Judaeo, 14,19,29, 43,
46,49,50,51,80,84,86,88.

Hippolyti, Traditio Apostolica. (RSR, 1918,132).

Stephanus,I, P.R. (a.256) ap. Cyp.Ep.,74; Dz.,46 s.

2°- Syriaca :

Didachè (fin. saec.I).

Didaskalia tōn Apostolōn (fin.saec. III) Funck.

Constitutionum Apostolicorum Libri VIII(fin.saec.IV).

3°- Alexandrina :

Clem. Alex.; Orig.; Dionys Alex.; passim.

Canones Hippolyti (ap.Duchesne: Origines du culte
chrétien, appendice).

4°- Africana latina :

Tertull.: De Baptismo.

De Poenitentia.

Passio SS. Perpetuae et Felicitatis.

Cyprianus, Epp.64; 69-75 (CSEL, 3,2).

Sententia 87 episc. (CSEL,3,1).

Anonymus (Ibid,3,3. 89-92).

5°- Mediolanensis :

(Ambros. PL,16, 339-410).

(Pseudo Ambros. Ibid, 417-462).

6°- Byzantica et Armeniaca :

Basilii: Hom. 13; PG,31.

Ad Amph. Ep.188,199, PG,32.

De Sp.S. liber, Ibid.

De Baptismo, Ibid.

Greg.Nyss.: Or. catech. magna: PG,45.

Or. adv. diff.Bapt.:PG,45.

In Emun Xti PG,46.

7°- Gallicana :

Irenaeus; cf. PL, 71 et 72.

8°- Hispanica :

Illeberitani Conc. canones 81.

Pacianus Barcin. De B.o. PL., 13.

Ad Himerum Tarrae. Siricii Papae Epist. PL. 13.

Aurelius Prudentius Carmina; PL, 59.

9°- Hibernica et Britannica :

Patricius. Ad Coroticum Epist. PL, 53.

Beda: Hist. Angl. PL, 95.

Missale Stowiense.

Cf. Cabrol et Leclercq: Monumenta Ecclesiae liturgica.

Pourrat² : Theol. Sacram. 1908.

DTC, Baptême et Confirm. DACL passim.

E.- EX DOXOLOGIIS sensu stricto acceptis np. (GLORIFICATIO) :

Devotio Pl, F. et Sp. Sto est la grande dévotion catholique qui s'affirme à la messe et dans la plupart des rites et il en est ainsi depuis les commencements de l'ère chrétienne. A un moment donné, le signe de la croix qui était le signe du X, qui était si l'on veut une doxologie Christologique, est devenu Trinitaire (ca. et videtur IVo saec.). Ce signe se multipliera et scellera tous les sacrements, bénédictions, onctions, sacramentaux, prières, etc...

Litanies, hymnes, épîtres, bénédiction de l'eau, pain, feu, huile, fin des psaumes, Gloria Pl. etc, Sanctus (ter); Kyrie (ter) Christe (ter) Kyrie (ter) Te Deum etc.

Quid Dox. ? Glorificatio et apud Judaeos formula adoratio- nis quae semper SOLI Deo tribuitur, NUNQUAM aliis. Est agnitio at- tributorum Dei.

Duplex species :

- a) Brevior : Generatim, uni soli personae.
 b) Plenior : Tribus personis tribuitur; Duplex :

1°- Personae subordinantur : Duplex iterum

ad Pm. per Fm. in Sp.S.
 ad P. per Fm. et per Sp.S. (rarius).

2°- Personae coordinantur :

glorificatur P. et F. et Sp.S.
 glorificatur P. cum F. et Sp.Sto.

Elementa:4: () (); (); ();
 (). () quae quasi ad infinitum, o-
 dulari possunt.

Apud Judaeos (soli Deo) :

In V.T. invenitur in fine uniuscujusque libri Psal.
 Ps.,40,14; 71,18 s.; 88,53; 105,48; 150.
 David: I Paral.,29,10 s.; 28,2 etc.
 Alibi in litteratura judaica non inspirata.

In N.T. generatim, ad Patrem sed etiam ad Xtum.

- 1°- Deo Patri v.g. Gal.,1,4,5; I Pet.,5,11; Apc.,7,12.
 2°- Deo Patri per Xtum v.g. Eph.,3,21; Jud.,25.
 3°- Ipsi Xto v.g. II Tim.,4,18; II Pet.,3,18; Apc.,5,12.
 4°- Patri et Filio: Apc.,5,13 s.
 5°- Tribus personis: II Cor.,13,13.

Apud PP. apostolicos, Martyres, Scriptores et doctores ecclesias.:

- a) Brevis :

1°- Soli Deo Patri :

Didachè, 8,2; 9,2 s.; 10,2,4s.; R.,6,7; K.,2,3.

I Clem., 38,4; 4,36; 46,7.
 II Clem.: 20,5.
 Odes de Salomon.
 Epist. ad Diognet. 12,9.
 Tertull.: Ad uxorem, 1,1.
 Hipp. : De Antichristo, 67.
 : In Dan., 2,38.
 : In Dan., 3,3.

2°- Deo Patri per Filium :

I Clem., 58,2; 61,3; 65,2; R. 28.
 Mart. Polyc., 19,2; 20,2.
 Orig.: In Exech., 12,5.
 Orig.: In Ps., 37, hom., 1,6; 2,8.
 Orig.: In Lc. hom. 6.
 Traditio apostolica. (Fragmentum)
 Martyr conversus a Sta Julitta ; PL, 4, 987.
 Loculi.

3°- Soli Christo :

I Clem., 20 et 50,7.
 Mart. Polyc., 20,2.
 Odes de Salomon.
 Orig.: Plures v.g. In Lc. hom. 25.
 S. Cypr.: Epist. Smyrn. Eccl.
 S. Felix.
 Afra.
 Euplus.
 Theodotus.
 Carpus.
 Act. Mart. S. Justinl 5.
 Stae Perpetuae.
 Tertull.: De spec., 25.
 " De orat., 29.
 Epitaph. Pectorii Augustod. K. 236.
 RA. sept. 1932. T. 54, 278 ss.
 Loculi : Piscis ().
 Inscriptiones et monumenta.
 Exorcismi.
 Hymni: () R. 108.
 cf. K. 71-76 (Christianus) 78-91; K. 306.

4°- Patri et Filio :

Mart. Polyc., R. 77, 78, 81.

5°- Soli Sp. Sto.:

Orig.: In Levit. hom., 13,6.

" In Gen. " 1,17; 2,6.

" In Exod., 2,4.

Epigraphia.

6°- Filio et Sp. Sto.:

S. Ignat.

Jul. Afric. Cf. De Spir.S., 29,73; EG.,32,260.

b) Plenior :1°- Personae subordinantur :

Just. Apol.,1,65; 67; R.128.

Clemens Alex. Quis dives, 42, 19 s.

Orig.; EG,11,561.

Const. Apost.,7,48; cf. K.,681 ss.

Pontifical Serap. K.,476.

2°- Personae coordinantur :

Acta Sancti Ignatii.

Mart. Polyc.,14,3.

Odes de Salomon.

Orign.: plures.

Cyprianus; EG,20,360.

Hipp. Adv. Noet. 18.

Dionys. Alex. Cf. S.Basilus; EG,32,201.

Martyres : Afra (ca.313).

Martyr a Julitta conversus; Pl.4,985.

Lucianus et marcianus.

Martyres Scillitani (ca.180) K.76.

Acta S.Perpetuae (ante 325).

Antiphonae et responsoria, cf. papyrus initio IV s.

Inscriptio d'Ain-Ghorab (ante 325)

f) GLORIA PATRI ET FILIO ET SPIRITUI SANCTO : cujus summam antiquitatem testatur Basil. De Sp. S., 29,71; FG,32,199.

g) GLORIA IN EXCELSIS DEO :

"A s'en tenir au texte, cette hymne peut remonter au premier âge de l'Eglise" (Dom Cabrol), et invenitur scripta in Const. Apostol.,VII.

De his Cf. L.II, 218-226; 618-631;

RSR, 1922, 1924,1928.

Dom Cabrol: Le livre de la prière antique; la prière des premiers chrétiens.

Delehaye: Sanctus; Les passions des martyrs; Origine du culte des martyrs.

DACL : Acclamations, etc.

h) EX ARCHAELOGIA :

i) EX SCRIPTORIBUS :

Nemo negat eos omnes professos esse unicritatem Dei tamquam dogma fundamentale Christianismi.

Trinitatem profitentur :

1°- PP. apostolici :

Didachè, R.4.

Clemens Romanus v.g. 22-25,28; L.II, 249-282.

S.Ignatius v.g. R.39,40-42-46; Id. 282-331.

Epist. Barnabae v.g. R.31-34; Id. 332-345.

Pastor Hermae, cf. R.89,91; Id. 346-387.

2a Epist. Clem., R.101,104; Id. 388-394.

Aristides, 110,112.

S. Polycarp. R. 80;

Cf. R. 108.

2°- Apologetae Graeci :

S. Justinus v.g. R. 113, 117, 126, 128, 136 s., 145, 153 fine; L. II, 405-485.

Tatianus v.g. R. 160; L. II, 485-492.

Athenagoras v.g. R. 164 s.; L. II, 492-505.

S. Theophilus Antiochenus v.g. R. 180, 182; L. II, 506-513.

Epist. ad Diognet. R. 98.

3°- Scriptores graeci ab aetate apol. ad Conc. Nic. :

S. Iren. v.g. R. 191, 196, 203, 227, 235, 256; L. II, 517-615.

Clem. Alex., 408, 414, 440.

Origen.; R. 470, 479, 445, 449, 502, 478 s., 536, 465.

Greg. Thaumaturgus, 611.

Dionys. Alex. R. 609 s.

S. Methodius; R. 612.

Didascalia Apost. (Funk)

Adamantius; R. 541.

4°- Occidentales Antenicani :

S. Cornelius Papa; R. 546.

S. Dionysius Papa; Dz. 48, 51.

Tertull. R. 277, 307, 321, 331, 337, 371-380.

S. Hipp. R. 391 s.; 397 s.

S. Cypr. R. 593-600.

Novatianus R. 603-609.

De his quatuor ultimis cf. d'Alès: Théologie de Tertullien, etc.

Arnobius; R. 617 ss.

Lactantius; R. 632, 636.

Commodianus. CV, t. 15.

Acta Sti Stephani P. et M. Dz., 46.

Adamantius; R. 541.

Cf. N.R.Th. 1928, 162 ss. La foi trinitaire au 2e siècle (Houdez) Etudes, t. 198, 385-400.

L. II, 615 ss.

ARGUMENTUM INDIRECTUM :

PP. ante-nicaeni et nicaeni affirmant se fidem in Trinitatem ex antiquissima et apostolica traditione hausisse.

Atqui nemo gratis mendax et quandoque mendacium est impossibile cum adversarii falsitatem facile demonstrare possunt.

Ergo mysterium Trinitatis non primo in nicaena synodo confectum est.

MINOR : evidens.

MAJOR : In Antiochena Synodo (264) contra errores Pauli Samosat. sic scribunt PP.: "Decrevimus fidem scripto edere et exponere, quam a principio accepimus et habemus traditam et servatam in catholica et sancta Ecclesia usque hodiernum diem a beatis Apostolis: "Esse unum Deum ingenitum, sine principio, Filium genitum, unigenitum, imaginem Dei invisibilis, Sapientiam et Verbum ac virtutem Dei ante saecula, non praecognitione, sed substantia et hypostasi Deum, ().

S. Dionysius Alex. (264) sic scribit ad PP. antiochenos: "Sic confessi sunt eum SS. Patres et ut confiteremur ac crederemus, nobis tradiderunt".

S. Athanasius: R. 757: Post "exstitit" addant lectores: "ac etiam nunc suadet ut oecumenicam synodum vestris maledictis insectemini, quia videlicet non vestra, sed illa definiverit, quae ab initio tradidere testes oculati, qui et ministri Verbi fuere". R. 782.

PP. Conc. Const. I ita de sua et nicaena fide testantur: "Ista fides tum a nobis, tum a vobis tum ab omnibus qui verbum verae fidei non pervertunt, approbari debet, quippe cum et antiquissima sit et lavacro baptismatis consentanea et nos docet credere in nomine Patris et F. et Sp. Sti."

Pariter testantur : Justinus: R. 113; Irenaeus : R. 191; Tertullianus: R. 371; Hipp. Rom.: R. 394; Phoebadius, R. 898; Epiphanius R. 1107; Aug. R. 1650 sic etiam S. Hilarius; Greg. Nyss. Greg. Naz. Joan. Damasc.

SCHOLION I : De paganismo II saec. L.II, 3-35.

SCHOLION II: De philosophiis religiosi. L.II, 35-81.

SCHOLION III: De gnosi et marcionismo. L.II, 81-133.

SCHOLION IV: De interpretatione theophaniarum apud apologetas, atque speculatione hellenica et judaica. L.II, 663-677;
P. nn.473-6;485-8.

SCHOLION V : Vestigia subordinationismi in cultu et oratione.
L.II, 631-635.

DIFFICULTATES: P. 480-485; P. Comp., 167-9;
Van Noort, 161 ss., etc.

- Thesis 3^a -

TRADITIO POST-NICAENA CONSTANter PROFITETUR TRES PERSONAS DIVINAS CONSUBSTANTIALES i.e. IN NUMERICE UNA EADEMQUE SUBSTANTIA EXISTENTES.

De Groot, s. j.: Tractatus hist.-Dogm. III. De SSa. Trinitate et Hist. Dogm. II, 25-40; d'Alès: Le dogme de Nicée. Pet.: De Trin. 4, 13 s.; DTC, Consubstantiel; de Ghellinck: (Traditio oralis); Marin-Sola: L'évolution homogène du Dogme Catholique I, num. 202. Franzelin, etc.

ADVERSARI I :

Prot. liberales: (Gunther) Zahn, 1867, Rade, 1882, Gwatkin, Gummerus (1900) Holl 1904, Harnack 1930; Loofs, Seeberg dividunt PP. post-nicaenos in Paleo-Nicaenos et Neo-Nicaenos.

Paleo-N. ut Athanasius, Hilarius, Aug. consubstantialitatem numericam admississent sicut in enuntiatione; Neo-Nicaeni ut Basil. Greg. Naz., Greg. Nyss., Didymus Alex., Damascenus, etsi rejiciunt Arianismum, tamen de facto unitatem tt. specificam in divinis personis agnoscunt. Hi ultimi proinde non tenent consubstantialitatem illam quam credendam et defendendam definivit Conc. Nic.

Unde magna pars PP. Graec. fuissent Semi-Ariani. Quin immo Athan. et Hil. Pict. sub finem vitae titubaverunt et manus victas Semiarianis dederunt. Cf. Dz, 431, 1620, 1636, 1638, 1656 ss.

Videtur certe mirandum quod Nic. est solum Concilium ubi episcopi eos. non immediate Concilii definitiones acceperunt saltem quoad verba aliqua. Unde quaestio oritur qui Episcopi illi opinebantur de auctoritate Concilii? Quomodo explicandus modus ille agendi?

Ut videtur causae sunt :

a) Reactio conscia vel inconscia mentalitatis profanae in consubstantialitate concipienda.

b) Differentia conceptionis inter Orientales et Occidentales.
Cf. R. 371; S.Hier.

c) Calamitates et simultates inter sedes episcopales np.Alex.
Antioc., Constantinop.

d) Schismata.

e) Caesaro-Papismus Constantini aliorumque imperatorum.

f) Episcopi, fautores orthodoxiae nicaenae qui in aliis doctrinis heterodoxe sentiebant v.g. Basilius Ancyranus, Appolinaristae, Eustachius Sebast.

Inde plurimae synodi ut infra videbitur. Eodem tempore post - Nic. Arianii in factiones varias scissae erant.

Aetius et Eunomius (Anomaei): ()
(dissimiles).

Homaei (Acaciani): () (similes); rejiciunt (),
() et ().

Semi-Arianii (homoeusiani): () (similis quoad
essentiam).

Macedoniani (Pneumatomachi). Negant consubstantialitatem Sp.Si.

Catholici: () (consubstantialis).

En, ut videtur, origo difficultatum inter Post-Nicaenos:

1°- Novitas formulae : ().

2°- "Conservatores" qui volebant servare antiquas formulas plus minusve vagas; ex quibus plures fuerunt bonae fidei.

3°- Defectus terminologiae trinitariae determinatae.

Conceptus abstracti et abstrusi.

Differentia vocum in versione de graeco in latinum.

4°- Periculum Sabellianismi.

a. 325-360 : Agitur praesertim de consubs. Patris et Filii; hoc tempore discussio est praesertim inter personas et partes politicas.

Post 360 : Agitur etiam de consubs. Sp.Sti et tunc incipit discussio praesertim dogmatica.

Si consideramus aspectum dogmaticum, victoria definitiva orthodoxiae fuit impedita :

- a) Schismate Antiocheno (337).
- b) Controversia Appolinarista.
- c) Suspicionem et discordiam inter Alexand. et Asiaticos.
- d) Schismate Melitii Alexandrini.

Pax e contra promota fuit :

- a) Methodo conciliationis Athanas. et Hilar. Pict. sicuti olim S.Ir. in quaestione pascali.
- b) Intolerantia dogmatica et personalis Anomaeorum et Homaeorum.
- c) Concilia Confessorum Martyrum i.e. Alexandrinum (361) Lutetiae Paris. (361) Antioch. (363) Romanum (368).
- d) Scripta Cappadocum (Basil., Grg. Naz., Greg. Nyss. qui adlaboraverunt ut determinaretur terminologia fixa).

SYNODI PRINCIPALES :

Ante 341 Antiochia (in encaeniis): 3 vel forte 4 formulae :

- 1^a.- Fidem in Deum Patrem et Filium :
- 2^a.- Prolixior affirmat divinitatem Filii sed a voce () abstinet. Damnat Sabellianos et Marcellum Ancyranum.
- 3^a.- Brevior formula fidei in J.-C. Deum perfectum ex Deo perfecto qui est apud Deum in hypostas.
- 4^a.- (?) repetit 3am sed damnat eos qui docent Filium vel ex nihilo vel ex alia substantia, non autem ex Deo esse, vel fuisse tempus quo non erat.

Inter PP. certo fuerunt semi-ariani quia etsi nil contra fidem saltem specietenus in formulis illis, tamen abstinere a voce ().

Sardicae (343) (Sophia Bulgariae) (catholica): Nil addit hic.

Philippopoli (macedonia) (343) (ariana): Filius Deo Patri sub-
jectus est.

Antiochii (345) Ariana = Formula 4^a cui additur id quod in
Philippopoli.

Sirmi in Pannonia (351) Ariana = adjungit 21 anathemata 4ae
formulae et negat Sp. Sti divinitatem.

Sirmi (357) confirmat doctrinam Eunomii. Symbolo hujus C. sub-
scripsit etiam Hosius violentia coactus at mox suam
adhaesionem retraxit. Cf. S. Athan. PG. 25. 749, 649, 409.

Ancyrae (358) Angora (Homoiousiana). Rejiciunt () et
(); inter illos aliqui profecti sunt qui di-
vinitatem Sp. Sti. aperte negabant; denique Acaciani,
Filius neque (), neque (), neque
() sed () Patri esse contende-
bant.

Sirmi (358) (Homoiousiana). Nullius esset momenti nisi intime
conjungeretur cum iis, quae de lapsu Liberii R. P. nar-
rantur. Cf. de Groot, s. j.: Hist. dogm. II, 30. d'Alès
Concile de Nicée, pp. 191 ss.

Sirmi (359) (Semi-ariana): Vox () interdicatur et Fi-
lius declaratur () Patri.

Arimini (Rimini) (359): Major pars PP. symbolo Nicaeno adhae-
rebat, fraude et violentia coacti similitudinem Filii
cum Patre enuntiabat. = Formula Nicae in Thracia edi-
ta.

Seleucia in Isauria (359) Acaciana.

Constantinopl. (359/60) vetat usum vocis () et vocis
() ubi de Deo sermo fit, quemadmodum pau-
lo ante factum erat in formula Nicae in Thracia edita.

Alexandriae (361 vel 362) Concilium Confessorum Catholicus sub
Athanasio. Lutetiae Paris (361); Antiochi (363); Ro-
mae (368); Romae (376 et 380).

Constantinopl. I. 381 ; Cf. Dz., 86.

N O T A : Historice et critice : certa.

Dogmaticae: De fide definita multoties, Dz. 54, 59, 66, 74, 86,

213,254,275,277,343,431,432,703,993,994, Cf. Schem. Con -
cilio Vat. Coll. Lac., 7,553.

PROBATUR :

A.- Simul ex FP. latinis, graecis et syris.

Docent :

1°- Unum esse P.F. et Sp.S. et tamen distingui : v.g. R. 714,737 s., 767,768,776,778 s.,898,904,907,911,915,1068,1072, 1269, 1368,1682,2084,2126,2280.

2°- Ita tamen ut in unitate re et numero naturae, tres ex-
istant personae: v.g. R. 782,789,898,907,911,920,926,953,996,s.,
999,1008,1017,1029,1071,1650,1668,1752,2090,2132,2251,2261,2337,2362,
2383 s. v.g. S.Epiphanius PG, 41,329: "Unus enim est nobis D. P.F.
et Sp. S., personae tres, una dominatio, divinitas una."

3°- Filium non esse factum : v.g. R.756,758,761,764 s.,866,
942,971,1081,1086,2075 s. sed coaeternus Patri v.g. 760 s.,813,816,
823,877,910,934-6,1009,1014,1040,1262,1316,1460,1816,2076,2126,2343
s., et consubstantialis Patri v.g. R. 755-8,767,769,783,787,866,868,
880 s.,896,909,912,952,994,1043,1072,1168,1264,1271,1656,1677,2126,
2199.

Inter Filium et Patrem esse distinctionem in eadem na-
tura v.g. R. 862,881,902,952,970 s.,1053,2067.

F. est splendor et imago Patris v.g. R. 756,768,770,
1072,2343,2348,674,746,758,787,868,952,969,1006,1072,2078,2348,cf.
896,915,925,940,1656.

4°- Expressis verbis dicunt Sp.S. esse Deum v.g. R.779,926,
996,999,1393,1670,2078,2089, et hoc probant in ejus operatione v.g.
R. 780,920,1070,1283,1285,1561,2080,2107,2114.

Docent etiam consubstantialitatem Sp.Sti cum Patre et
Filio v.g. R.783 s.,909,914,940,996,1040,1069,1081 s.,1246,1286,
1650,2079,2114,2126,2276,etc. etc.

B.- Quidam ex professo scripserunt tractatus de

- a) SSa Trinitate,
- b) vel contra errores Ariani, Eunomii, etc.,
- c) vel de Spir. Sto. vel
- d) contra errores Pneumatomachorum.

v.g. Amb.: De Sp.S.; Athan.: Adv. Arianos;

Apologia contra Ar., contra Appollinar., de Incarnat..
 contra Epist. 4 ad Serap.; Epist. de decret. syn.Nic.
 etc. Aug.: v.g. De Trinitate;

Basil.: Adv. Eun.; De Spir.S.

Cyril. Alex.: De Trinitate dialogi; Thesaurus de S. et
 Consubs. Trin.

Didymus Alex.: De Sp.S.; De Trin.;

Epiphanius: Adv. haereses.

Fulgentius: De Trin. Greg. Naz., Greg. Nyss.

Hilar. Pict.: De Trin.; Joannes Dams.: De S.Trin.

Marius. Vict.: Adv. Arium; Zeno, etc. etc.

C.- Ex definitionibus Ecclae. supra in nota theseos.

SCHOLION I : De fide in Trinitatem in Canada.

Quoad statisticas cf. Annuarium canadense, Gallicum et angli-
 cum exemplar, 1931 post recensionem A. D. 1931. Cf. Lc., 2, 1 ss.

(voir tableau p. 69)

Ex fere 10 1/2 millionibus habitantium.

NUMERANTUR : (Numeri sunt semper approximativi).

Catholici : 4,300,000
 ex quibus Ukraniani-Rutheni = 300,000
 et aliquot centena Syrorum.

Schismatici :
 Graeci Orthodoxi = 100,000 ca. 100,000
 ()

Protestantes :
 United Church of Canada. . 2,000,000
 Anglicani. 1,600,000
 Presbyteriani. 900,000
 Lutherani. 400,000
 Baptistae. 450,000
 Aliae sectae 340,000
 5,690,000

Judaei 156,000

Pagani (Confuciani, Buddistae etc. 45,000

Diversae sectae. 72,000

Nullam religionem profitentes. 21,000

UNIVERSI. 10,384,000

Unde 138,000 non agnoscunt verum Deum.

Judaei non agnoscunt SSam Trinitatem.

Inter Protestantes, Unitarii c.5,000 Eam negant etiam.

Schismatici nolunt (agnoscere) admittere "Filioque"; de quibus postea.

Si credimus libris officialibus Protestantibus admittunt Trinitatem. Sed quid de unoquoque individuo laico? Quid de Protestantibus ministris? Videtur respondendum sicuti id quod habetur in Betts: The belief of 500 ministers, etc. Ejus inquisitio in parte Chicagiensi Statuum Foederatorum ostendit ministros illos concordare in admittenda sola unius Dei veri existentia. Paulatim incidunt in theorias Protestantismi liberalis et inde in Modernismum. Recenter in urbe nostra aliquis eorum in concione (?) negabat divinitatem Xti.

In operibus suis, Anglicani, Lutherani, Presbyteriani admittunt Trinitatem sed in sua expositione, generatim adhibent voces, comparationes quae Sabellianismum redolent.

Aliae sectae ca. 340,000 vix sunt christiani et ut videtur nec Baptistae.

The United Church of Canada sic docet in "Our Common Faith" a T.-B. Kilpatrick (Professor Emeritus, Systematic theology, Emmanuel College, Toronto, auctor pius ut videtur) cum initio libri "A brief history of the Church Union Movement in Canada" a K.-H. Cousland (M. A. Oxon; B.D. Knox) Lecturer in Church History in eodem collegio :

United Church est Unio (p.23) :

- 1°- Presbyterianorum (quoad partem).
- 2°- Methodistarum.
- 3°- Congregationalistarum.

Baptistae et pars Presbyterianorum noluerunt unionem admittere.

Unio determinata fuit sub influxu majoritatis suffragiorum in unaquaque secta (unde dissensiones).

Post federalem et provinciales leges ad hoc latas unio fuit consummata mense Junii 1925 (p.47).

"The CONGREGATIONAL CHURCH brought to the union the inherited conviction of the rights of individual congregations and Christian freedom".

... the spirit of the Pilgrim Fathers.

"THE METHODIST CHURCH brought (to the union) its inheritance of the great spiritual awakening which swept ... over the souls of men; its zeal and discipline... ; the ideals of John Wesley...; its concern for social righteousness, and, above all, for personal and experimental religion..."

"The PRESBYTERIAN CHURCH ... it's stand for the headship of Christ and the Spiritual freedom of the Church under His sovereignty ...; its spiritual heroes; Calvin... Knox... the Coventers... ; those who faced death with on their lips the declaration that X.'s Kirk" maun be free.

"The substance of the Christian Faith" (p.59-77). Praeter S. Sam., Christum, admittunt :

- 1°- The Apostles' Creed Cf. Dz.,1,2.
- 2°- The Nicene Creed. Dz.,54.
- 3°- The Creed of Chalcedon. Dz.,148.
- 4°- The Athanasian Creed. Dz.,39,40.
- 5°- The Evangelical Doctrines of the Revelation.
Cf. Dz.,741-781; 782-994.

De Trinitate (pp.86-92). Haec in ipsa expositione videntur reprobanda vel saltem non sat clare expressa.

"The one God... is the threefold (?) causality to which we in experience (?) trace our salvation".

"Their (Judaei primi Christiani) religions experience (?) was essentially Trinitarian"... Trinitas est: "first, an experience (?)

"These Three are One, as the threefold (?) cause of every good..."

"Each, when apprehended (?) by Faith, introduces to, and gives fellowship with, the others..."

"Second, a doctrine, in which the blessed experience (?) thus indicated, is stored" ...

"The doctrine of Trinity keeps close to Scripture and experience" (?) ...

SCHOLION II : De genesi terminologiae catholicae.

Quatuor primis saeculis, voces plures non habebant adhuc sensum fixum, sic : (), (trias), (), (), (), (), (), (), (), etc.

Unde non mirum si videntur dissensiones de essentia doctrinae dum e contra saepe lis est de significatione vocum quae alii alio sensu intelligunt. Hoc praesertim de vocibus (), (), (), (), eo magis quod SSae. parcissime verbis philosophicis utantur. Inde pro unoquoque auctore videndum est ex contextu quemnam sensum huic vel illi voci tribuat.

1°- () v.g. apud profanos = essentia, substantia, entitas, realitas, elementum, existentia, vita, etc.; In N.T. - opes, facultates; apud PP. generatim = essentia abstracta et universalis aut concreta et individua essentia.

2°- () apud profanos = productio, natura, modus essendi, etc.

" In N.T. = ortus, aliquid naturaliter productum, qualitas innata, ordo seu lex naturae.

() apud PP. = () (saepe), proprietas, qualitas, substantia, persona (raro), realitas objectiva.

3°- () apud profanos = actio se ponendi sub; id quod ponitur sub, substantia.

apud coaevos N.T. = "sicut supra", subsistentia, existentia, realitas, sedimentum, argumentum, substantia, materia.

In N. T. = productio, existentia, realitas, substantia, primus status, essentia, argumentum.

Apud PP. : Dz., 54 sub fine i.e. (); persona, () () realitas.

4°- () apud profanos = vultus, facies, dramatis persona, persona, etc.

In N. T. = Facies, vultus, aspectus, superficies.

Apud PP. = persona sed adversarii intelligunt masque, modalitatem ejusdem realitatis.

De his verbis, cf. v.g. : R. 137,393,379,371,479,536,541,677s.
926,2287,1668; K., 403,396,652; Dz., 48,54,13,14,59,79,86,114-6,
39,40,143,148,201,213,216,219,231,252,254,278,288,290; TDC, 550,
555,527,675,565,568,569.

DIFFICULTATES :

Proficiscere, anima christiana,... in nomine Dei:

Tessera : Patris omnipotentis qui te creavit; ...

: Jesu Christi, Filii Dei vivi, qui pro te passus est;

: Spiritus Sancti, qui in te effusus est.

- S E C T I O 2^a -QUIDDITAS MYSTERII SS. TRINITATIS.

PRAELEGOMENA :

Ex prima parte tractatus, perspicue proponitur veritas inconcussa : tres esse personas, vere divinas, Patrem et Filium et Sp. Stum, quorum unusquisque alius est ab aliis atque idem Deus est. Fax diogenea rationis humanae stupet et attonita intelligere sategit. Nisi credideritis, non intelligetis (Is., 7, 9). "Debemus prius credere, ut id quod credimus intelligere valeamus. Habet namque fides oculos suos quibus quodammodo videt verum esse, quod nondum videt". Tamen nil mali vel scelesti in rationali investigatione hujus Mysteriorum. "Absit ut hoc in nobis Deus oderit, in quo nos reliquis animantibus excellentiores creavit. Intellectum valde ama! quia et ipsae Scripturae sanctae, quae magnarum rerum ante intelligentiam suadent fidem, nisi eas recte intelligas, utiles tibi esse non possunt". (S. Aug. PL, 33, 453 s., 459.

In sequentibus thesibus quaeritur quomodo in unica eademque essentia divina tres realiter distinctae personae esse possint. Eo magis inquisitio difficilis quod in Deo "omnia sunt unum ubi non obviat relationis oppositio". Dz., 703. Dum enim nominamus, nunc naturam divinam, nunc personam divinam, non plus ponimus in secundo, quam in primo, sed IDEM exhibemus, nunc sub UNO praedicamento, nunc sub DUOBUS.

Unde S. Th. saepe saepius inculcat, quod sunt tantum duo modi praedicandi in divinis scilicet secundum substantiam et secundum relationem.

Notandum autem est vocem "substantia" dupliciter intelligi posse :

vel in quantum opponitur accidenti et si hoc sensu intelligitur substantia, manifestum est quod, quidquid in Deo invenitur, substantiale est;

vel in quantum opponitur relationibus divinis, ut dicit S. Aug.: "Non omne quod de Deo dicitur, sed substantiam dicitur, sicut sed. substantiam, dicitur bonus etc. et si quid aliud AD SE dicitur; sed dicitur etiam relative, i.e. non AD SE, sed AD ALIQUID, quod ipse non est, sicut Pater, ad Filium dicitur".

Pariter quando loquimur v.g. de Patre, dicimus quod Pater in simplicitate sua invenitur, servatis servandis, ex una parte SEMEL in praedicamento substantiae, et ex altera parte, BIS in praedicamento relationis. Quod non est compositio ejus, quod est in Patre, sed compositio, aut potius pluralitas praedicamentorum, in quibus collocatur id quod est in Patre : Substantia scl. et Relatio; et quantum ad praedicamentum Relationis, diversae Relationes: Paternitas et Spiratio.

Id quod est in Patre est idem ac id, quod est in Filio et Sp. Sto.; sed non pertinet ad idem per relationum, sed solummodo ad unum ex iis. Nullo modo ad relationem quae est in Sp. Sto.

Pater Billot observat totam materiam Trinitariam in doctrina de divinis processionibus contineri. Ratio est quod processiones divinae sunt formaliter ipsae relationes, et rursus relationes sunt ipsae personae, quae iterum sunt proprietates personales. Sive ergo de relationibus, sive de processionibus, sive de personis, sive de proprietatibus sermo sit, consideratio versatur semper circa IDEM sub alio et alio explicito conceptu.

PERSONA enim est RELATIO ut subsistens.

PROCESSIO " RELATIO " actio.

PROPRIETAS " RELATIO " forma, qua persona individuatur.

Pariter

PATERNITAS est PERSONA Patris in quantum est

est RELATIO in quantum ad Filium dicitur

est PROPRIETAS in quantum concipitur ut forma individuans Patrem.

Cf., Dz., 275 ss.

Ex eo autem quod oppositio relativa in divinis dumtaxat ex sic dictis relationibus originis seu processionibus oritur haec pars aget :

- 1°- De processionibus;
- 2°- de relationibus;
- 3°- de personis.

Proprietates melius tractabuntur in tertia parte ubi agetur de personis comparative spectatis.

Investigatio grandis nimis! "Nec periculosius alicubi erratur, nec laboriosius aliquid quaeritur, nec fructuosius aliquid invenitur". Quo uberius et perdurabilior fructus ex hac meditatione obtineatur, oremus "fortiter et fideliter, ut det nobis Dominus intellectum ac sic ea, quae forinsecus adhibet diligentia praeceptoris sive doctoris, possint esse fructuosa; quoniam neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed, qui incrementum dat, Deus!". (S. Aug., 33, 459).

P A R S P R I M A

DE PROCESSIONIBUS DIVINIS.

A. - Processio (etymologice et proprie) = transitus successivus et ordinatus corporis ex uno in alterum locum (motus localis).

= (Universalissime) Illud in quo est aliquis ordo unius ex alio vel post aliud. (omnis mutatio).

= emanatio seu origo unius ex alio (radius a sole, operatio ab operante, genitum a generante, artificiatum ab artifice).

Processio in creatis duplex :

a) Operationis (p. ut operatio). Jam operatio est actualitas virtutis v.g. intellectio est actualitas virtutis intellectivae. Quae ex eo quod claudit transitum de potentia ad actum, nequit esse in Deo. (De Verit., 4, 2, 7 m.)

b) Operati (p. ut operatum) i.e. exitus alicujus termini operati diversi ab operatione et facultate operante v.g. genitum ab generante.

Processio ut operatum (nobis considerata in materia Trinitatis) est duplex :

- a) transiens (proc. AD EXTRA): aa) in exteriorem rem transit; bb) est perfectio rei factae quae per p. trans. constituitur v.g. secare; cc) semper ponit operatum quoddam extra agentem. Duplex est :

eminenter transiens: est unice in Deo. Cf. De Deo uno.

formaliter transiens: in creatis, nec in Deo esse potest; dd) ponitur in praedicamento : ACTIO.

- b) Immanens (proc. AD INTRA): aa) manet in ipso operante; bb) est perfectio operantis v.g. sentire, intelligere, velle ; cc) non necessario ponit operatum quoddam extra agentem v. g. (nu., um operatum in sensatione externa, nec in visione beatifica); quodsi operatum habeatur, hoc provenit ex specialibus conditionibus; quo in casu operatum non est ad extra sed ad intra, tanquam accidens; dd) ponitur in praedicamento: QUALITAS.

Ex consideratione illarum processionum naturalium, nobis ascendendum est ad processiones increatas et aeterna.

Proinde primo removendae sunt imperfectiones omnes quae in p. creatis habentur. De Deo potius loquendum de p. per modum operati, quia si quae sunt in Deo processiones intraneae, nil proprie operatum atque proprie effectum aut si aliquid huiusmodi, in ipso Deo esse potest; et de p. scd. operationem quia operatio stricto dicta transit de potentia ad actum unde imperfectio.

In Deo sunt processiones intraneae Verbi et amoris quae sunt processiones scd. operationes immanentes intellectus et voluntatis.

B.- De processione quae in mente nostra invenitur scd. operationem intellectus. CG., 4, 26 Huiusmodi autem...; Comp. Thel. c. 50.

N.B.- Imago Trinitatis, quae scd. expositionem metaphysico-psychologicam, in anima nostra habetur, non in hoc formaliter consistit, quod anima est, et se intelligit, et se amat: quasi procederet F. ab intellectu divino instar cogitationis quae procedit ab intellectu nostro, et simili quodam modo Sp.S. Sic enim haberetur in Deo processio operantis. Sed imago Trinitatis apud nos in hoc est, quod anima

se intelligendo, format similitudinem seu verbum sui ipsius in seipsa, quasi animam intellectam in anima (scd. esse) sese intelligente. Rursus se amando, emittit intra se spiramen seu amatoriam inclinationem in seipsam, quasi animam amatam, in anima (scd. esse) sese amante.

Quae imago Trinitatis, quamvis per multa deficiens, nunc explicanda.

Quid verbum mentis ?

a) Ipsa operatio intellectualis, juxta aliquos; falsa quia verbum procederet ut operatio (Actio).

b) Res intellecta in esse intellecto, quam mens intelligendo format in seipsa; proinde verbum mentis distinguitur ab intellectione sicut operatum ab operatione scd. quam et per quam gignitur. Cf. S.Th., in multis locis.

COGNOSCENS est ille qui praeter propriam formam, qua in suo esse naturali consistit, habet, non quidem physice, sed intentionaliter (repraesentative) formam rei cognitae. Cognoscere est fieri vel esse aliud in quantum aliud; est fieri alterum, seu trahere ad se formam alterius ut alterius; est fieri alterum a se, et recipere illud non ut communicans in esse cum illo, sed ut alterum a se. Non-cognoscentia nihil habent nisi formam suam tt.; sed cognoscens natum est habere formam etiam rei alterius. (S.Th., 1, 14, 1). Quanto vis cognoscitiva est altior, tanto magis unite se habet ad cognoscibilia et inde est quod cognoscens et cognitum sunt magis unum quam materia et forma. In cognitione, unum fit aliud, unum fit idem alteri, salvis rationibus eorum. Inde cognoscens potest fieri omnia in quantum omnia. Sed illa forma intentionalis quo cognoscens sit aliud, scd. varios modos verificatur.

1°- Aliquando nulla habetur species expressa i.e. intentionalis similitudo objecti quam ipse cognoscens in seipso formet, et quae ab ipso procedat tanquam operatum scd. operationem cognoscendi. Sic in visione beatifica et in cognitione sensus exterioris.

2°- In sensibus interioribus (Imaginatio).

3°- In cognitione intellectuali nostra, objectum non per semetipsum conjungitur in esse objecti actu intellecti : a) res ab-

sentes et praesentes a nobis cognosci possunt; b) corporalia separantur a conditionibus materiae; c) spiritualia apprehenduntur ad modum corporalium. Proinde in intellectu cognoscente, oportet ponere loco objecti scd. se, quamdam ejus intentionalem similitudinem, quae sit ipsa res intellecta in esse intellecto, sed huiusmodi similitudo sive species intellecta, non est species impressa ab objecto species impressa siquidem hae conservantur in memoria etiam quando homo non intelligit. (Se habent ad modum habitus non actus). Unde cognitio nostra non perficitur nisi intellectus exprimat in se intelligibilem similitudinem, quae sit ipsum objectum in esse cogniti i.e. verbum mentale. Sicut autem species imaginata non est ipsa operatio imaginativa sed ab ipsa distinguitur, sicut operatum ab operatione scd. quam producit, ita species intellecta (verbum) distinguitur ab operatione intellectiva. Unde in mente nostra dum actu intelligit, tria inveniuntur.

- a) Principium intellectionis : intellectus informatus (specificatus) specie intelligibili impressa : (PASSIO)
- b) Operatio elicita i.e. intellectio : (QUALITAS)
- c) Verbum ut terminans operationem (operatum) (ACTIO) et est:
physicum quid in ratione operati;
intentionale quid in ratione objecti cogniti.

Verbum mentale = species expressa = conceptus mentis = intentio intellecta.

Species expressa (Verbum mentale) est :

- in ratione operati, natura posterior operatione ut productiva.
- in ratione objecti, natura prior operatione ut apprehensiva.
- in ratione temporis constat productionem et apprehensionem esse simul.

Verbum mentale ut "id quod intelligitur" dupliciter intelligi potest :

- a) Scd. esse intentionale (repraesentativum); sic in actu directo cognoscitur, sicuti idem est motus in imaginem, in imaginem, in quantum imago et in rem ipsam cuius est imago.

- b) Scd. esse physicum accidens, non intelligitur vel cognoscitur nisi in actu reflexo.

Unde ratio verbi mentalis est ut sit aliquid "realiter procedens scd. operationem intellectus, suoque principio immanens tanquam intellectum in intelligente.

Similis processio habetur in imaginatione, servatis servandis.

Nunc, ex eo quod distinguuntur intellectio et verbum possumus jam colligere :

- a) Processio verbi non est de essentia intellectionis sed potest concipi intellectio absque verbo v.g.

1°- in visione beatifica.

2°- in Deo, intelligens est ipsum suum intelligere, et inde necessario re identificantur omnia quae ad intellectivam operationem concurrunt. Ergo repugnat quod in Deo verbum procedat ab intelligente, distinctum quoad esse absolutum.

Ergo si datur realis processio verbi, distinctio esse non poterit nisi scd. solas relationes originis et proinde F. et Sp. S. perfecto intelligunt quin ullum verbum ab Eis procedat.

- b) Intelligere non est formaliter concipere (dicere).

Intelligere = videre, percipere, apprehendere rem in verbo; formaliter est operatio immanens sine addito (QUALITAS).

Concipere (dicere) = producere verbum. Importat operationem immanentem cum relatione ad terminum interius productum (ACTIO).

Pariter de essentia verbi est ut sit aliquid realiter a principio procedens, non autem de essentia intellectionis est, ut scd. rem procedat ab intelligente. (Intellectio divina)

- c) In nobis imperfectio verbi est quod habeat :

aa) relationem necessariam in operationem ut in finem.

bb) tum operatio, tum operatum sunt accidens.

E G O secundum "esse in"

per identitatem	per similitudinem		per inclinationem	
A.- E G O (anima)	B.- (Facultas) : I N T E L L E C T U S		C.- (Facultas) : V O L U N T A S	
Esse	Intelligere	Concipere	Amare	Spirare
<u>Ego in esse existens</u> Agens per intellectum et voluntatem	Ego intellectus	Ego conceptus scd. esse intentionale scd. esse physicum (Ego in esse intellectu)	Ego prius intellectus amatus	Ego prius intellectus spiratus = ego trahens (Ego in esse volitivo)
	<u>Ego in intellectu existens</u> Apprehensio Verbum tou ego		<u>Ego in voluntate existens</u> Inclinatio Spiramen tou ego (ego trahens)	
	Operatio immanens	Operatum intellectus	Operatio immanens	Operatum voluntatis
Substantia	Qualitas	Actio	Qualitas	Actio
Ego accidentaliter mutatus	Actus perfectivus	Terminus operationis immanentis	Actus perfectivus	Terminus operationis immanentis

per operationem
intellectus :

per similitudinem

per operationem voluntatis :

per inclinationem

N.B.- Cognoscere non consistit (v.g. cognoscere lapidem) :
 neque in receptione imaginis (species impressa);
 neque in productione imaginis (species expressa);
 neque in actione in aliquod objectum ad modificandum
 ejus esse;
 neque in actione in nostrum esse ad hoc ut modificetur
 occasione rerum cognitarum;
 neque in producere ipsam rem cognitam; sed est ESSEN-
TIALITER ACTIO IMMANENS quae perficit ipsum subjectum co-
 gnoscens. Est quid intimius et perfectius quam mera pro-
 ductio specierum et proinde ad ejus rationem essentialem
 non pertinet productio; sed est essentialiter esse vel
fieri immaterialiter aliud in quantum aliud.

C.- De processione quae est in voluntate creata per modum operati.

- N.B.- a) Omnes motus voluntatis sunt motus amoris.
 b) Minus nota pro nobis quam processio intellectus.
 c) Quod aliquid realiter procedat in voluntate nostra ut
 operatio, nimis evidens.
 d) Nobis sufficit ut in voluntate ostendatur aliquid quod
 se habet per modum operationis et aliquid re vel saltem ra-
tionem distinctum, se habens ad modum operati.
 e) Tum operatio tum operatum voluntatis sunt scd. quamdam
 proportionalitatem ad ea quae inveniuntur in intellectu.

Jamvero, sicuti per conceptionem verbi res dicta vel intellec-
 ta est in intelligente ita scd. operationem voluntatis invenitur in
 nobis processio amoris scd. quam amatum est in amante.

Hinc operatum intellectus nostri, scil. verbum, est similitudo
 rei cognitae. Sed actio amandi est coaptatio voluntatis ad aliquod
 bonum prout existens in se extra mentem et proinde amor non termi-
 natur ad res prout existentes in amante. Amor enim non est appre-
hensio, quasi prehensio ad se, sed terminatur ad res extra se. Unde
loco similitudinis quae est in intelligente, habetur in voluntate
 quaedam impulsio vel pondus inclinans in amatum. "Pondus meum, amor
 meus; eo feror, quocumque feror". Jamvero illa impulsio vel pondus
 spiramen habet distinctam formalitatem "operati" et proinde saltem
ratione distinguitur ab actione amandi.

Actio amandi = actualitas virtutis ipsius operantis = motus quo amans seipsum movet, seseque coaptat bono amabili = virtus amantis.

Inclinatio (impulsus, pondus, spiramen, affectio) = id quo trahitur amans in amatum = quaedam virtus amati et pro tanto et pro tanto dicitur amatum in amante.

Unde triplex modus essendi in :

- per identitatem : sic res quaelibet dicitur esse in se-ipsa;
- per similitudinem: sic res intellecta dicitur esse in intellectu;
- per inclinationem: sic res amata dicitur esse in amante.

Amatum enim non trahitur ad amantem sed trahit amantem et consequenter fieri ut amatum non est fieri ut tractum sed ut trahens, etsi haec ipsa tractio procedit effective ab amante, quia oritur a bono amabili prout interius cognito per intellectum. Unde amor duo significat :

- vel ipsam actionem amandi = processio operationis;
- vel amorem procedentem per modum operati scilicet inclinatio, etc.

Amor ut operatum non habet speciale vocabulum et vocatur saepe amor etsi melius adhiberetur impulsus, inclinatio, affectio, etc.

Operatum intellectus est similitudo rei intellectae.

Operatum voluntatis est impulsio in rem amatam.

Operatum intellectus procedit ex uno, scilicet principio intellectivo; operatum voluntatis procedit ex duobus scilicet ex principio amativo et ex intelligibili apprehenso, quod est verbum conceptum de amabili.

D.- (Conclusio) :

Hae processiones intellectus et voluntatis purificatae ab imperfectionibus quae sunt scilicet transitus de potentia ad actum, effectio seu actio causativa, aliquid modificans substantiam nostram et ab ea distinctam scilicet accidens, non manducunt ad aliquomodo processiones divinas ad intra concipiendas.

- Thesis 4^a -SUNT IN DEO PROCESSIONES REALES AD INTRA.

S.Th.,1,27,1; De Pot.,10,1 et 2; S. 1,4; P.,505-8; Billot; Franzelin, etc.

PROCESSIO IN DIVINIS est processio intranea quae est secundum operationem et per modum operati, ubi voce operativa intelligitur ratio exigitiva certae originis, cujus termini a quo alter, et qui ab altero, sibi invicem consubstantiales, solis relationibus oppositis inter se distinguuntur.

Nil nempe aliud importat processio in divinis, quam realem distinctionem personarum cum habitudine principii ad eum qui est a principio, et vice versa, in eadem numero essentia.

Et proinde est processio ad intra, cujus uterque terminus est cum natura divina realiter idem, ac per consequens, Deus.

Processio divina ad intra (universim) concipienda est ut vera origo unius divinae personae ab alia.

Procedens est ab alio et non dependet.

Procedens est in alio et non recipitur.

Procedens est ad alium et in se subsistit et hoc sine motu, sine fluxu, ab aeterno, immutabiliter, nec ulla prioritas principii nisi originis.

Processio divina ad intra (formaliter spectata).

Origo unius personae ab alia vel a duabus tanquam a puro principio per ejusdem naturae divinae communicationem.

Vox ipsa "processio" desumpta est ex SS. terminus a quo fit processio dicitur principium (apud latinos) potius quam causa, ut excludatur omnis idea inferioritatis, vel imperfectionis in procedente.

Principio respondet principiatus, sed quia haec vox minorationem importare videtur, personae procedentes potius dicuntur esse a principio quam principiatae. Quamvis processio in divinis, a nobis apprehendatur per modum actionis et passionis, nihil tamen est aliud in re ipsa quam relatio. Rouet 1656.

Graeci absolutius in divinis utuntur nomine cause () ex ipso solam originem significantes et proinde vox illa non eodem modo accipitur sicut cum de creaturis dicitur.

PROCESSIO, in divinis :

1°- passive sumpta est respectus qui ab alio realis, realitate unius numero essentiae divinae, cum qua identificatur.

2°- active sumpta est respectus a quo alter realis, realitate unius numero essentiae divinae, cum qua identificatur.

Cf. Mercier: La vie intérieure, 344-359 (praesertim 352)

a) In Trinitate, D. Filius propter perfectam consubstantialitatem cum Patre ex quo oritur totaliter incommutato, nullatenus intelligitur mutatus, quamquam totus est productus.

b) In Eucharistia, corpus Xti, propter carentiam omnimodam consubstantialitatis cum pane, in ipsum totaliter mutato, nullatenus est productum sicut nullatenus est mutatum.

c) In creatione, terminus propter suam totalem oppositionem ad non "esse", ex quo transit ad "esse", simul est et totaliter productus et totaliter mutatus.

d) In operibus autem agentium naturalium, omnis actio conversiva simul est et productiva partialiter, et partialiter termini producti mutativa: propter partialem hujus termini consubstantialitatem cum illo ex quo oritur partialiter mutato. de la Taille MF.637.

ADVERSARII : Unitaristae-Sabelliani, Ariani, Semi-Ariani, Pneumatomachi.

N O T A : De fide catholica implicite definita.

Dz., 39, 54, 86, 428, 460, 691.

PROBATUR :

- a) Ex SS.: quia habetur origo personae seu processio per communicationem naturae. Jo., 1, 1 et 18; 8, 42; 15, 26; Heb., 1, 3, 5; Eccli., 24, 5; I Cor., 2, 11 s., etc.
- b) Ex Doc. Eccl.: Dz., 11, 13, 16, 39, 54, 275-7, etc, etc.
- c) Ex PP.: sic intelligunt textus supra citatos v.g. R. 182, 205, 405, 442, 536, 676, 765, 813, 871, 969, 996, 1072, 1658, 2070, 2126.
- d) Ex Theologia et exegetis v.g. Alb. Magn.; S.Th.; S. Bona-ventura, Toletus, etc.
- e) Ratione theologica: S.Th., 1, 27, 1.

DILUUNTUR OBJECTIONES :

- Thesis 5^a -

PATER A NULLO, FILIUS A PATRE PER VERAM GENERATIONEM EAMQUE INTELLECTUALEM PROCEDIT.

S.TH., 1,27,2; 33,1 et 4; 34,1 et 2; CG.4, cc.2-15; B. De Xto 2, cc.6-20; C. 7,8,9; S. I, cc.5-8; 8 et 9; Petav.,5,6 et 6, 1-10; P. 508-524; Billot, Lohn, etc. L.I,490529; 469 s., 300-321; 327 - 330; 354-373; 397-422; 444-459; 636-644; II, 635-647.

Quatuor partes :

a) Deus Pater a nullo procedit.

Nota: De fide def. Dz.,39,275,428,704.

b) Filius a Patre procedit per veram generationem.

Nota: De fide def. Dz.,39,54,275 s.,432,703 s.; 704, 1597.

c) Filius a Patre procedit ut Verbum per intellectum.

Nota : 1) Filius Dei appellatur et est Verbum Dei. De fide catholica.

2) Filius Dei, logos, est verbum intellectuale "Verbum mentis paternae".

Theologice certum ex consensu PP. et TT.

3) Filius a Patre per intellectum procedit;

Conclusio theologica certa.

d) In Processione Verbi divini ab intellectu Patris ratio formalis generationis verificatur.

Nota: Probabilior et communior.

A.- DEUS PATER A NULLA PROCEDIT .

N.B.- 1,33,4, 2m.

EX SS.: In SS. tres tantum revelantur personae divinae: P.et F. et Sp. S.

Atqui F. et Sp.S. dicuntur procedere, P. nunquam.

Ergo...

MAJOR est evidens ex 1^a thesi.

MINOR : Stat quia SS. Trinitatem unice ex revelatione, cognoscimus; si de facto Deus Pater procederet, non videtur cur tacuisset Deus processionem Patris cum voluerit nobis revelare processionem Filii et Sp. Sancti.

Cf. Idem argumentum in "De Verbo Incarnato" circa finem Incarnationis. P.IV, 402 s. et postea quando probabitur quod Sp. S. non est Filius nec ejus processio, generatio. 578 ss.

Ex DOC.ECCL.: Supra in nota et multa alia ut videre est apud Dz., In Indice V.b.

EX PP. : v.g. R., 431, 479, 608, 634, 679, 814 s., 880, 915, 917, 932, 934, 936, 983, 1009, 1040, 1081, 1657, 1681, 2220, 2342, 2348. De Regnon, XVI.

CONFIRMATUR RATIONE :

a) Si Pater procederet, procederet a Filio, vel a Sp.Sto, vel ab utroque;

Atqui non potest, nam repugnat principium procedere ab iis quorum est principium.

b) Quia non sunt nisi duae actiones immanentes ad intra : intelligere et velle. P. 510.

Cf. S.Th., 1. cit.; CG., 4, 26; Pot., 9, 9.

COROLLARIUM :

Ergo natura divina non procedit. P. 511.

Dz., 432; Si procederet multiplicaretur;

Ergo essentiae divinae nequit convenire processio, nec activa nec passiva.

DIFFICULTATES ap. S.Th., loco indicato.

B, C, D, -

PROCEDIT, i.e. originem habet ab alia persona (Patre) tanquam a puro principio, per ejusdem numero naturae communicationem.

GENERATIO, dupliciter accipitur :

a) Primo sensu, est eductio rei ex nihilo sui, sed non subjecti. Sic intellecta, opponitur corruptioni, sicut creatio opponitur annihilationi.

b) Secundo sensu : est origo viventis a principio vivente conjuncto, in similitudinem naturae, non simpliciter cum similitudine naturae.

1°- PRINCIPIUM CONJUNCTUM, i.e. principium aliquo modo con-
substantiale, in quantum scl. :

- a) vel natura generantis communicatur numero eadem generato;
- b) vel ex unius substantia, natura alterius propagatur.

Genitum enim oportet non solum esse oriens a generato, sed etiam de substantia ejus existens. Etsi Adam processerit vivens a Deo vivente, non tamen a Deo gignitur.

Oriri in similitudinem naturae non idem est ac oriri simile in natura;

2°- Oriri in similitudinem importat propriam tendentiam originis, ratione sui consideratae; requirit ut procedens sit ejusdem cum suo principio naturae, formaliter ex modo procedendi.

Oriri simile in natura praescindit a causa similitudinis, an scl. naturalis similitudo habeatur ex nota distinctiva processionis, an forte ex quacunque alia ratione, v.g. si Adam, virtute sibi divinitus concessa costam a se detractam manibus suis formasset in mulierem, Eva non fuisset genita ab Adamo. Processisset Eva ab Adamo ut artificiatum artifice, qui modus non est "per se" ordinatus ad communicationem naturae sed "per accidens" tt.

Per generationem intellectualem, nempe :

Principium quo proximu (facultas) generationis Filii est intellectus divinus ut est Patris. Ratio igitur cur Pater generat Verbum, non est quia intelligit cum tali relatione. Ideoque licet intelligat Filius, intelligat et Spiritus Sanctus, quia tamen in utroque intellectio invenitur cum relatione opposita relationi Patris, nullus eorum potest esse generans Verbum, sive Pater Verbi.

Principium quo remotum (natura) est natura divina ut habita a Patre.

N.B. - (S.Th., 1, 27, 1, 3um)

1°- Ex hoc quod Deus sit primum principium, sequitur tantum quod habet apud se rationem intellectam rerum omnium. Porro in Deo ratio rerum intellecta est formaliter ipsa divina essentia, quae ut talis nec principium processionis est, nec terminus. Nihilominus, cum operatio intellectualis sit ratio fundans relationes oppositas in quibus consistit processio, ideo suppositis iis quae per regulam fidei innotescunt, non absurde dixit S. Thomas processionem intelligibilem non solum non repugnare rationi primi principii, sed magis includi in ea: fundamentaliter scilicet seu per modum exigentiae, quantumvis nobis ignotae.

2°- Patrem generare Verbum, Verbum generari a Patre, Spiritum Sanctum spirari ab utroque, nil aliud importat quam: Esse unam summam essentiam, quae ratione immanentis operationis intellectivae et amativae, est :

in uno relativo, cum relatione principii non de principio;
(Pater)

in altero relativo, cum relatione procedentis a non procedente, (Filius)

in tertio relativo, cum relatione procedentis ab utroque,
(Sp. Sanctus)

Quare intellectio divina est ratio exigativa (non productiva) cur sit in Deo subsistens relatio generantis ad genitum et vice versa. Et similiter amatio divina est ratio cur sit subsistens relatio spirantis ad spiratum, et e converso. CAVE imaginationem.

Si v.g. imaginamur :

- a) Personas divinas constitui, ut in humanis, per aliquod absolutum.
- b) Processiones esse ut apud nos actiones effectrices; sic nullum medium evadendi quod F. et Sp.S. haberent Verbum quia semel ac ponitur intellectio divina esse effectiva verbi erit talis in oibus suppositis in quibus est et tunc qualibet persona haberetur Verbum - Ergo distinguendum. Intellectio et conceptio - Pariter de spiratione.

3°- Datur distinctio inter intelligere et dicere, loquendo de interiori dictione intellectus, quae est prolatio seu conceptio verbi.

Omne quidem nostrum intelligere naturale est identice quoddam dicere sive concipere, quia nihil naturaliter intelligimus nisi quod in mente formamus atque concipimus; unde indifferenter dicimus aliquid concipere, vel intelligere, et vice versa.

Verum rationes formales, quae per utrumque vocabulum significantur, praeterquam quod non semper coadunantur (v.g. in visione beatifica) semper sunt distinguendae.

Nam concipere est producere verbum; intelligere est videre, percipere, apprehendere rem in verbo. Quare

intelligere importat formaliter operationem immanentem sine addito, sed

dicere importat operationem immanentem cum habitudine ad terminum interius productum; in divinis, cum habitudine ad terminum procedentem.

Ex hac distinctione, solvitur apparens contradictio in eo quod ex una parte, Pater intelligendo dicat Verbum, et ex altera parte, Filius et Spiritus Sanctus intelligendo non dicant Verbum.

Pariter dicendum de "diligere, amare" et "spirare". Licet Pater et Filius diligendo spirant Spiritum Sanctum, Spiritus tamen Sanctus diligendo, non spirat Spiritum Sanctum.

B.- FILIUS A PATRE PROCEdit PER VERAM GENERATIONEM.

1°- EX SS.:

Qui dicitur vere et proprie filius procedit a Patre per generationem.

Atqui secunda persona SS. Trinitatis dicitur in SS. vere et proprie filius, unigenitus Patris.

Ergo secunda persona SS. Trinitatis, seu Filius, procedit a Patre per generationem veram.

MINOR probatur ex multis locis SS., v.g. ex Mt., 11, 27; Jo., 1, 14 et 18; 3, 16; Rom., 8, 32; Heb., 1, 4 ss.; I Jo., 5, 20; I Jo., 4, 9; P. 512; Heb., 5, 5; Act., 13, 33; Prv., 8, 24; Ps., 2, 7; 109, 3.

2°- EX DOCUM. ECCLESIAE, in Symbolis et CC., ap. Dz., 2, 15, 19, 39, 69, 86, 276, 703, 1597.

3°- EX PP.:

Patrum controversia cum Arianis, saec. IV, in generatione proprie dicta Filii probanda et defendenda maxime versabatur.

D.Th., art. Fils de Dieu, 2248 ss. 2423; Cf. etiam v.g. R. 153, 373 s.; 391, 541, 545, 608, 668, 674, 678, 760, 765, 816, 823, 826, 866, 896, 902, 910, 942, 983, 1039, 1043, 1271, 2085, 2220, 2343.

Generatio illa non est libera (245, 608) 775, 1102, 2106; nec tamen coacta 775, 879, 1102; sed voluntaria et naturali 145, 862, 879, 971, 1102, 2066, 2068, 2126; Filius tamen non est factus 164, 442, 545, 675, 678, 756, 758, 761, 764 s., 866, 942, 971, 1081, 1086, 2075 s.; sed consubstantialis Patri (infra) ita ut inter Patrem et Filium sit identitas naturae et distinctio personarum (supra).

C.- FILIUS A PATRE PROCEdit UT VERBUM PER INTELLECTUM.

N.B.- In nobis principium quod operationis = persona

principium quo est duplex

remotum = natura

proximum = facultas.

In Deo "quo" et "quod" re identificantur.
 Ergo analogice loquendo dicimus quod in Deo
 hypostases sunt principium processionum ad intra.
 natura divina concipitur a nobis ut principium quo re-
 motum.
intellectus divinus et voluntas sunt principium quo
 proximum operationum divinarum.

Quae in nobis realiter distinguuntur scilicet persona, na-
 tura, facultas, species impressa, intellectio, verbum mentis, vo-
 litio, determinatio voluntatis, spiramen et quae analogice conci-
 pimus de Deo, haec omnia sunt in Deo re IDEM. Tamen secundum nos-
 trum modum concipiendi debemus dicere quod intellectus et voluntas
 divina sunt principium quo proximum divinarum operationum immanen-
 tium (processionum).

Ex dictis, Processio Verbi est relatio, exurgens ex ac-
 tu, quo Pater essentiam divinam comprehendendo gignit verbum seu
 producit terminum intellectum sine ulla imperfectione creatae pro-
 ductionis : Duplex gradus in probatione :

a) Filius Dei Unigenitus (2a pars) est Verbum :

Ex SS. : Jo., 1, 14 et 1, 18 et Jo., 20, 31.

Ex Doc. Eccl. : Dz., 65, 114, 118, 148, 224.

Sed Verbum illud estne conceptus mentis (idea) sic dic-
 tum "verbum cordis"; aut vox, locutio, sermo, sic dictum "verbum
 oris". Logos ille estne scilicet S. Jo. verbum mentis aut verbum oris.
 Unde ponitur secundus gradus.

b) Filius Dei ut Verbum ab intellectu Patris procedit:

Ex Prologo S. Jo.:

1) Verbum extra Deum prolatum (creatio, revelatio) non est
 D., persona divina, ab aeterno existens apud Deum (intra).

Atqui Verbum Joanneum est Deus, etc. Ergo...

Si dicitur Verbum esse vocale (non mentale) intra Deum
 manens, tunc ex Joanne non quidem directe sed indirecte processio-
 nem Verbi ex intellectu Patris probaretur.

2°- Filius Dei est Verbum Dei.

Atqui Filius Dei procedit ex intellectu Dei.

Ergo Filius Dei procedit ex intellectu Dei.

Jam Filius, in divinis, procedit a Patre (pars 1^a);

Ergo Filius Dei procedit ex intellectu divino, ut est Patris.

MAJOR probatur ex Jo., 1, 1, 14 et 18; I Jo., 1, 1 et 3; Apoc., 19, 13; (cf. a)).

MINOR probatur:

Verbum Dei est immanens, non vero prolatum sensu stricto, nam est increatum, aeternum, personale, ideoque non est accidens.

Atqui verbum immanens procedit ab intellectu.

Ergo Verbum Dei procedit ab intellectu Dei...

3°- Filius est Sapientia hypostatica;

Atqui Sapientia hypostatica procedit ab intellectu Dei.

Ergo Filius procedit ab intellectu Dei.

MAJOR stat ex Prov. 8; Sap., 7 ss.; Eccli., 24 et 24, 5 (P. 472) cf. I Cor., 1, 23 ss.; 2, 6-8.

AD MINOREM : (P. 519)

Sola ratio cur secunda persona in divinis dicatur specialiter Sapientia est specialis relatio originis ab intellectu Patris. Eccli., 24, 5.

4°- Filius dicitur imago Dei (Col., 1, 15; Heb., 1, 3; Sap., 7, 25 s.);

Atqui unus actus immanens ex quo, vi originis, oritur similitudo requisita ut habeatur imago est intellectio;

Ergo Filius Dei procedit ab intellectu Dei ut est Patris. S.Th., 1, 35, 1 et 2; P. 520.

Ex PP. : Docent: Verbum :

a) esse nomen Filii proprium: R., 45, 205, 290, 632, 770, 787, 899, 969, 994, 1678, 2065, 2070, 2348;

b) esse Sapientiam Dei: R., 137, 165, 182, 540, 611, 674, 787, 816, 899, 1264, 1460, 2075, 2348.

- c) sermonem Patris: R., 277, 371, 373, 375, 379;
- d) Splendorem Patris: R., 539, 545, 756, 768, 770, 1072, 2343, 2348;
- e) Imaginem Patris: R., 674, 746, 758, 787, 868, 952, 969, 1006, 1072, 2078, 2348;
- f) Docent Filium procedere a Patre per generationem intellectualem: R. 179, 182, 200, 277, 373, 398, 610, 632, 754, 825, 969, 994, 1677, 1816, 2065, 2083, 2259.

Ex TT.:

D.- IN PROCESSIONE VERBI DIVINI AB INTELLECTU PATRIS, RATIO FORMATIONIS GENERATIONIS VERIFICATUR.

RATIONE :

a) Cognita revelatione, apparet quousque verificatur in divinis definitio generationis viventium creatorum. Etenim, generatio est origo viventis a vivente conjuncto, in similitudinem naturae, vi productionis;

Atqui, in divinis, processio Filii est origo viventis a vivente, ut patet, in similitudinem, imo in identitatem naturae, ideoque ex principio conjuncto, quam substantia divina sit simul in principio et in eo qui est a principio et "esse" ejus qui est a principio sit ipsissimum "esse" principii. P.514.

b) Negata vera generatione Filii a Patre, subvertitur tota doctrina de Trinitate, de Redemptione, etc., ut ostendebant Patres adversus Arianismum pugnantes. D.Th., art. Arianisme, 1792 a.

SCHOLIUM I. : Opiniones Scholasticorum medi aevi de principio proximo divinarum processionum.

Schola Ord. Sti. Francisci duce Alexandri Halensis (1245) et S. Bonaventurae (1245); Alex. distinguit inter intelligere quod in divinis diceretur scd. substantiam (absolute) et generare, scd. relativum et proinde natura divina relativa spectata scd. prout est in Patre est principium proximum Verbi quia ut dicit S. Bonaventura negans quod Filius procedat per intellectum: perfecti modi ema-

nandi sunt duo tt. scl. per modum : a) naturae; b) voluntatis; sic etiam inter principes Gulielmus de la Mare (1298), Richardus a Mediavilla (1308). Sic pariter ex ordine O.P.: Petrus de Tarantasia (= Innoc.V 1276); Natalis Hervaeus (1323); Durandus a S.Porciano. Joannes Duns Scotus: principium proemium Filii est memoria. Schola Thomistica = 1,27,3.

SCHOLION II : Quaenam Pater intelligit, dum Verbum dicit? (P.524 - 529).

Omnes : Verbum procedit e cognitione essentiae divinae et attributorum; praeterea v.g.

Scotus : negat V. procedere e cognitione divinarum processio-
num.

Vasquez : negat V. procedere e cognitione Sp.Sti vel creatura-
rum.

Suarez : negat V. procedere e cognitione rerum existentium.

Thomistae:Gonetus, Billuart, Hugon. V. Dei non procedit "per
se" e cognitione creaturarum futurarum, sed "con-
comitanter" tt.

Janssens: Billot, Van der Meersch: V. procedere e cognitione
a) essentiae; b) personarum; c) creaturarum pos-
sibilium (quod omnino videtur tenendum) et d) crea-
turarum existentium, quod est probabilius si non
certum et ut videtur admittendum. S.Th.,1,34,1, m.

SCHOLION III : Generatio Filii non est temporalis sed aeterna, non
coacta, nec libera, sed voluntaria et naturalis.
P. 483; Van Noort, 193.

SCHOLION IV : Utrum V. possit dici: a) solum personaliter, an etiam
essentialiter. P.521; b) sermo: P.,523.

SCHOLION V : Num Pater sit sapiens Sapiencia genita? P.,522.

DIFFICULTATES : P.Comp.,179-181; W.,377-380; Lohn, 133 s.

- Thesis 6^a -

SPIRITUS SANCTUS A PATRE ET FILIO PROCEEDIT (1a), UT AB UNO PRINCIPIO (2a).

S.Th., 27, 3; 36, 2-4; Pet., 10, 4, 5; Contra errores Græcorum, c. 32; Comp.Theol., c. 49; B: De Xto II, 20ss.; C: 17; S: 1.10; Palmieri: Esprit Saint dans DTC; Jugie: Theol. dogm. Christianorum Orientalium (1926) I, 154-223; 254-264; Orientalia Christiana 10; La confession orthodoxe de Pierre Moghila (1646) a PP. Malvy et Viller p. 41 s.; Revue des sc. ph. et th. 1929, 636 ss.; Greg., 1929., 461 ss.; Brian Chaninov: L'Eglise russe pp. 43 ss. et notas. P. 529-561. Franzelin: De processione Sp.S.: Examen doctrinae Macarii Bulgakow. Billot, Lohn, Matussi; Slipyj: Num Sp.S. a Fo. distinguatur si ab eo non procederet; Slipyj: De principio spirationis in SS. Trinitate.

P A R S P R I M A

SPIRITUS SANCTUS, tertia ex personis divinis de quibus est sermo in SS.

PROCEEDIT, i.e. originem habet ex Patre et Filio simul, non ex Patre solo. Seponenda est quaestio grammatica quam moverunt Graeci. P. 537; P. Comp., 184.

N.B. Spiritum Stum. procedere a Patre omnes concedunt, propter Jo., 15, 26. Cf., 14, 26. Apud PP.: R., 164, 915, 917, 983, 1009, 1038 s., 2126, 2220, 2337. Quae confirmabitur testimoniis quibus PP. docent Sp.S. ab "utroque" procedere. Solum igitur restat probandum Sp. Stum. procedere a Filio; quod acriter negatur a schismaticis orientalibus. Haec negatio implicat a) quaestionem doctrinalem et b) quaestionem historicam; de hac ultima in Scholio infra.

"In reliqua theologiae disciplinae parte, quam specialem appellamus, perspicue dissolvantur ab Orientalibus passim objecta contra processionem Sp.Si. a secunda persona SSmae Trinitatis, adjunctamque Symbolo fidei vocem FILIOQUE..." (Card. Bisleti, Praef. S. Cong. de sem.) Cf. AAS, 1930, 146-8.

De causa decadentiae Eccles. Russicae, cf. A. du C., 1932, 647 ss.

Exceptis Theodorus Mopsuestenus (428) et Theodorus Cyrensis (458) usque ad saec. VI una erat fides ecclesiae tum graeciae tum latinae, licet alii alia terminologia uterentur. PP. Graeci : Sp. S. a Patre per Fm. "procedit" vel "existentiam habet". PP. Latini : Sp. S. a Patre et Fo. procedit. Saec. VII, vox () displicebat Monothelitis quia Graeci non dicunt Sp. Sm. a Fo. () sed Eum a Patre per Fm. () et similibus "in esse prodire".

Hinc cum saec. IX in Hispania et Gallia, "Filioque" inserta est in Symbolo Nic.-Constpl.; Byzantini notarunt haeresi Ecclesiam lat. Contra quos scripserunt Aeneas Parisiensis (870) et Ratramus Corbeiensis (ca. 868). Pax fortasse fuisset stabilita nisi exstitisset Photius (891) qui voluit doctrinaliter fundare accusationem Ecclesiae graecae; quae doctrina ut dos haereditaria in Schismaticos orientales transiit.

Saec. X et XI Schismatice : Michael Caerularius, Nicetas Byzantinus philosophus, Euthymius et Theophylactus. Contra doctrinam Photianam : Petrus Damianus (1072), S. Anselmus (1109), Eutymius Zigabenus, Joannes Phurnesius, Nicetas Seides, Nicolaus Methonensis, Andronicus Camaterus, Nicetas Maronensis, Nicetas Acominatus.

Saec. XIII. Dz., 460-467: Contra haec scripserunt Greg. Palamas, Constantinus Acropolita, Maximus Planides, Manuel Moschpulus, Joannes Chila.

Catholice : Greg. Acropolita (1282), Joannes Veccus (1296), Constantinus Mellitenista, Georgius Mettochita (1328), Nicephorus Blemmides (1272). De hoc ult. R. des sc. ph. et th. 1929, 636 ss.

Saec. XIV usque ad Conc. Flor. (1438-1445).

Schismatice: Nilus Cabasilas (1363), Nicolaus Cabasilas (1371), Theophanus Nicaenus, Matthaeus Blastares, Manuel Palaeologus (1425), Josephus Bryennius, (1435). Post Conc. Flor.: Dz. 691, 703-716;

Schismatice: Marcus Eugenius, Ephesinus (1444), Joannes Eugenius (1453) inconstans Georgius Scholarios (Gennadius), 1468. Catholice: Greg. Mammias (1459) Card. Bessarion (1472), Georgius Trapezuntius (1485), Jos. Methonensis (1498).

Recentes theologi Graeco-Schismatici : E. Tandalides, Mesoloras, Nikos Rhosis, Chrestos Andrutsos, Balanos et alii.

Ratione tyrannidis Turcarum, ecclesia graeca saec. XVII ad XIX languebat sed invenit assecclas et sexcentos defensores in imperio Zarorum Russiae.

Theologi Russi-Schismatici :

Saec. XVII Joannes Goljatowsky, Adamus Zarnikow;

Saec. XVIII Theophanes Prokopowisz, Samuel Myslawsky. Occasione unionis pasciscendae cum Vetero-Catholicis quidam schismatici liberaliores ut Janyszew, Bolotow, Swietlow putaverunt processio-nem Sp. Sti. etiam a Filio in PP. graecis fundatam esse et saltem ut "theologumenon" admitti posse; haec doctrina ut instillatio veneni "jesuitici" variis censuris et anathematismis notata et rejecta est a Sergio (archiep. Jamburgensi), Alexio Maltzew, Vlodi-miro Kierensky, Eugenio Smirnow, Katousky et aliis bene multis.

Sensus hujus partis: Non quidem primordialiter, ut a principio "non de principio", "seu ingenito" non seorsim, sed simul et una cum Patre, Filius "principium genitum" ut activum conprincipium communicat divinitatem Spiritui Sto. Scl. "Filius non est merus aliquis canalis deferens" per quam natura divina a Patre in Sp.Sm. communicatur.

NOTA : De fide definita; Dz., 428, 460, 691, 1084.

PROBATUR : (Tria haec argumenta a PP. graecis proponuntur)

1°- EX SS.:

a) Spiritus Stus. accipit et audit a Filio;

Atqui persona divina non potest accipere et audire ab altera persona divina nisi ab ea procedat.

Ergo Spiritus Sanctus a Filio procedit.

MAJOR stat ex Jo., 16, 13 ss.

MINOR probatur: quod persona divina accipit ab altera est natura quae communicatur quia non potest accipere accidentia;

Atqui in divinis, accipere naturam per communicationem est procedere. Ergo...

Praeterea: In processione Sp. Sti., id quod Spiritus Stus. accipit est scientia cum respectu ad manifestationem;

Atqui scientia Spiritus Sti. est essentia Spiritus Sti.

Ergo Spiritus Stus. essentiam accipit a Filio, seu procedit a Filio.

b) Spiritus S. mittitur a Filio;

Atqui persona divina ab altera persona divina mitti nequit nisi ab ea procedat;

Ergo Spiritus Sanctus procedit a Filio.

MAJOR, ex Jo., 15, 26 et 16, 7; 14, 16; 20, 22; Lc., 24, 49; Act., 2, 33; Tit., 3, 6.

MINOR probatur :

Mittitur aliquis per communicationem voluntatis;

Atqui persona divina non potest cum latera communicare voluntate, nisi sit processio, nam tres personae divinae habent unam numero voluntatem, quae identificatur cum earum natura. P. 533. De A et B ; cf. L.I, 471-3; 529-542.

c) Spiritus Sanctus est Spiritus Filii, Sp. Xti.

Atqui non est Spiritus Filii Spiritus Xti nisi ab eo procedat;

Ergo Spiritus Sanctus procedit a Filio.

MAJOR ex Rom., 8, 9; Gal., 4, 6. Ex contextu in epist. ad Rom. patet sermonem esse de tertia persona SS. Trinitatis. Phil., 1, 19; I Pet., 1, 1-10; cf. P., 531; DTC. ESPRIT-SAINT, 762 ss.

MINOR probatur :

Spiritus Stus. non potest esse Spiritus Filii nisi quia habet relationem ad Filium.

Atqui inter personas divinas, non est alia relatio nisi relatio originis;

Ergo Sp. S. habet ad Filium relationem originis, seu ab eo procedit. P., 530. De hoc, cf. L.I, 433-443.

CONFIRMATUR, juxta PP., ex ordine fixo quo Filius semper ponitur medius inter Patrem et Spiritum Stum. P. 534.

2°- EX DOC. ECCL.:

Dz., 19, 39, 83, 86, 125, 277, 345, 428, 460, 463, 691, 703, 994, 1084, 2035, (460, 691, 704).

3°- EX PP. LATINIS :

V.g. R., 372, 375, 714, 878, 904, 907, 1284, 1678, 1681, 1839, 1840; ab ipsis Sp. S. dicitur Sp. Filii v.g. R., 378, 872, 1459, 1650, 2212; procedit a Pe. et Fo. sed principaliore modo a Pe. v.g. R., 1678, 1681, 1840.

4°- EX PP. GRAECIS :

PP. graeci eandem doctrinam SUBSTANTIALITER DOCENT ac PP. lat. sed formulis partim identicis, partim diversis.

a) Quidam formaliter explicite docent: Sp. Stum. a Pe. et Fo., ab utroque, ex ambobus esse.

b) Plures docent: Sp. Stum. essentiam divinam a Pe. primordialiter, fontaliter, principaliter habere, e Pe. procedere, at non de Pe exclusive solo, sed per Fm. ut comprincipium actionum.

c) Diagramma (phantasma) ideologiae PP. Graecorum aliud ac Latinorum. Latini considerant primo naturam (scd. substantiam) et postea personas (scd. relativum). "nous employons le triangle pr. symboliser la Ste. Trinité et cette figure répond bien au concept latin du mystère".

De Régnon, 6, 1, 3. Graeci primo considerant personas (scd. relativum) et postea naturam (scd. substantiam). "Le diagramme grec de la Trinité est une ligne droite partant du Père, passant par le Fils et aboutissant au S.-E: d'où les formules" (

) ou ("

") (Ibid.)

"Mais le F. est un canal actif, qui possède en propre tt. ce qu'il reçoit; le S.-E. ne peut donc rien recevoir du Père qu'il ne le reçoive du Fils en même temps et par une identique influence ... Mais rappelons-nous que les Grecs visent tjrs les personnes "in recto" et la nature "in obliquo". En d'autres termes, ils conçoivent les personnes comme des contenants et la nature comme un contenu. Aussi le diagramme grec ne doit pas être imaginé comme une ligne pleine, sorte de substratum commun à trois points caractéristiques. Mais ce diagramme consiste en trois globes distincts reliés par la ligne droite des relations qui unissent le principe au terme". De Régnon, 22, 1, 3...

"Sortir en contiguité du Premier, et sortir par Celui qui sort en contiguité du Premier" (

")

Greg. Nyss. R. 1038. Idem Manuel Calecas apud Pet., 7, 13, 12; (Ibid)

"Nous étendons, sans la diviser, l'Unité dans la Trinité et nous recueillons, sans l'amoinrir, la Trinité dans l'Unité". Dionys. Alex. Cf. de Régnon, 25,5,8. Cf. Hugon: Revue thomiste, 1912, 474.

d) Post testimonia PP. graecorum videbimus quam verum sit id quod est in Dz., 691.

e) Ratio cur PP. graeci non tam urgent nec ita frequenter loquantur de origine Sp. Sti. a Fo. ac de Sp. Sti. origine a Pe., est ratio apologetica et polemica cum Pneumatomachis seu Macedonianis. Hi cum negabant divinitatem Sp. Sti. docebant Sp. Stum. "a solo Fo. procedere" vel "a Fo. procedere" per creationem. Unde volebant PP. in tuto ponere divinitatem Sp. Sti et inde est quod imprimis originem Sp. Sti. a Patre sollerter probabant et defendebant.

PROBATUR : v.g. R., 479, 611, 714, 770, 953, 1040, 1067, 1081 s., 1086, 1099, 2079, 2348; Sp. S. est spiritus Filii : R., 783, 834, 915, 951, 1099, 2348; Sp. S. principaliore quodam modo procedit a Pe.: R., 951, 1038; immo Sp. S. vocatur imago Filii v.g. 611, 2078.

Praeterea hoc apparet ex eorum ratione argumentandi quae pro processione Sp. Sti. a Filio implicite involvit ac supponit. Sic enim arguunt :

- a) Ita logice et ontologice Sp. S. Filio connectitur sicut Filius Patri. Unde per processionem et ratione processionis.
- b) Eadem est habitudo inter Sp. Stum. et Fm., quae est inter Pm. et Fm.
- c) Contra Macedonianos quid docebant e processione Sp. Sti. a Filio sequi: ut Pater sit avus, Sp. vero filius Filii, non negant simpliciter processionem Sp. Sti. a Filio (quod fundamentum difficultatis everteret) sed negando doctrinam Pneumat. alii aliam rationem cur Pater non sit avus Sp. Sti., nec Sp. S., filius Filii.

N.B.- Confirmatur haec nostra interpretatio PP. graecorum ex scriptis (?) Mahometi (632). "Le S.-E. ne manquerait pas de bénir et de féconder une telle prière (sol. oratio Mahometanorum: "Dieu seul est Dieu, et il n'y a pas d'autre Dieu que lui. Et Jésus Fils de Marie est l'envoyé de Dieu, son Verbe"), cet E.-S. dont

Mahomed, écho de la dogmatique chrétienne qui l'entourait, rapportait l'origine au Verbe émis par Dieu; "cet esprit (rouh) saint provient de l'"amr"; (Sourate 17,87) car "Dieu, à qui il veut de ses serviteurs, envoie son esprit (rouh) provenant de (min) son "amr" (Sourate 40,15). L'unité consubstantielle du Père, du Verbe et de l'E.-S. reste la révélation suprême de la vie divine dans la perfection du monothéisme, (d'Herbigny) et in nota: Ces formules, dérivées de la foi des chrétiens arabes du 7ème siècle (ante Photium) montrent que la TRADITION COMMUNE DE TOUTE L'Eglise rapportait de façon très spéciale au Verbe, la procession éternelle du S.-E.. Orientalia Christiana, t. 14,2, n.51, p.308.

5°- RATIONE :

a) Filius omnia habet quae Pater, excepta paternitate (Jo. 16,15);

Atqui Pater habet spirationem activam, eamque non ratione paternitatis;

Ergo eam habet, et Filius. P.536; DTC,col.813; S.Th.,1, 36,2.

b) In divinis omnia sunt unum ubi non obviat relationis oppositio;

Atqui si Sp. S. non procedit a Filio, inter eos non obviat relationis oppositio et ideo sunt unum;

Ergo Sp. S. procedit a Filio.

AD MAJOREM:

Haec est major ab omnibus admissa et perspicue traditur a PP. et CC. Dz.,280,703. P. 555; R.,1038.

AD MINOREM:

Unica ratio distinctionis realis inter personas divinas quae nobis revelatione innuitur est origo unius ab alia, quia soli nemo potest a seipso ut a principio procedere. Ratio humana suadet nullam omnino dari distinctionem realem in ente simplicissimo. Ergo ubi non datur relatio originis, seu relationis, oppositio inter principium et Eum qui est a principio, non datur distinctio realis et habetur unus. Ita sentiunt PP. P.556.

Re quidem vera, si Filius non est principium Sp. S., non major est inter eos oppositio quam inter generationem activam et spirationem activam in Patre, quae realiter sunt unum idemque. P. Comp.,188. Dz.,703, nota.

P A R S S E C U N D A

Principium : id ex quo primum aliquid est, fit aut cognoscitur.

AB UNO PRINCIPIO : Ratio hujus partis est calumnia Graecorum dicentium catholicos statuere duo principia Sp. Sti. P.544; DTC. art. E.-S., 817.

Loquendo nempe secundum analogiam aliarum productionum, dicimus Patrem et Filium esse unum principium quod Spiritus Sti.

Principium quod formaliter dicit suppositum in quantum est suppositum subsistens, non praecise in quantum distinctum seu incommunicabile. Quippe, illius est operari cujus est esse, et ideo quidquid est "ut quod" operatur etiam "ut quod".

Sicubi ergo inveniatur aliquid subsistens non incommunicabile, sed pluribus commune (natura divina) nil impedit quominus dicatur principium quod, tametsi, quia commune, suppositum non sit. Hoc sensu, S.Th. utitur aliquando nomine "suppositi indistincti" scilicet subsistentis communis. "Creatio, inquit, est opus essentiae divinae; unde est opus suppositi indistincti, prout essentia significatur hoc nomine, Deus". IS, 29,1,4, 2um. Et hujusmodi subsistens commune est duplex : primo essentia communis tribus,

tum spiratio communis duobus.

"Sicut igitur P. et F. et Sp. S. sunt unum "principium quod" creaturae, ita proportione servata, P. et F. sunt unum "principium quod" Sp. Sti.

Spiritus ergo Stus procedit a Patre et Filio in quantum sunt duo, et in quantum sunt unum: in quantum scilicet sunt duo, supposito; in quantum sunt unum, relatione spirationis. Sed dualitas suppositi signat tantum conditionem, quae scilicet inadaequatos conceptus nostros, praexigitur ad rationem spirationis. Subsistens vero relatio spirationis dicit formaliter, ipsum principium processio- nis scilicet operationem voluntatis. Ergo principium quod Sp. Sti est Pater et Filius quatenus unum sunt i.e. unus spirator (duo spirantes).

Unde "Unum principium" Sp. Sti. non signat "unitatem personae" nec "unitatem solius essentiae" sed "unitatem relationis".

"Dixi superius "proportione servata" quia non datur perfecta aequalitas inter modum quo tres personae sunt unum principium creaturae, et modum quo Pater et Filius sunt unum principium Sp. S. Esse creatorem nullo modo supponit distinctionem personarum; spirare

Sp. Stum sed. nostrum modum concipiendi, distinctionem personalem Patris et Filii ut conditionem praevidiam supponit. Sed haec differentia doctrinam traditam non infirmat". (Billot)

Ut multiplicentur substantiva multiplicari debent et a) supposita et b) forma significata, scilicet ratio formalis.

Jamvero in spiratione activa :

- a) multiplicantur supposita;
- b) sed ratio formalis non multiplicatur.

Dz., 704; Coll. Lac. VII, 514 b,d; 559 b; 562 a,b; 1669 c; Cf. Eph., 5,31; Knabenbauer in Mc., 10,8; "Unum scilicet principium completum ad finem a Deo institutum ad propagandum genus. Jam si sint una caro, una quasi natura a Deo in eam unitatem condita" et in Mt. 19,5: "Una caro, unum quasi corpus, quia unum principium integrum ad finem matrimonii constituunt, et propter unam et communem utriusque corporis potestatem" (Estius). Videas tamen 1,36,3,1m. Cf. Van Noort, p. 164 nota.

N.B..- Quo sensu accipiendum est adagium "ACTIONES SUNT SUPPOSITORUM"?

Sunt scilicet suppositorum tanquam ultimi subjecti attributionis; non tamen ita sunt suppositorum, ut oporteat multiplicari "principium quod" operationis pro numero eorumdem, si natura in qua communicant per se subsistens est. Hinc potest quidem attribui operationes naturae divinae, tum Patri, tum Filio, tum Sp. Sto.; sed non potes dicere, Patrem, Filium et Sp. Stum esse tria "principia quae operationum" vel immanentium vel transeuntium ad extra, sed unum tantum "principium quod". Billot, de Deo, p.571. Cf. de la Taille, MF. 514, n.1; 515, n.1.

Scholastici mediaevales unanimiter admittebant Pm. et Fm. esse unum "principium quod" Sp. Sti.; alii autem aliam rationem hujus unitatis proferebant. 1,36, 47um.

NOTA : De fide def. Dz., 460, 691, 704; cf. 1084; et Coll. Lac. VII, 511 a et supra cit.

PROBATUR :

EX SS.:

- a) Ibi unicum "principium quod" Sp. Sti., ubi una eademque virtus spirandi.

Atqui P. et F. sunt una eademque virtus spirandi. Ergo...

MAJOR evidens ex dictis.

MINOR : P. habet virtutem spirandi Sp. Sm. quia Sp. S. a Patre procedit. Sed ex Jo., 16, 15 omnia quaecumque habet P. (excepta relatione Paternitatis) habet et Filius. Ergo...

Notandum etiam quod Sp. S. dicitur Spiritus Patris, Spiritus Dei vel Domini, vel Xti, Spiritus qui ex Deo est.

b) P. et F. sunt unum "principium quod" missionis Sp. Sti. ad extra. (Cf. infra th. de miss.)

Atqui idem est "principium quod" missionis ad extra, quod et processions ad intra. Ergo...

MAJOR : Jo., 15, 26.

MINOR : Missio in divinis est intimatio voluntatis divinae aeternae cum relatione ad terminum temporalem. Unde idem ab aeterno intimat voluntatem divinam ad intra qui in tempore mittit Sp. Stum. ad extra. Sed Sp. S. accipit missionem temporalem ad extra tum a Pe. tum a Fo... Ergo et P. et F. voluntatem Sp. So. ad intra intimaverunt, essentiam scl. divinam Sp. Sto. communicaverint.

EX PP. :

a) Graeci saepe docent unitatem principii operativi in Pe. et Fo. sicut et unius essentiae, etsi non diserte enuntiaverunt, dicendo np. "unum principium quod"; sive quod ipsi hanc quaestionem non respexerunt, sive quod nulla existente necessitate, suam hac in re doctrinam non expresse declarandam existimaverunt. V.g. R., 776, 783, 971, 1067 s., 1082, 2126. Cf. de Groot: Tractatus Hist.-Dogm. III, de SSA. Trin., p. 71 (Didymus Alex) p. 73 (S. Epiphani.) p. 76 ss. (Joan. Damasc.) Lohn, p. 160. Magis explicite loquuntur PP. latini, v.g. R. 871, 1661, 1662, 1682; P. 546; W. 404

b) Indirecte etiam ex omnibus textibus ubi Sp. S. dicitur procedere ex utroque, etc. (supra) et etiam Cavallera: 516, 528, 531 s., 533 (plura testimonia) 534-539, 550 s., 561, 563, 569-571, 576, 584, 586, 589, 594 s., 599, 603. Cf. Dz., 3035.

EX RATIONE :

a) Personae divinae sunt unum, ubi non obviat originis (relationis) oppositio;

Atqui inter Pm. et Fm. "prout" spirant Sp. Sm. non obviat originis (relationis) oppositio. Ergo.

b) Pater et Filius sunt spirantes, non per id quo duo sunt scl. per relationes, sed per id quo unum sunt, scl. per voluntatem seu essentiam, ut videbitur in sequenti thesi.

Atqui id quo duo spirantes sunt unum quid non potest constituere duo principia spirationis, sed unum constituit.

Ergo Pater et Filius constituunt unum principium spirationis, seu Sp. S. procedit a Patre et Filio ut ab uno "principio quod". Comp., 194, Van Noort, 189.

COROLLARIUM :

Spiritus S. non magis principaliter procedit a Patre quam a Filio, si his verbis indicatur inaequalitas principii; secus vero dici potest si simpliciter significatur ordo originis. P.552.

SCHOLION I :

Recta est illatio : Sp. S. distinguitur a Filio; ergo procedit a Fo. Dz., 280, P. 553-560; Xenia, Thomistica III, 368 ss.

SCHOLION II :

De additamento "Filioque" (ca. 589) Symbolo nicaeno; Dz., 86 ; P.540; DTC: Civiltà Cath. 1929: 2 aug. p.199 ss.; 21 sept. 495 ss. 1930: 15 feb. 301 ss. Dz., 83, 86, 277, 345, 428, 460, 463, 681, 703 s. 994, 1084, 2035; Cav: 533, 538, 571, et pp. 739 et 744; 527, 553 s., 568 anat. 11.

Synodus Toletana III (a. 589) inseruit formam "Filioque" ut clarior evaderet numerus personarum divin. contra Sabellianisticos errores Priscillianistarum.

In Gallia et Germania, tempore Caroli M. "Filioque" inter missarum sollemnia cantari coepit.

Synodus Aquigranensis (789) a Leone III petiit ut haec additio rata haberetur; Pontifex aludavit doctrinam sed insertioni "Filioque" restitit. S. Henricus, Romanorum imperator, a.1014 a Benedicto VIII obtinuit ut Romae symbolum cum "Filioque" in missae sacrificio caneretur. Conc. Lugd. II et Florentinum additionem agnovit et solemniter sancivit: Dz., 691, 1034 et Cav., p.739; Orientalia Christiana, 1931, t.22, p.22-42; Jugie: Theol. Dogm., Or. pp.245 - 256.

DIFFICULTATES : Jugie (Ibid) Axiomata photiana, pp.192-223; cf. 179-192.

Photius tanquam diagramma Trinitatis simplicem posuit angulum, cujus summitatem tenet Pater, Fm. et Sp. Sm. hinc inde emittens.

Argumenta Photii sunt difficultates principales contra iam partem.

1.- SS. docent Sp. Sm. a solo Pe. procedere, cf. Dz., 86.

De hoc textu v.g. R., 871, 1082, 1656, 1682.

Quando X. dicit Petro Mt., 16, 17, num vult excludere matrem Petri.

Non si dice a tutti, tutto, tutte le volte.

2.- Argumenta nostra a) ex missione, b) acceptione Sp. Sti.

a Filio, juxta Photium nil valen siquidem :

aa) Pater etiam dicitur missus in SSa. Is. 48, 16; 61, 1.

bb) Jo., 16, 13-15: Sensus esset : X. non dixit: "de me" accipiet sed "ex meo" (Pe.) accipiet.

3.- Argumenta ex Spiritu "Filii" "Xti", "Jesu" nil probant

quia P. a Filio procederet nam dicitur Pater Filii; F. a mundo procederet nam dicitur lumen mundi; Sp.S. a suis donis procederet nam dicitur Spiritus fidei, sapientiae, etc.

- 4.- PP. Graeci nunquam affirmarunt Sp. Sm. a Filio procedere
 () sed illum dicunt a Fo. (), (), (), i.e.
 prodire, effulgere, apparere, profundi, quae omnia mi-
 nuunt missionem non processionem.
- 5.- Sp. S. a Filio procedere est statuere duo principia in di-
 vinis.
- 6.- Spirare Sp. Sm. est hypostatica Patris proprietas.
- 7.- Quidquid P. ad intra producit, ratione personae, non na-
 turae producit.
- 8.- Quidquid in SSa. Trin. concipitur aut commune est tribus
 personis, aut proprium uni personae.
- 9.- In Trin. nil ita duabus personis commune, quod tertiae per-
 sonae non competat.
- 10.- Sicut generatio, ita et processio est a Patre immediate.
- 11.- Tribuere etiam Filio processionem Sp. Sti. est destruere
 consubstantialitatem personarum Trinitatis.

Contra 2am partem : 36,4.

b) Quod relationes reales divinae ad intra sint re essentia divina, traditionalis et catholica doctrina tuetur; sola acrite cohaeret cum inconcussis principiis theologicis. Coll. Lac., 7, 539 in nota: "Unam summam rem simul habere formalem rationem absoluti et sic esse unam indistinctam essentiam, et formalem rationem relativi seu potius relativorum, atque ita esse tres personas inter se distinctas continetur in ipso dogmate revelato simplicissimae unitatis Dei, et Trinitatis personarum, quae tum omnes tum singulae realiter sunt ipsa essentia divina, et ideo non aliquo absoluto, sed unice sub formali ratione relativi inter se distinguuntur". Refert nos "ad Conc. Lat." (Cf. Dz. 432); de Pot., 8, 2, 2m, 3m, 11m; Exposit. in Decret. 2, 1; (Cf. 1, 28, 2); I Sent., 33, 1, 1; Cajetan, 1, 39, 1; S. Trin., 4, 4, n. 19; B.: de Xto., 2, 8.

NOTA II :

Essentia divina a relationibus distinguitur ratione virtuali, ad doctrinam catholicam pertinet. Cf. Dz., 389, 431, 523 s.

PROBATUR 1^a PARS :

1°- EX DOC. ECCL.:

a) Dz., 1 ss., 13, 15, 17, 19, 39, 48, 51, 54, 59, 66, 74, 82 s., 86, 201, 213, 231, 254, 275, 277 ss., 281, 283, 294, 296, 343, 389, 420 s., 428, 431 s., 461, 691, 703 s., 708, 993 s., 1595, 3036; Coll. Lac., 7, 539 a, 553 b, 1, 3, 4; 772 c., n. 7 etc.

b) Docetur tres personas esse unum principium operationis ad extra Dz., 77, 254, 281, 284, 421, 428, 703 et hoc immo in efficienda Incarnatione; Dz., 284, 429; Coll. Lac., 7, 514 b, c, d; 540 a.; 553 b, 4, d, 4; 554 b, 562 a, b, c, d; TDC, 546.

2°- EX PP.:

a) Identitatem absolutam implicite propugnant cum tuentur omnimodam simplicitatem divinam et negant omnem compositionem realem in substantia v.g. R., 164, 371, 378, 424, 451, 502, 596, 737 s., 754, 756, 779, 782, 786, 789, 898, 904, 907, 911, 920, (923), 953, 999, 1029, 1071, (1122), 1266, 1269, 1368, (1481), 1650, 1668 s., 1682, 1752, 2066 s., 2280.

b) Contra Arianos tuentur identitatem inter essentiam divinam et proprietates (= relationes) personales scilicet paternitas, filiatio, spiratio passiva. V.g. R., 768, 776, 778, 915, 926, 996s, 999, 1008, 1017, 1067 s., 1269, 1650, 1660, (1664), (1666), 1672, (1676), 1748, 2084 s., 2090, 2126, 2132, 2251, 2261, 2337, 2362, 2383.

c) Implicite etiam quando docent operationes ad extra, immo et Incarnationem (excepta unione personali Verbi) communes esse tribus personis (agere sequitur esse), v.g. R. 235, 769, 779, 782, 784, 834, 920, 949, 1037, 1039, 1071, 1169, 1186, 1661 s., 2132, 2207, 2250, quin tamen negant appropriationem (postea).

d) Pariter docent tres personas necessario ex unitate essentiae divinae inhabitare in animabus justorum, etsi haec inhabitatio Sp. Sto. appropriatur (postea) v.g. R. 36, 40, 251, 607, 770, 780, 788, 813, 1071, 1186, 1283, 1777, 2107, 2114, 2286.

3°- RATIONE THEOLOGICA :

a) Omnia in divinis sunt unum ubi non obviat relationis oppositio. Dz., 280, 703 et not.

Atqui inter essentiam et relationes nulla intervenit relationis oppositio. Dz., 432: Essentia divina non est generans, neque genita, neque procedens.

Ergo...

b) Si relationes re non essent essentia divina, adesset non tantum trinitas, sed et quaternitas, imo et quinternitas, sexternitas, etc. Dz., 432.

c) 1, 28, 2.

d) Supra: pagellas 61 et 62.

2^a PARS : Distinctionum species : vid. primam thesim.

PROBATUR :

1°- EX DOC. ECCL.: Vid. notam; Coll. Lac., 7, 539 b, c, d; 553 b, 3; 553 c, d, III, IV; 554 a; 565 b, etc.

2°- EX PP. :

Praesertim Graeci contra Eunomianos, Aëtianos et Macedonianos propugnant voces: patrem, filium genitum etc. non efferre et indicare essentiam divinam, sed relationes divinas, np. esse ad, v. g. R., 371, 376, 378, 782, 867, 896, 907, 911, 915, 920, 926, 939, 953, 983, 990, 996 s., 1008 s., 1017, 1029, 1039, 1067, 1072, 1082, 1264, 1459, 1582, 1650, 1670, 1672, 1748, 2067, 2085, 2090, 2212, 2220, 2251, 2343 s., 2346, 2362, 2383 s.

3°- RATIONE :

A) Relationes divinae ab essentia divina distinguuntur aliquo modo;

Atqui non distinguuntur ut res a re, neque ut modus a re, neque distinctione formali Scotistarum, neque distinctione rationis mere ratiocinantis;

Ergo distinguuntur virtualiter.

CONSEQUENTIA stat, nam aliud genus distinctionis non datur.

MAJOR probatur : Si relationes adaequate i.e. et realiter et ratione cum essentia divina, paternitas v.g. ita esset de essentia divina ut nulla persona esset Deus nisi esset Pater;

Atqui hoc est contra totum dogma Trinitarium;

Ergo. P.619. Dz., 389 s., 703.

MINOR probatur per partes :

a) Non distinguuntur ut res a re, ut explicite negatur a Conc. Lat. IV, ap. Dz., 389, 431 s., 703; P.616.

b) Non ut modus a re, juxta opinionem Durandi, nam omnis modus realiter distinctus ab essentia divina, poneret in Deo aliud et aliud, et sic tolleret omnimodam simplicitatem divinam. Praeterea haec sententia est contra modum loquendi Patrum et Conciliorum, praesertim Concilii Florentini, et contra sententiam vix non unanimem Theologorum. Videtur etiam destruere mysterium; vid. Dz., 389, 431; si enim relationes ab essentia aliquo modo realiter distinguantur. P.617.

c) Non distinctione formali Scotistarum, nam juxta Scotum, haberetur distinctio quae quidem non debet dici realis sensu usitato, quae tamen habetur independentem ab intellectus consideratione et quae opponitur identitati formali;

Atqui talis distinctio (si existit, nam valde obscura est et a plurimis impugnatur) excludit identitatem inter distincta, i.e. inter personas et essentiam divinam, quod est contra perfectam simplicitatem Dei;

Ergo relationes non distinguuntur ab essentia divina distinctione formali.

d) Neque distinctione mere rationis ratiocinantis, nam fundamentum habetur distinctionis saltem aequalis distinctioni quae viget inter essentiam divinam ejusque attributa absoluta. (Cf. De Deo Uno) 1,40,3.

B) Ubi duplex ratio formalis in ente re uno, ibi saltem distinctio rationis virtualis.

Atqui in Deo ratio formalis tum substantiae tum relationis invenitur. Ergo...

MAJOR evidens.

MINOR: In Deo, substantiae ratio formalis invenitur siquidem dicitur "ad se" et relationis, siquidem personae "ad alium" dicuntur.

COROLLARIUM :

Relatione divinae sunt subsistentes nam re sunt ipsa substantia divina.

SCHOLION I : Quaenam distinctio virtualis?

Tres opiniones.

Prima : Distinctio inter essentiam et relationes, eadem est ac distinctio inter attributa absoluta et essentiam si agitur de conceptu adaequato essentiae divinae, non autem de explicito conceptu essentiae divinae = (Distinctio virtualis minor). Sic Cajetanus, 1, 27,3; 39,1; Bafñez, Ripa, Joannes a S.Th., 28,1 et 2, Disp. 13, Gonet, Billuart, Janssens q.28, a.2.

Secunda : In conceptu essentiae divinae non includitur conceptus relationis = virtualis major. In conceptu autem relationis divinae includitur implicite conceptus essentiae divinae = virtualis minor; sic Suarez, Bellarminus, Ruiz de Montoya, Amicus, Noël, Van Noort.

2°- Personae divinae realiter distinguuntur per proprietates stricte personales.

Atqui proprietates stricte personales sunt re relationes generare, generari et spirari.

Ergo hae tres relationes invicem realiter distinguuntur.

MAJOR: Dz., 428.

MINOR: Proprietas stricte personalis divina est id quo persona constituitur.

Atqui Pater constituitur a "generare"; F. a "generari"; Sp. S. a "spirari". Ergo...

PROBATUR 4^a PARS :

Eatenus essent 4 relationes reales: quatenus "spirare" non identificaretur re cum mutuo inter se realiter distinctae "generare simul et generari";

Atqui spirare re identificatur cum "generare simul et generari";

Ergo non 4 sed 3 tt. relationes mutuo inter se realiter distinguuntur.

MINOR: a) Spirare identificatur cum "generare simul et generari" si "generare simul et generari" constituunt unum principium tou spirare.

Atqui ita est. Ergo...

b) Secus haberetur quaternitas personarum.
Cf. Dz., 431 s..

c) In divinis tum scd. essentiam, tum scd. relationes, omnia sunt unum ubi non obviat relationis oppositio. Dz., 703 et no.

Atqui nulla relationis oppositio inter spirare et "generare simul cum generari".

Ergo...

d) En combinationes posibles "spirare" :

- 1) Spirare + Spirari = eadem persona = impossibile;
- 2) Spirare convenit Pi. et spirari Fo = 2 personae;
Spirare convenit Pi. et spirari Sp. So = Photius =
2 personae quia quomodo tunc opponuntur F. et
Sp. S.
- 3) Spirari nequit convenire Pi., nec spirare Sp. Sto.
- 4) Nulla remanet hypothesis alia nisi quod spirare =
generare + generari.

DIFFICULTATES :

P A R S T E R T I A

D E P E R S O N I S D I V I N I S

PRAENOTANDA :

Persona est subsistens distinctum intellectualis naturae; "haec est formalis ratio, quae ubique veritatem habet, in supposito scl. divino et angelico et humano; nisi quod entitativa realitas, quae definitioni respondet, pro diverso ordine rerum alia est. Mirabili et rationi inexpectato modo divinis personis applicatur, etsi ipsius "esse" vel absolutae subsistentiae, sit ibi infinita unitas et simplicitas, atque a relativa oppositione distinctio sumatur". (Matiussi: de Verbo, p.131 s.). "Principium enim inconcussum est: "Veritates fidei fuisse a Deo revelante, in idiomate, si dicere fas est, naturalium nostrorum conceptuum enuntiatis et expressas. Non enim revelatio novos nobis attulit conceptus, non novas ideas elementares, non altioris generis suppeditavit species intelligibiles, non elevavit nos ad superiorem illum intelligendi modum quo in statu tt. termini donabimur. Denique, id demum, si quid unquam, evidens manifestumque dici debet; constare doctrinam revelatam iis ipsissimis notionibus quas aliunde a natura comparavimus, quae etiam juxta communes logicae leges, in subjectum et praedicatum per copulam connexa disponuntur" (Billot in Xenia Thom., 1, 23). Cum igitur ex fide, Deum esse unum natura et trinum personis, "asserere debemus, conceptus rectae rationis non novos, novo ordine jungemus; et in HOC erit mysterium, quin illud aptis temperamentis facilius reddere et hoc ipso imminuere atque a veritate detorquere velimus. Persona adhuc erit "subsistens distinctum" in intellectuali natura". (Cf. Matiussi, Ibid.) Proinde notionem personae, per analysim rationalem inventam accipimus, eandemque immutatam accipere et retinere debemus, quicquid sit, de singulari modo verificandi ipsam notionem in divinis. Superevidens est personalitatem divinam et creatam non convenire; hoc non obstante, certo certius "id quod" est "ratio formalis" personae scl. "subsistens distinctum", in Tribus realiter distinctis perfectissime realizatur. Hoc tota traditio catholica credidit; hoc omnia Symbola et Conciliorum solemnes definitiones docent; hoc PP. et TT. semper propugnaverunt; hoc

sensus communis fidelium ubique terrarum accipit; hoc Fides Catholica nobis credendum imponit. Ratio theologica idem suadet. 1,29,3. Cf. Pot.,9,4;

"Si autem principia constitutiva suppositi creati, v.g. humanae personae consideraveris, facile intelliges duo requiri et sufficere ut verificetur ratio "distincti subsistentis in natura" :

1°- individuum naturae, sive naturam completam prout ad gradum individualement contractam per individualia principia.

2°- "esse proprium" hujus individui, quod scilicet in eo sit receptum ut proprius actus in propria potentia.

Ex primo horum habetur distinctum in natura quia differentia individualis, puta socrateitas, facit distinctum in specie seu natura humana.

Ex altero autem habetur subsistens, qui subsistens in creatis nil aliud est quam substantia habens suum "proprium esse in se".

Quodcumque horum tollas, perit ratio suppositi; ubicumque haec duo conjuncta inveniuntur, constituitur suppositum, et in intellectualibus, persona" (Billot⁵, De Verbo, p.81). 3,19,1,4um; Quodlib.,9,4,2um. (Rev. Thom.,1914,129-143; (Ibi multos Sti.Th. textus invenies)).

(Revue Thom. 1919, 1-27) :

"Jam nunc quoad personam divinam, observandum est quod essentia Dei est formaliter "ipsum esse subsistens"; (Thesis 23 ex XXIV: "Divina essentia, per hoc quod exercitae actualitati ipsius "esse" identificatur, seu per hoc quod est ipsum Esse subsistens, in sua veluti metaphysica ratione bene nobis constituta proponitur, et per hoc idem rationem nobis exhibet suae infinitatis in perfectione. AAS, 1914, 383 s.; DA Thomisme 1680; Matussi: le XXIV thesi etc. p.202.). "Essentia divina est insuper ex necessitate quidditatis suae prorsus singularis, immultiplicabilis, divina atque distincta ab omni supposito quod in numerica ejus unitate non sit. Quapropter si esset incommunicabilis pluribus, etiam ad intra, verificaretur ex sese rationem substantiae undequaque individuae, et ex consequenti personam constitueret eo modo quo Judaei in Deo personam intelligunt". (Sic etiam in theodicea docetur Deum esse ens personale.) "Ast non ita est ut ex fide edocemur". Et ideo ratio "subsistentis distincti in natura divina" non salvatur nisi :

- 1°- in eo quod est subsistens propter realem identitatem cum essentia, et
 2°- aliunde, i.e.: ex eo, quod ex propria sua ratione potest esse distinguens ac distinctum in divinis.

In divinis autem non potest esse distinctio scd. rem absolutam, sed solum scd. rationes. (etsi enim relatio divina sit re "ipsum esse subsistens" divinum, non est tamen de formali ratione tou "esse subsistentis divini".) Superest ergo ut persona in Deo dicat relationem prout est re idem cum essentia seu subsistentia divina. Unde S.Thomas: "Persona divina formali significatione significat distinctum subsistens in natura divina; et quia hoc non potest esse nisi relatio vel relativum, ideo materiali significatione significat relationem vel relativum". (Pot., 9, 4).

Si autem relatio significatur nomine concreto per modum rei subsistentis, tunc ponitur in recto in definitione: Persona scd. divina est "relativus in natura divina subsistens". Sine autem nomine abstracto et per modum formae, tunc relatio ponitur in obliquo: Persona scd. divina est "subsistens in natura divina, relatione distinctum". (Billot, Ibid. p. 79 s.)

"Cum persona dicat distinctum (incommunicabile) subsistens intellectualis naturae, ratio personae divina, supposita realitate processionum, in sola relatione potest salvari, quia nihil aliud potest esse distinctum ab alio intra divinitatem ipsam; alias ponerentur plures essentiae absolutae, et multa alia impossibilia sequerentur".

Si autem persona divina significat relationem incommunicabilem qua subsistentem, consequens est, tot esse in Deo personas, quot dantur in eo subsistentes relationes individuae, id est, incommunicabiles; vel, quod idem est, quot dantur relativi inter se invicem realiter oppositi. Ergo tres sunt personae consubstantiales. Nam licet quatuor numerentur relationes, una tamen earum, nempe "spirare", non est relatio individua, sed Patri Filioque communis sit necesse est: idque ex duplici principio:

- a) quod non est distinctio in divinis praeter eam quae ex oppositione relativa consurgit;
- b) quod oportet Amorem procedentem originari a terminis intelligibilis processionis", scd. scd. actionem immanentem voluntatis quae supponit actionem immanentem intellectus.

(Billot, 7, De Deo Trino, p. 656 s.)

Nec in divinis ullam imperfectionem ponit numerus.
Imperfectio numeri ex hoc habetur quod :

- a) sumitur a quantitate: jamvero non sumitur a quantitate in divinis, quia nulla quantitas in Deo;
- b) potest augeri; jamvero 3 tt. personae in divinis nec plures excogitari possunt;
- c) potest minui; jamvero pauciores personae quam 3 in divinis excogitari nequeunt;
- d) potest componi, exsurgit scl. ex compositione. Jamvero 3 personae non componunt physice inter se siquidem realiter distinguuntur, nec physice componunt cum essentia quia re identificantur cum ea.

Nec enim metaphysice componunt; licet enim relationes, quales, ab essentia distinctione rationis maiore distinguantur, tamen :

3 personae ex parte qua distinguuntur, non uniuntur, et ex parte qua uniuntur, non distinguuntur.

Cum numerus a quantitate non sumitur a quantitate, remanet ut sit a multitudine, scl. numerus transcendentalis.

Ille numerus non est quantitativus sed transcendentalis, non absolutorum sed relativorum, non infinitus, nec finitus sed determinatus, non determinatione limitationis sed distinctionis ab omni numero qui non sit relationum subsistentium, eodem scl. modo quo unitas Dei, formaliter qua unitas, nec finita, nec infinita sed determinata determinatione distinctionis ab omni unitate quae non sit ipsius Esse subsistentis. (Quodl., 7, 6).

"Nil aliud ponit numerus in divinis, ait Billot quam ipsas personas de quibus dicuntur, simul cum indivisione circa unamquamque earum".

- Thesis 11.^a -

SUBSISTENS DISTINCTUM INTELLECTUALIS NATURAE, QUAE PERSONAE DEFINITIO EST, HABETUR IN DEO, PROUT RELATIO AB OPPOSITA RELATIONE SE-IPSA DISTINGUITUR (incommunicabilitas "ad intra") (2.^a pars) EADEMQUE PER IDENTITATEM CUM DIVINA ESSENTIA ABSOLUTE SUBSISTIT (subsistens "ad intra"; incommunicabilitas ad extra) (1.^a pars).

S.Th., 29; 40, 2; I Sent., 23, 1-3; 26, 1, 1; 2, 1 et 2; Pot., 8, 3; 9, 1-4; S.: 5, 3; 7, 5-8; P. 597-605; Billot, 7, 458-473; Matussi, 94-98 et 246 s.; Lohn etc.

CAVE imaginationem. Quando loquimur de constitutione personae in divinis, constitutio illa non ad instar alicujus compositionis realis e personalitate (incommunicabilitas) et natura communi (materia et forma) imaginanda est, nec immo ad instar alicujus compositionis logicae aut si quid aliud hujusmodi. Vid. pagellas de relatione, p. 8.

N.B.- In tu to collocamus quod relationes "generare", generari et "spirari" sunt tres personae divinae, quae conclusio est theologice certa.

- a) Tres personae divinae sunt realiter Ipsum Esse subsistens; Atqui tres relationes invicem oppositae et incommunicabiles sunt realiter Ipsum Esse subsistens.
Ergo tres personae divinae sunt tres relationes invicem oppositae et incommunicabiles.

MAJOR : Dz., 431 s.; Vid. Coll. Lac.: 213, 278, 39 initio.

MINOR : Dz., 703 et not. 2; 691, 280.

- b) Persona divina est subsistens, distinctum, incommunicabile in natura divina;

Atqui tres relationes divinae sunt aliquid subsistens, distinctum, incommunicabile in natura divina.

Ergo...

MAJOR : Definitio personae.

MINOR : a) Sunt distinctum quid realiter: generare non est generari nec spirari; generari non est spirari nec generare; spirari non est generare nec generari.

b) Incommunicabile. Metaphysice repugnat ut principium qua "principium", fiat sub eodem respectu, idem ac id quod est "a principio" qua tali i.e. qua "a principio" sub respectu sub quo est "a principio".

c) Subsistens: siquidem re sunt ipsum esse subsistens.

1^a PARS : Subsistunt relationes reales divinae per identitatem cum Divina Essentia, utique subsistente, quum sit ipsum Esse irreceptum. (subsistens "ad intra"; incommunicabilis "ad extra").

PROBATUR :

Relationes reales divinae per identitatem sunt Ipsum Esse Subsistens, Irreceptum.

Atqui omnis relatio realis habet realitatem (esse) suam ex "esse in alio" (accidens in creatis) quod in divinis vertitur in "esse in se" = "esse quoad se" = "esse subsistens" divinum = Ipsum Esse subsistens, irreceptum.

Ergo relationes reales divinae subsistunt per identitatem cum Divina essentia subsistente quum sit haec ipsum esse irreceptum.

MAJOR : Dz., 431 s. et multa alia documenta ecclesiastica.

MINOR : Vid. Praenot. de relatione.

2ª PARS : Relationes reales divinae ab oppositis realibus relationibus, seipsis distinguuntur. (incommunicabile ad intra = id quo formaliter relatio divina est persona).

PROBATUR :

Relationes reales divinae eò distinguuntur, quò opponuntur.

Atqui relationes reales divinae opponuntur seipsis.

Ergo seipsis distinguuntur.

MAJOR : Omnia sunt unum in divinis ubi non obviat relationis oppositio.

MINOR : In divinis possumus loqui de fundamento logico relationis realis, non autem de fundamento ontologico, quia divinae relationes reales non resultant sed subsistendo seipsas ponunt et opponunt, nec sunt ut quo subjectum refertur ad aliud, sed simul quo et quod refertur. Ratio negandi fundamentum ontologicum est ipsa simplicitas naturae divinae. Vid. Praenot. de relatione, p. 9 s.

COROLLARIUM I :

Relationes divinae qua relationes non sunt perfectiones. Vid. thesim lectoris. In contrarium, P. 623-628.

COROLLARIUM II:

Relationes divinae qua relationes nil addunt ad perfectionem substantiae divinae.

PROBATUR :

1°- Eatenus relationes qua tales (ad aliquid) in divinis adderent aliquid ad perfectionem substantiae divinae quatenus ex sua propria ratione (ad aliquid) ponerent aliquid, non autem solum relativam oppositionem et distinctionem;

Atqui ex sua propria ratione (ad aliquid) relationes non ponunt aliquid, sed solum relativam oppositionem et distinctionem;

Ergo relationes qua tales (ad aliquid) non addunt quidquam ad perfectionem substantiae divinae.

MAJOR: Patet, ex eo quod perfectio importat "aliquid".

MINOR: Stat ex analysi relationis scd. suum esse ad.

2°- Ex Dz., 279, 343, 420, 432, 461.

3°- Ex PP. v.g. R., 996, 1667, 1670, 2090.

4°- Ex S. Thoma. Multis in locis.

DIFFICULTATES : Apud S. Th., loc. cit.

- Thesis 12^a -

PERSONA DIVINA RELATIONE INCOMMUNICABILI UT SUBSISTENTE CONSTITUITUR; ADEOQUE RELATIONEM INCOMMUNICABLEM UT SUBSISTENTEM SIGNIFICAT.

S.Th., 29,4; 40,2; I Sent., 23,3; 26,1,1; 26,2,2; Pot., 8,3; 9,4; S.: 7,5-8; P. 603; Billot, Mariuzzi, Lohm...

Thesis praecedens potius apologetica; hac in thesi potius scholastica quaeritur quid sit formale constitutivum personae divinae, id scilicet quo, secundum modum nostrum intelligendi, persona divina sit "subsistens incommunicabile" et consequenter in secunda parte quid nomine personae divinae significetur. Pars prima agit de formali constitutivo; pars secunda, de formali significatione.

1^a PARS : (Id quo essentia divina incommunicabilis "ad extra" sed communicabilis "ad intra", redditur incommunicabilis "ad intra" in Patre et in Filio et in Spiritu Sancto, ut tres personae, invicem distinctae, quae in eadem numero natura divina subsistunt).

Opiniones Scholasticorum Medii Aevi :

a) Praepositinus (1210), Gulielmo de Rubione () Walters Catton () opinantur hanc inquisitionem esse otiosam cum personae divinae seipsis constituuntur et seipsis realiter ab invicem distinguuntur.

b) Gulielmus d'Auvergne (1249) Robertus Grosseteste (1253) Petrus Joan. Olivi (1298). (Cf. Dz., 480-4) Jacobus de Viterbo (1307) Joan. de Ripa (). Persona divina constituitur aliqua proprietae absoluta, quae ab essentia divina virtualiter distinguitur.

c) Bonaventura, Joan. Peckham, Guil. de la Mare, Ockham: persona divina constituitur processione originis. Pater est pater, quia generat.

d) Joan. Duns Scotus (Oxon. I Sent. Dist. 26, q. unic. nn. 23-40 et 3 Sent. Dist. 1,5) ut probabilem sententiam defendit, et multi scotistae ut v.g. Frassen, Hieron. a Montefortino : Divina persona

aliquā proprietate absolutā, hypostaticā constituitur in ratione personae. Sed nostram amplectuntur sententiam, quia fontes fidei potius huic favent.

e) Petrus Lombardus (1160) Rob. de Melun (1167) Petrus de Poitiers (1205) Guil. d'Auxerre (1231) Joan. Neopol (1336) et alii bene multi, simpliciter sine profundiori explicatione docuerunt: persona divina constituitur proprietatibus personalibus, proprietatibus originis, proprietatibus relativis.

f) S.Th., Thomas de Sutton, (1300) Nat. Hervaeus (1323) Petrus d'Aquila, Aegidius Romanus, Henricus Gandav. et multi alii post Doctorem Angelicum: Persona divina constituitur persona, relatione incommunicabili qua subsistente.

Mediaevales ponebant constitutivum personae divinae vel in proprietate absoluta (Scotus) vel in proprietate originis (Bonaventura) vel in proprietate personali relativa (Lombardus). Post-tridentini theologi communius admittunt sententiam S.Thomae sed hanc doctrinam non eodem modo omnes declarant.

1) Durandus, Suarez, Pesch. Relatio qua relatio i.e. scd. purum "esse ad" jam est quaedam perfectio et entitas, adeoque, ut talis, relatio potest tribuere personae divinae subsistentiam distinctam.

2) Cajetanus (1,40,1) Joan. a S.Th., 16,1, n.24; Billuart, 4, 2. Juxta illos, purum "esse ad" duplex adimplet munus :

a) in actu signato, quatenus est aliqua entitas relativa in se, ut "quo" scilicet. subjectum afficitur, constituit personam.

b) in actu exercito scilicet. ut "quod" actu refert subjectum ad terminum, distinguit personas jam constitutas in actu signato (cf. a).

3) Bannez, 1,40,3, conc.1, Salmanticenses, Billot, Capreolus Sent., 1,26,1. §3 et 2 contra 2m Ferrariensis Cg., 4,26. Sic exponunt.

1°- Relatio realis divina constituit personam divinam.

Unde paternitas, scd. propriam rationem paternitatis, quae certe est ratio relativa realis, constituit personam Patris. Pater generat, quia Pater est; non autem est pater quia generat. (Bonav.)

2°- Relatio realis, qua relatio realis, duo importat: "In" (quo est realis relatio) et "Ad" (quo est relatio) et in divinis "in" vertitur in "esse subsistens".

3°- Persona, in ratione personae, duo importat: "Subsistens" et "Incommunicabile".

4°- In adaequata consideratione personae divinae (scil. subsistens incommunicabile) dicendum est: Relatio divina realis v.g. paternitas, sed. quod dicit "subsistens" constituit personam Patris in ea ratione qua persona est "in se subsistens"; et eadem relatio, prout dicit "ad", constituit personam, in ea ratione qua persona est "incommunicabilis".

5°- Inadaequata consideratio personae divinae potest signare elementum "subsistens" vel elementum "incommunicabilis".

6°- Inadaequata consideratio personae divinae sensu moderno, et ut aiunt, formalissimum constitutivum personae signat "incommunicabilitatem".

Unde dicendum quod :

7°- Deus Pater est paternitas ut subsistens,
Deus Filius est filio ut subsistens,
Deus Spiritus Sanctus est spiratio passiva ut subsistens.

NOTA : Probabilior.

P R O B A T U R : (E notione personae)

1°- Persona divina eo constituitur quo "Esse Subsistens" constituitur incommunicabilis in Tribus;
Atqui "Ens Subsistens" constituitur incommunicabilis in Tribus relatione incommunicabili qua subsistente;
Ergo persona divina constituitur relatione incommunicabili qua subsistente.

MAJOR : Etiam persona divina est "Subsistens incommunicabile".

MINOR: Luce meridiana clarius patet, supposita revelatione, naturam divinam esse "ad intra" communicabilem; ergo non ipsa tribuit incommunicabilitatem. Sed duo tt. praedicamenta in divinis: scd. substantiam et scd. relativum. Unde relatio qua relatio constituit personam incommunicabilem et relatio qua realis scl. subsistens seu qua re idem cum substantia, constituit personam qua subsistentem.

2°- (Exclusionem)

Personae divinae constituuntur aut

- a) aliquo absoluto, aut
- b) aliqua processione, aut
- c) aliqua relatione;

Atqui neque a) neque b); Ergo c)...

MAJOR: Ab omnibus admittitur.

MINOR:

1°- Non a) quia in Deo omnia sunt re unum ubi non obviat relationis oppositio; ergo non ex hoc haberi potest nota "incommunicabilis", quae tamen pertinet ad essentiam personae.

Non b) Processio considerari potest aut 1) active, aut 2) formaliter aut 3) terminative (passive);

Atqui neque 1, neque 2, neque 3; Ergo...

Non active quia sic considerata jam est persona divina existens et communicans esse divinum.

Non formaliter quia sic est emanatio seu origo personae; atqui haec est via et tendentia ad personam constituendam, non autem ejus formalis ratio.

Non terminative quia processio terminative est persona formaliter jam constituta.

2°- Non a, nec b, quia personalitas est aliquid ipsi personae intrinsecum, immanens;

Atqui processiones non significantur ut aliquid personis intrinsecum, immanens, Ergo...

2^a PARS : Significatio nominis = ratio objectiva quam nomen exprimit et ad quam exprimendum impositum est.

Nomen potest aliquod aut formaliter aut materialiter significare.

Formaliter: id designat ad quod designandum formaliter inventum est v.g. homo = animal rationale.

Materialiter: id designat in quo ratio nominis etiam salvatur et verificatur v.g. homo = aliquid habens cor et cerebrum.

Nomina: Aequivoca; univoca; analogia.

PROBATUR :

1°- Persona est subsistens incommunicabile;

Atqui relatio divina realis qua relatio dicit "Incommunicabile" et qua realis dicit "Subsistens (abs)";

Unde persona divina dicit relationem Incommunicabilem qua Subsistentem. 1,29,4; Pot.,9,4.

2°- Persona divina significat id ipsum quod est Pater et Filius et Spiritus Sanctus;

Atqui P. et F. et Sp. S. sunt id ipsum quod relatio incommunicabilis ut subsistens; Ergo...

COROLLARIUM :

In significatione personae divinae relatio ex propriis affert solum distinctionem et incommunicabilitatem, non autem subsistentiam. Hinc si SUBSISTENTIA sumatur pro eo a quo personae habent subsistere, sic una tantum in Deo subsistentia (absoluta) praedicanda est. Si autem sumatur scd. usum non infrequentem pro hypostasi subsistente, sic tres subsistentiae concedi et possunt et debent. Quarta vero subsistentia nullo possibili sensu admititur. Billot, 7,471 s.; P.605-614; Lohn, 286-293.

SCHOLION I.- Utrum innascibilitas constituat personam Patris.
Pot. 10,3.

SCHOLIUM II.- Cur Spiratio activa non constituit personam?

Persona importat "incommunicabilitatem"; jamvero Spiratio activa est communis Patri et Filio. Unde recte Bellarminus: "Multiplicatio suppositorum in divinis non est necessarium ad conservationem speciei, nec ad perficiendum unum ex alio, sed quia i d postulat natura rei intelligentis, quae duos habet modos producendi aliquid intra seipsam, videlicet, cognitionem et amorem. Quae etiam est ratio cur sint tres personae tt. et non plures, nec pauciores; una enim debet esse produciens, non producta; alia producta per amorem". De Xto, 2.12.

SCHOLIUM III.- Personae divinae distinguuntur relationibus originis, non autem processionibus. 1,40,2. P. 604.

SCHOLIUM IV.- Relationes divinae distinguuntur seipsis reduplicative sumptis, non autem seipsis specificative sumptis.

DIFFICULTATES :

- SECTIO 3^a -DE PERSONIS COMPARATIVE SPECTATIS

Duplex caput: a) in ordine mutuo ad se, personae comparari possunt: scilicet de proprietatibus, notionibus, aequalitate et perichoresi.

b) in ordine ad extra; scilicet de operatione divina eminenter transeunte, de appropriatione et de missione.

P A R S P R I M A

PERSONAE IN ORDINE MUTUO AD SE

- Thesis 13^a -

SUNT IN DEO TRES PROPRIETATES PERSONALES ET QUINQUE NOTIONES.

S.Th., 32,2-4; 40,4; 41,1-6; S. 5,10; 6,1-7; 7,1-5; P.632-642.

1^a PARS :

Proprietas (Stricte) = ratio objectiva quae alicui personae divinae convenit (innascibilitas, paternitas, filiatio, spiratio activa, spiratio passiva): (proprietas personarum) = 5 (strictius) = ratio objectiva quae uni tantum personae divinae convenit (innascibilitas, paternitas, filiatio, spiratio passiva): (proprietas distinguens) = 4 (strictissime) = ratio objectiva quae uni personae exclusive convenit ita ut eam in ratione personae constituat: (proprietates personales) = 3.

NOTA: De fide, certum.

PROBATUR :

a) Sunt proprietates personales in Deo:

1°- Ex Doc. Eccl.

In Praefat. SS.Trinitatis: "Et in personis PROPRIETAS et in essentia unitas et in maiestate adoretur aequalitas. Dz.281,296, 428,1597; Coll. Lac.7. Passim, loc. jam citatis.

2°- Ex PP.: v.g. R.896,915,926,939,952,970,983,996,999,1009,
1082,1660,2212,2343s.,2362.

3°- Ratione theol.: 1,32,2 et 3; 1,30,2,1m.; 40,1,1m.;
I Sent.,26,2,3; 27,1,1; Pot.,9,9,21m.; 10,5,12m.

b) Sunt tres tt.

Ratione theol.: 1,40,3 et 1,30,2,1m.

2^a PARS : Notio = propria ratio cognoscendi personam divinam
▪ formale principium cognoscendi et dignoscendi
personam divinam. 7,32,2,2m.

Tres conditiones requiruntur ad rationem notionis:
Aliquid np. a) proprium; b) pertinens ad relationem. o-
riginis; c) pertinens aliquo modo ad dignitatem. I Sent.26,2,3.

PROBATUR :

a) Sunt in Deo notiones personales.

Notiones sunt rationes quibus nostro intellectui personae
divinae notificantur;

Atqui praeter proprietates personales quae distinguunt per-
sonas ab invicem, persona Patris nobis notificatur per suam innas-
cibilitatem, personae vero Patris et Filii per spirationem acti -
vam communem;

Ergo praeter proprietates, sunt in Deo notiones personales.

Unde proprietates strictae personales sunt notiones, non vice-
versa. 1,32,2.

b) Sunt quinque: 32,3 et 4.

SCHOLION I.- Relatio, proprietas, notio sunt eadem res sub diver-
so respectu spectata.

Relatio importat respectum ad correlativum.

Proprietas importat respectum ad personam quam constituit.

Notio importat respectum ad intellectum cui manifestatur.

Unde v.g. Paternitas est :

relatio scd. quod ad filiationem refertur;
proprietas scd. quod Patrem in ratione Patris constituit;
notio scd. quod est pro nobis principium cognoscendi Patrem;
persona scd. quod est subsistens incommunicabile.

SCHOLION II.- Essentia significatur ut "quid".
Persona significatur ut "quis".
Proprietas significatur ut "quo".

SCHOLION III.- Persona, processio, proprietas comparatae cum relatione.

Persona est relatio ut subsistens;
Processio est relatio ut actio;
Proprietas est relatio considerata ut forma qua persona individuatur.

SCHOLION IV.-

Quaedam nomina in divinis non dicuntur nisi essentialiter, quaedam nonnisi notionaliter v.g. dictio, quaedam nonnisi personaliter v.g. Verbum; Amor autem dicitur et essentialiter et notionaliter et personaliter.

1°- Essentialiter, tunc nomen non importat nec processionem, nec relationem realem, nec proprietatem, nec notionem, sed tantum absolutum et relationem rationis.

2°- Personaliter tunc nomen significat personam i.e. distinctum subsistens, per modum subsistentis. Sic v.g. nomen significans relationem Patris in concreto.

3°- Notionaliter, tunc nomen enuntiat aliquid ad relationes pertinens, sed per modum formae, vel proprietatis vel actionis personalis. Sic v.g. notionaliter dicitur relatio Patris quando significatur per modum formae, ut paternitas, vel per modum actus, ut generatio.

Essentialiter dictus AMOR significat operationem amandi; notionaliter dictus, significat communem notionem Patris et Filii quae

est relatio spirationis; personaliter dictus significat ipsam personam spiratam, i.e. Sp. Sm.

SCHOLIUM V.- Ex dictis, in Deo sunt:

Unica natura;

Duae processiones: (scd. intellectum, scd. voluntatem);

Tres personae;

Tres proprietates strictae personales (paternitas, filiatio, spiratio passiva);

Quatuor relationes reales (Generare-i; spirare-i);

Quatuor proprietates distinguentes (Paternitas, filiatio, spiratio passiva, innascibilitas);

Quinque notiones = quinque proprietates personarum (Paternitas, filiatio, spiratio activa, et passiva, innascibilitas).

SCHOLIUM VI.- Actus notionales et actus essentiales.
P. 638.

- Thesis 14^a -

PERSONAE DIVINAE SUNT SIBI INVICEM AEQUALES; ADEOQUE NULLA PERFECTIO IN ALIQUA PERSONA DEEST, QUAE IN ALIIS REPERITUR.

S.Th., 42, 1, 4, 6; I Sent. 19, 1, 1; S. 3, 9 et 10; P. 623-632; Billot, Lohn...

- Quae in a) natura conveniunt dicuntur eadem;
 b) quantitate conveniunt dicuntur aequalia;
 c) qualitate conveniunt dicuntur similia. Unde

AEQUALITAS (formaliter) = convenientia sine excessu unius prae altero, sub respectu quantitatis.

Nonnisi inter plura distincta vigere potest.

Quantitas est molis, et virtutis; prima non existit in Deo. Unde nequit agi nisi de aequalitate virtutis seu perfectionis. Aequalitas perfectionis (idem dicendum de aequalitate quantitatis) est duplex.

Absoluta aequalitas: convenientia plurium sine excessu unius prae aliis in perfectione omni scl. scd. numerum earum, speciem et intentionem.

Relativa aequalitas: convenientia plurium sine excessu unius prae aliis in aliqua tt. perfectione.

Perfectio = id cui nihil deest.

Perfectio = id cuius nihil est extra.

Ratio ejus formalis in hoc est quod semper et ubique perfectio importat actum essendi aliqualem. Gradus actus illius essendi determinat gradum majorem minoremve ipsius perfectionis.

1^a PARS :

ADVERSARII : Ariani, Semiariani, Pneumatomachi.

NOTA: DE FIDE DEF. Dz. 13, 19, 39, 54, 68, 70, 75, 78, 79, 276ss., 279, 343, (368), 428, 461, 703s., 708, cf. 59, 66, 74, 80, 83, 86, 213, 254, 275, 420, 431 s., 461, 993 s.

PROBATUR :

1°- Ex doc. Eccl. Vid. notam.

2°- Ex PP.:

a) Directe v.g. R. 779,899,903,1582,1677,2212,2216,2261.

b) Indirecte:

1) Ex consubstantialitate personarum v.g.

R. 153,277,392,398,409,540s.,677,755s.,758,767 ss.,
783s.,787,866,868,880,880,896,909,912,914,940,952
994, 996,1040,1043,1069,1072,1081s.,1168,1246,126
1271,1286,1650,1656,1677,2079,2114,2126,2199,2218

2) Ex coaeternitate personarum v.g.

R. 130,182,200,205,391,393,401,431,442,470,539,609,6
668,676,679,760s.,813,816,823,877,910,934s.,936,
1009,1014,1049,1262,1316,1460,1816,2076,2126,2343

3°- Ratione theol.:

a) Ea absolute aequalia sunt in quibus nil majus aut minus;
Atqui in Trinitate personarum divinarum nil majus aut
minus ut docet Symbolum Quicumque Dz.39. Ergo...

b) 1,42,1,2,4 et 6.

2^a PARS : Sententiae diversae :

A.- Tres sunt perfectiones relativae in divinis: sic Toletus,
Greg. de Valentia, Suarez, Tanner, de Lugo, Amicus, de Arria-
ga, Silv. Maurus, Munc. Sed alii aliter explicant.

B.- Relatio sod. purum "esse ad" est perfectio contradistincta
ab absoluta perfectione essentiae divinae, sed non tres dan-
tur in divinis, perfectiones relativae sed una tt... Sic:
Vasquez, Ruiz de Montoya, Franzelin, Pesch; Eandem tenent et-
si ex diversis praesuppositis et diversis argumentis quidam
O.P.: Bannez, Joan. a S.Thoma, Contenson, Gotti.

C.- Relatio, qua realis, est re essentia divina, quae infinita perfectione gaudet. Sed relatio, quae est realis, spectata qua relatio, ex propriis scl., non est perfectio (nec absoluta, nec relativa, si de facto haec concipi potest), immo caret perfectione PRAECISIVE saltem, etsi NON NEGATIVE. Sic Scotus, Mastrius, Capreolus, Ferrariensis, Cajetanus, Salmanticenses, Molina, Bellarminus, Becanus, Kleutgen, Billot, Mariuzzi, Lohn.

NOTA : Probabilius et communius.

PROBATUR :

1°- Ex Missali Romano:

In Praef. pro festo SSae. Trinitatis: "Quod enim de t u a (Pater gloria, revelante te, credimus, hoc de Filio tuo, hoc d e Filiō tuo, hoc de Sp. So., sine differentia discretionis sentimus.

2°- Ex PP.

a) v.g. R.990; 996: "Quid ergo est, inquiunt, quod Spiritui deest, ad hoc ut sit Filius? Nisi enim aliquid deesset, Filius esset Deesse nihil dicimus. Non enim Deo quidquam deest". etc...

De hoc textu sic de Groot (Trac. Hist.-Dogm. III, p.66) "Quae verba probant insuper, juxta Naz., conceptum relationis in divinis nullam superaddere perfectionem conceptui essentiae". (Vid. thesim lect. Arg. D. pp. 83-86), R.1459,1650,1667,1670s.,2090.

b) Ex textibus ubi ostendunt identitatem naturae in personis sola ratione distinctis, indirecte erui potest intentum nostrum v.g. R. 376,414,636,862,867 (Et unum sunt qui invicem sunt. Invicem autem sunt cum unum ex uno est). R. 881,902,907,915,926, 939,952 (Unus et unus et unus; unum) R.970 (numera separatim Pm. et Fm., unam in utroque essentiam confitere) R.971,1009,1039,1067, 1082,1264,1582,1660,1672 (Trinitatem relatarum ad invicem personarum, et unitatem aequalis essentiae) 1748,2067,2085,2212,2344,2346, 2362.

c) Quando explicant Patrem esse "aliquomodo" majorem Filio, numquam id ostendunt ex aliqua perfectione vel relativa quae esset in Pe. et non in Filio v.g. R.

d) Ubi docent personas esse aliud et aliud et aliud sed non aliud.

e) Ubi docent v.g. ipse Pater est ipsum id quod est ipse Filius.

3°- Ratione.: Ad modum corollarii primae partis, sic:

Si relationes divinae ex propriis sunt perfectiones, explicari nequit aequalitas personarum.

Si enim relationes divinae, ex suo formali, important in se positivam perfectionem, jam explicari nequit, nec intelligi, quomodo Stus Stus aequalis sit, sive Patri, sive Filio.

Pater enim, duplicem haberet hujusmodi perfectionem, scilicet paternitatem et spirationem activam, et similiter Filius, filiationem et spirationem activam. Jamvero cum paternitas, filiatio, spiratio activa et spiratio passiva, si perfectiones important, important necessario aequales, quomodo perfectio numero una aequare potest duas perfectiones, quarum singulae, ipsi aequales ponuntur. Si enim paternitas, aequalis est filiationi, filiatio spirationi activae, haec spirationi passivae, possumus scribere brevitatis causa: $P = F = Sa = Sp$

Ex aliunde, habemus etiam:

a) $P = Sa = Sp$, et

b) $F = Sa = Sp$.

Unde erui potest:

a') $P = Sa = Sp = Sa = P$

a'') $P = Sa = Sp = (zéro) = F = Sa = Sp$.

Aequatio b) posset eodem modo tractari, cum eodem exitu.

Quid inde concludendum est, nisi quod una perfectio relativa, non potest esse aequalis, summae duarum perfectionum relativarum, quarum singulae aequales sunt primae, nisi omnes aequales sint (zéro).

Objici posset, quod Paternitas et Spiratio activa, non sunt in Patre duae perfectiones relative, sed unica, quia in Patre, Paternitas est Spiratio activa. Respondendum est, quod, perfectiones relativae, sortiri eandem condicionem ac relationes, necessario deberent: siquidem, ex hypothesi, sunt elementum formale relationum. Atqui, in Patre, vere sunt duae relationes (et duae notiones),

et pariter in Filio; e contra, in Spiritu Sto, unica est relatio (et notio); et hoc, a theologis omnibus admittitur. Secus dicendum esset, quod Pater generat Filium, Spiratione activa, aut est principium originis, respectu Stus Sti, paternitate (aut Filius, filiatione), quod dici nequit.

Nec idem est ac dicere, secundum nos, non quod Pater habeat duas perfectiones, praeter essentiam, sed quod, in simplicitate sua absoluta simul invenitur, servatis servandis, ex una parte, semel in praedicamento substantiae, et ex altera parte, bis in praedicamento relationis. Quod non est compositio ejus, quod est in Patre, sed compositio, aut potius pluralitas praedicamentorum, in quibus collocatur, id quod est in Patre: Substantia et Relatio; et quantum ad praedicamentum relationis, diversae relationes: Paternitas et Spiratio. Id quod est in Patre est idem ac id, quod est in Filio et Stus Sto; sed non pertinet ad idem per relationum, sed solummodo ad unum ex iis. Nullo modo ad relationem quae est in Spiritu Sto. Quae conclusio nostra confirmari potest ex eo quod, si esse ad est perfectio, non tantummodo, Sptus Stus non est aequalis, sive Patri, sive Filio, sed nec una persona est aequalis, duabus aliis simul sumptis, et multo minus, una, aut duae personae aequant toti Trinitati: hujus tamen oppositum, omnino catholice confitendum est, ut pulcherrime scribit S. Augustinus, De Trin., l.6, c.10, n.2, sub fine. PL., 42, 932... Possent citari v.g. in proemio, c.8, cf. PL., 42, 947 (circa medium); in l.6, c.7, n.9, cf. PL. 42, 929; et paulo inferius c.8, initio; et in l.15, c.3, n.5, PL., 42, 1059 sub fine: "etiam, in hoc libro, paruit Trinitatis aequalitas, et non Deus triplex, sed Trinitas; nec quasi, aliquid duplum esse Patrem et Filium ad simplum Spiritum Stum; ubi nec tria plus aliquid sunt quam unum horum". Videant adversarii quomodo hi textus rationabiliter explicari possint, et cum eorum doctrina quadrare. Nec aliter sentit Angelicus v.g. in ISent., 42, 4, ad 3, sub fine: "Unde neque omnes relationes sunt majus aliquid, quam una tantum; nec omnes personae, majus aliquid, quam una tantum; quia tota perfectio divinae naturae, est in qualibet personarum".

Unica ergo perfectio, in divinis est; et proinde, relationes, non ponunt perfectionem novam, sed tantummodo, distinguunt et opponunt atque solummodo indicant modum alium, quo eadem absoluta perfectio, a qualibet persona possideatur.

Immo, Angelicus negat, aequalitatem attendi posse, circa relativa, nam in I Sent., 42,4. ad 2. scribit: "Ideo, aequalitas in divinis...secundum essentialia attenditur; nec potest secundum distinctionem relationum, inaequalitas dici". Jamvero, si esse ad importaret perfectionem, non solum, penes essentialia attenderetur aequalitas, sed etiam secundum relativa, ut patet, ex omnibus viis ab adversariis tentatis, ad explicandum quomodo perfectiones relativae, non obstant aequalitati personarum. Sed ibidem pergit S. Th., et allegat auctoritatem S. Aug. (cf. Contra Maximum, l.2, c.18, n.3, sub fine, PL. 42,786) Et sententia Aug. latius exponitur in De Trin. l.5, c.6, n.7, circa medium PL.42,915...

Aequalitas ergo, nequit attendi nisi circa ea quae ad se dicuntur, circa nempe substantiam. Nec alio sensu, in l.42,4, ad 2m., licet aliis verbis, explicat S. Th., textus contra Maximum supra citatum: "Paternitas igitur est dignitas Patris, sicut et essentia Patris. Nam dignitas est absoluta, et ad essentiam pertinet. Sicut igitur, eadem essentia, quae in Patre, est paternitas, in Filio est filiatio; ita eadem dignitas, quae in Patre est paternitas, in Filio est filiatio.

Vere ergo dicitur, quod quidquid dignitatis habet Pater, habet Filius... Eadem enim est essentia, et dignitas Patris et Filii, sed in Patre, est secundum relationem dantis, in Filio secundum relationem accipientis". Secundum ergo Augustinum et Angelicum quidquid magnitudinis, quantitatis, aut dignitatis, quidquid dicuntur secundum essentialia, secundum essentiam aut secundum substantiam, vel ad se, hoc solum in divinis perfectionem involvit, et quidem absolutam atque ad essentiam pertinentem. Si autem volunt explicari aequalitatem personarum, respondent semper eas aequales esse, quia eandem habent perfectionem absolutam; de perfectione relativa seu, de perfectione esse ad, altum servant silentium; indicant solummodo, modum alium possidendi eandem absolutam perfectionem; secundum relativum, ait S. Aug.; secundum relationem dantis aut accipientis, ut dicit S. Th..

EXCIPIUNTUR DIFFICULTATES :

1. Quidam dicunt, quod aequalitas in divinis attenditur secundum essentialia, sed non secundum substantiam, quia essentialia sunt communia personarum, substantia vero est propria personae. Respondetur, quod essentialia sunt communia personarum, sed non communia substantiae, quia substantia est una, essentialia vero sunt plura.

- Thesis 15^a -

EXISTIT CIRCUMINSESSIO PERSONARUM DIVINARUM QUAE EST SCD.
COMMUNITATEM ESSENTIAE, INTELLECTUM RELATIONIS ET RATIONEM ORI-
GINIS.

S.Th.,42,5; I Sent.,19,3,3; S. 4,16; Pet.,4,16; de Regnon,
6,4; Kleutgen, 1089 s.; Scheeben, 1035; P.642-648; Billot, Lohn...
DTC. Circuminsessio; JTs. 1928, 212 s. (perichoresis, Prestige).

CIRCUMINSESSIO (Circumincessio, circumcessio, circumpermea-
tio), perichoresis et () apud Graecos seu mutua divi-
narum personarum ad invicem inexistencia definitur. Personarum
immanenter ad intra procedentium et sine confusione realiter dis-
tinctarum intima ad invicem inexistencia propter identificationem
eorum cum una numero essentia divina. P.642,646.

Momentum hujus doctrinae in hoc est quod breviter exprimit ly
duos aspectus fundamentales dogmatis Augustissimae Trinitatis:
Trinitas in Unitate, Unitas in Trinitate; effert Unitatem, contra
Tritheistas et Trinitatem contra Sabellianos, Monarchianos et U-
nitaristas. Est corona tractatus quia haec doctrina supponit om-
nes de Trinitate ad intra quaestiones jam disputatas; est corol-
larium totius doctrinae expositae.

1^a PARS : EXISTIT CIRCUMINSESSIO.

NOTA : De fide.

PROBATUR :

1°- EX SS.:

Jo.1,1,2,18: 5,30,36-39; 8,295; 10,30,38; 14,9-12, 23s.;
Jo.,12,41 et Is.,6,1 ss.; 15,23; 16,14s.; 17,3,6-11,21s.; I Cor.,
2,11; I Jo.,2,23; 2 Jo.9. (I Jo.,5,7).

2°- EX DOC. ECCL.:

Dz.48,276 (ex utero Patris. Cf. Jo.1,18); 280s.; 432,703 s.,
1596. In Breviario, in hymno ad Laud. fer. 2.: "In Patre totus
Filius et totus in Verbo Pater." In festo SSae. Trin. Ant. 3.

Il Noct.: "Te semper idem esse vivere et intelligere profiteamur. Ant. Bened. sancta et individua Trinitas; Idem ad Magnif. in 2 Vespere. Post. comm.: "sempiternae sanctae Trinitatis, ejusdemque individuae unitatis confessio." Coll. Lac. 7,564a: "hanc unam non multiplicabilem essentiam tribus quae inter se; non autem ab essentia realiter distinguuntur, esse communem." "Eadem (essentia) veraciter est Pater qui generat, F. qui gignitur, Sp.S. qui procedit. ..." Scd. essentiam et scd. omnia attributa absoluta hi tres unum sunt." Vid. 539,553,1632: "Essentia (divina tribus personis communis re et numero una est." AAS.1930, 216 ss.: "Dicimus adorandam Patris et Filii et Sp.Sti. in unitate divinae naturae Trinitatem" ubi etiam et alia testimonia inveniuntur.

3°- EX PP.;

a) v.g. R.677, 755,768s.,862,866,915,945,1072,1379,1582,1665 1667,2068,2083,2251,2261,2344.

b) Ex omnibus textibus supra allatis ubi probant: 1) Consubstantialitatem personarum; 2) processiones ad intra divinas; 3) relationes reales in divinis.

4°- EX TT.: 4 Cg. 9 ultima paragraphus; I Sent.,19,3,2 corp..

2^a PARS : (De ratione formali circuminsessionis)

ADVERSARIJ :

Suarez (4,16,n.11,12) Ruiz de Montoya, Silv. Maurus, Piccirelli (p.1356-8) Munc. censent rationem formalissimam circuminsessionis in divina immensitate reponendam esse. "Consisteret scil. in praesentia intima et inseparabili atque perpetua scd. immensum UBI, ratione cujus implicaretur contradictio quod una persona esset aliubi nisi ibidem praesens esset alia persona. Ut patet illud "ubi" est altioris ordinis, non autem "ubi" locale". Utique! sed vix intelligibile est ubi intrinsecum etiam altioris ordinis quia ubi est extrinsecum locato. "Sicut esse vestitum dicitur ex adaptatione vestium ad corpus. Quemadmodum igitur evidenter fabulosus est intrinsecus modus vestitionis, quo quis formaliter vestitus evaderet, ita et modus ubicationis (Billot) citatur a de la Taille MF. 630-2a col.

NOTA: Probabilius.

PROBATUR :

A.- Scd. communitatem essentiae:

1°- Ex prima parte: cum personae tres sint re eadem unica essentia, intrinsece repugnat ut personae tres non sint ad invicem in tribus; ac proinde communitas essentiae est radicalissima ratio, etsi forte non unica, perichoresis.

2°- 4 Cg. 9 in textum Jo. 14, 10.

B.- Scd. intellectum relationis:

Habetur circuminsessio personarum, scd. intellectum relationis, quando una persona nequit concipi quin concipiatur altera;

Atqui nulla persona divina concipi potest quin concipiatur altera;

Ergo habetur circuminsessio personarum, saltem in ordine logico.

MINOR probatur: Personae divinae sunt relationes reales subsistentes;

Atqui nulla relatio concipi potest quin concipiatur ejus terminus, seu ejus correlativum;

Ergo nulla persona divina concipi potest quin concipiatur altera. P.646.

Ibi Cajetanus bene notat quod scd. relationes, qua relationes, unum oppositorum, non est in altero nisi scd. intellectum quia Pater, qua Pater ad Filium est, non autem in Filio, qua Filio. Ut dicit S. Th. in Pot. 2, 5: "Ipsa enim paternitas est divina essentia, nec tamen Paternitas Filio inest, propter oppositionem paternitatis et filiationis." Cf. Dz. 48ss., R. 1667, 2065, 2068, 2078s., 2083, 2259. S. Th. I Sent., 19, 3, 2.

C.- Scd. rationem originis: Termini operationum immanentium necessario manent in principio unde procedunt;

Atqui Filius et Sp. S. sunt termini operationis immanentis;

Ergo manent in principio unae procedunt, et sic habetur circuminsessio.

Ita rem explicant PP. et TT. ap. P. 645. Cf. Dz. 281, 915, 2067, 2085. De A, B, C, simul: 1, 42, 5.

DIFFICULTATES :

P A R S S E C U N D A

DE PERSONIS DIVINIS IN ORDINE AD CREATURAS.

- Thesis 16^a -

TOTA TRINITAS, UNICA OPERATIONE, TRIBUS PERSONIS COMMUNI, CUNCTA AD EXTRA PRODUCIT; AD MANIFESTATIONEM TAMEN FIDEI TRINITATIS, CONVENIENS FUIT ESSENTIALIA ATTRIBUTA PERSONIS APPROPRIARE .

S.Th., 45, 6, 7; 39, 7, 8; C. 8, 9, 17; P. 639-642; Billot, Lohn.

1^a PARS :

N.B.- Possuntne personae divinae ad extra aliquid personaliter operari, sicuti per actus notionales F. et Sp. S. ad intra procedunt. Ratio dubitandi est quod in S3a. Creatio tribuitur Verbo. (Jo. 1, 3; Heb. 1, 10) in Symbolis autem Patri; Incarnatio Xti tribuitur Sp. Sto. (Mt. 1, 18, 20; Lc., 1, 35); Continuatio item Redemptionis (Jo. 14, 16s.; Rom., 5, 5; I Cor. 12, 11) item inspiratio Scripturarum et Prophetarum (2 Pet. 1, 21) etc. Quaestio illa solvitur in prima parte.

OPERATIO: est actus quidam (S.Th. in metaph. 1.9.1.8 n. 1861 Cathala).

Unus motus est actus et moventis et mobilis (ibid. 2311). Unus motus scd. substantiam est actus moventis et moti, sed differt ratione. Est enim actus moventis "ut a quo", actus autem mobilis "ut in quo"; et non actus mobilis "ut a quo", neque moventis "ut in quo". Et ideo actus moventis dicitur "actio", mobilis vero "passio". (Ibid. 2312)... "Sed si actio et passio sunt idem scd. substantiam, videtur quod non sit diversa praedicamenta. Sed sciendum quod praedicamenta diversificantur scd. diversos modos praedicandi.; ... motus scd. quod praedicatur de subjecto in quo est, constituit praedicamentum passionis. Scd. autem quo praedicatur de eo a quo est, constituit praedicamentum actionis." (Ibid. 2313). Unde actio, qua actio, est tt. in patientie subjective.

UNICA OPERATIONE scilicet. "unum principium quod" cunctorum ad extra productorum. "Principium quod" enim dicit suppositum in quantum suppositum dicit "quid subsistens" non praecise in quantum dicit "quid distinctum" seu incommunicabile. Agere enim sequitur esse, et ideo quidquid est "ut quod" operatur etiam "ut quod". Sicubi ergo inveniatur aliquod subsistens non incommunicabile, sed pluribus commune, nil impedit quominus dicatur "principium quod", tametsi, quia commune, suppositum non sit. Inde S. Thomas aliquando utitur nomine "suppositi indistincti", scilicet. subsistentis communis: "Creatio est opus essentiae divinae; unde est opus suppositi indistincti, prout essentia significatur hoc nomine, Deus. Actiones utique sunt suppositorum tanquam ultimi subjecti attributionis non tamen ita ut oporteat multiplicari "principium quod" operationis pro numero suppositorum; si natura in qua communicant per se subsistens est. Hinc potes attribuire operationes naturae divinae, tum Pi., tum Fo., tum Sp. Sto.; sed non potes dicere: P. et F. et Sp. S. sunt tria "principia quae" operationum vel immanentium vel transeuntium ad extra. Cf. I Sent. 29,1,4, 2um et supra.

PRODUCIT: Sensus aliquo lato hic, siquidem applicatur Creationi, Conservationi, Concursui, etc., etc.

Illa operatio unica est actio Dei formaliter immanens, virtualiter transiens. P. III, 39.

ADVERSARIUM :

Ariani et Pneumatomachi, Filius a solo Patre procedit ut prima creatura e nihilo producta, et Sp. S. est prima creatura solius Filii.

Gunther: Tribuit tribus personis hypostatice diversas operationes ad extra.

NOTA : De fide definita: Dz. 77,254,281,284,421,428,429,703s.; Cf. 1782,1805 TDC. 611e,f; (Dz.213); 611h,i; 612 s.

PROBATUR :

1º- EX SS.: Jo.5,17,19,21,22; I Cor.,12,4-7.
Cf. P. III,35.

2°- EX DOC. ECCL.:

Supra et Coll. Iac.7. Schema: col.514, cap.13. "Propte - rea sicut scd. essentiam et scd. omnia attributa absoluta hi tres unum sunt; ita etiam omnis divina operatio ad extra una commu - nis est tribus personis; operantur enim ad extra, quatenus essen - tia, intellectu, voluntate, omnipotentia sunt unus Deus. Quare haereticam declaramus sententiam, si qui dixerint, hunc mundum i - ta ab una divina persona creatum esse, vel universim singulas per - sonas ita ad extra operari, ut operatio non sit eadem communis tribus personis".

Et in c.14: "Quamvis vero Incarnationem Filii Dei tota Trini - tas operata sit, solus tamen Filius formam servi accepit in sin - gularitate personae, non in unitate divinae naturae; in id quod est proprium Filii, non quod commune Trinitati."

Et in canonibus correspond. col. 565. I,4: "Si quis creatio - nem aut quamvis aliam operationem ad extra uni personae divinae ita propriam esse dixerit, ut non sit omnibus communis, una et indivisa; A.S."

Col.540: Principium enim quo Deus operatur ad extra, est ipsa natura divina, seu potius operatio in Deo non est aliud quam ip - sa absoluta essentia divina cum connotatione termini ad extra, Quamvis ergo sint tres personae, quae operatur, est tamen una trium operatio sicut est una natura.

Ita S.Agatho: ...una essentialis ejusdem sanctae et insepara - bilis Trinitatis voluntas et operatio, quae omnia condidit, dis - pensat et continet.

Col.554: "Et quoniam in Deo omnia unum sunt, ubi non obviat relationis oppositio, una est voluntas et operatio, qua Trinitas sacrosancta cuncta extra se condidit, disponit et gubernat. Ne - que enim personae divinae extra se scd. originis relationes, qui - bus distinguuntur, sed scd. quod sunt unum et singulare princi - pium operantur.

Col.554,b,4: De operatione Dei "ad extra": Sicut "una est na - tura , qua personae operantur, ita una est operatio, etsi tres sint operantes, cum e contrario in Xto unus sit operans sed du - plex operatio. Haec autem veritas dudum definita"... 1632d, s.; 1636 d,4; 1659 c.;

3°- EX PP.: V.g. R.171,207,235,458,714,769,779,782,784,834,
920,949,1037,1039,1071,1134,1169,1166,1403,
1564,1661s.,1702,2132,2207,2250,2264,2285,
2356.

Sic pulcherrime S.Greg. Nyss. "Quamquam tres divinae hypostases effectis a se rebus consulant atque prospiciant, nihi-
lominus providentia ac omnium moderatio una est, non tres, quae
a SS.Trinitate peragitur, non tamen pro numero personarum, quae
in fide considerantur." (Ad Ablab. PG. 45,127) et S.Jo.Damasc.
"Cum divinae personae non sibi quacque proprio modo neque sibi
propria electione ac divisione singulae velint et operentur, sed
ut unum sunt, non tres dii, sed unus est Deus. (De duab. vol.n.7
PG.95,131) Cf. Tract. de Creat., de Provid., de De Incarnat.etc.
Multa alia apud Pet. De Trin. 4,15.

4°- RATIONE :

- a) Agere sequitur esse;
Atqui unicum esse in divinis;
Ergo unicum agere.
- b) Omnipotentia divina est unica in tribus personis. Dz.59;
Atqui principium immediatum operum ad extra est omnipo-
tentia; (natura est principium mediatum.)
Ergo unica est operatio Trium personarum.
- c) In Trinitate omnia sunt communia praeter relationes ori-
ginis personarum divinarum;
Atqui omnis operatio ad extra non est relatio originis
personarum divinarum;
Ergo...
- d) S.Th. v.g. 1,45,6 et 7 ubi principia ut ad creationem ap-
plicata, valent de omni alia operatione ad extra.
- e) P. 492.

2^a PARS :

APROPRIARE nil aliud est quam commune trahere ad proprium.

APPROPRIATIO (hic) = modus intelligendi et loquendi pro per solam operationem mentis attributa essentialia aut communis operatione ad extra uni personae divinae prae aliis tribuuntur, propterea quod habetur similitudo quaedam inter attributum atque operationem appropriatam et proprietatem illius personae cui appropriatur. S.Th. 1,39,7,8; De Ver. 7,3.

AD MANIFESTATIONEM etc. Vi appropriationis, id quod toti Trinitati commune est, NON EXCLUSIVE sed solum ASSERTIVE uni personae adjudicatur et hoc fit, ut personae SSae. Trin. magis innotescant; jamvero facilius et primario et potius essentialia et communia attributa divina a nobis attinguntur quam sacratissimum illud stricte dictum mysterium SSae. Trinitatis. 1,39,7.

NOTA: Theologice certum.

PROBATUR :

1°- EX DOC.ECCL.:

- A.- a) Pater est creator coeli et terrae, visibilium et invisibilium Dz.3,6,9,13,54,86,994 et in omnibus fere Symbolis.
- b) Sp.S. est inspirator Legis, Prophetarum et utriusque Testamenti: Dz.13,345 s., 706s., 783,1787 et alia opera v.g. 290,344,429,86,302,13,930,424,799,83,697,964.
- c) Filius regit omnia Dz. 422.
- d) Leo XIII in enc. Divinum illud munus v.g. TDC, 608-611

B.- Coll. Lac. 7, 1669: "Quodsi P. et F. et Sp.S. aliquid singillatim operari dicuntur, non ideo opera Trinitatis divisa credenda sunt, sed si personae attribuuntur, cujus imprimis proprietatem manifestant; quemadmodum etiam praecipua quadam ratione Patri potentiam, Po. sapientiam, et

Sp. Sto. bonitatem tribuimus; quamvis haec et alia hujusmodi nomina communiter de tribus personis ex catholica fidei regula dicantur."

1659. "Licet in oeconomia divina Pi. et Fo. et Sp. Sto: per appropriationem attribuantur operationes distinctae, personae tamen ad extra operantur non secundum originis relationes quibus distinguuntur, sed sed. quod essentia, intellectu, voluntate, omnipotentia unum sunt principium.

2°- EX PP.:

Docent operationes ad extra communes esse tribus personis (supra) ita tamen ut creatio fiat per Verbum v.g. R.98,130,153, 156,164,179,194,234,235,277,290,371,391,394,398,401,414,479,518, 608,678,714,758,764,814,943,949,1086,1816,2066,2352; et sanctificatio per Sp. S. v.g. R.398,611,850,907,915,960,1282,1332,1337, 2080,2089,2107,2352.

Inspiratio librorum sacrorum tribuitur Sp. Sto.; v.g. R.22 149,185,203,400,404,483,488,1045,1286,1479,2158,2302; Virtus Sp. Sti. in gratia sacramentorum v.g. R.203,607,683m. 835,947,1282, 1329,1423,1834,2110. De habitatione Sp. Sti. in justis cf. thesim sequentem.

3°- Ex TT.: 1,39,8.

DIFFICULTATES :

- Thesis 17^A -

FILIUS ET SPIRITUS SANCTUS MITTI POSSUNT MISSIONE TUM VISIBILI, TUM INVISIBILI; IN MISSIONE AUTEM INVISIBILI, NON SOLUM DONA CREATA, SED ETIAM PERSONAE DIVINAE DONANTUR.

S.Th.1,43; P.649-685; Franzelin; R.S.R. 1928; Actuation créée par acte incréé (de la Taille); R.Th.: 1928: 449-474; Billot, Lohn...

MISSIO (in genere): processio seu egressio alicujus ab aliquo cum destinatione ad aliquid alicubi perficiendum. Importatur in missione: persona mittens, persona missa, terminus ad quem, terminus a quo, egressio scilicet seu processio missi ad munus suum adimplendum.

Processio missi a mittente duplici modo fieri potest:

- a) per imperium stricte dictum, quod includit inferioritatem missi;
- b) per puram egressionem v.g. radius a sole.

Duo ergo essentialiter in missione includuntur:

- a) Relatio missi ad mittentem (a quo)
- b) Relatio missi ad terminum (ad quem).

Haec omnia, servatis servandis et dempta omni imperfectione in creatis, adimplentur in missione divina. Unde:

Missio divina = processio originis unius personae ab alia cum novo existendi modo, vel

aeterna processio unius personae ab alia cum destinatione ad aliquem temporalem effectum; nec igitur dicitur de Deo nisi in tempore. E definitione logice fluit quod missio divina actum notionalem involvit et est aliquid notionale. Unde haec tt. persona mitti potest quae procedit et ab ea mitti, a qua originem ducit. P. 649-652;

VISIBILIS est missio quando persona missa se visibiliter manifestat hominibus. Praecipua est Incarnatio Verbi (missio visibilis substantialis = hypostatice naturae humanae unitus fuit Filius) et manifestatio sensibilis Spiritus S. (missio sensibilis repraesentativa) Spiritus S. non junctus fuit hypostatice cum signis productis. P.655.

INVISIBILIS est missio quae non fit per signa externa, sed per dona gratiae interna. Appropriatur Spiritui S., etsi non minus pertineat ad Filium. P.657.

1^a PARS : (F. et Sp. S. mitti possunt)

NOTA: De fide.

PROBATUR :

1°- EX SS.:

a) F. mitti potest. Jo.3,17,34; 4,34; 5,23,30,36-40;6, 39, 33-41; 7,28ss.; 14,24,28 s.; Gal.4,4; Rom.8,3; I Jo.4,9,10,14.

b) Sp. S. mitti potest: Io.24,49; Jo.,14,26; 15,26,16,7,14s.; Act. 1,8; 2,1 ss.; Gal.4,6.

Unde argumentum:

Saepe dicitur Deus Pater misisse Fm. suum in mundum, misisse Sp. Sm.; F. autem dicitur misisse Sp. Sm.; Sp. S. dicitur mitti a Patre Filioque; P. vero nunquam dicitur mitti sed venire aut dari, Jo.14,23; Sp.S. nunquam dicitur mittere; Xtus scd. naturam divinam a solo Patre mitti potest et a tribus personis scd. naturam humanam tamen in SSA. nunquam dicitur mitti a Sp.So..

2°- EX PP.: V.g. R.182,290,376,394,398,871,1656,2040,2126, TDC, 733.

3°- EX TT.: 1,43,1 et 2.

2^a PARS : (Missione visibili)

NOTA: De fide.

PROBATUR:

1°- EX SS.:

a) Illae personae mitti possunt missione visibili, quae possunt videri sub forma hominis, vel columbae, vel linguarum ignearum, vel sub alia forma sensibili, et quidem procedentes ab alia vel aliis personis;

Atqui Filius, a Patre veniens, vixit inter homines ut homines ut homo (Tract. de Incarn.), Sp.S. desuper veniens ab aliis personis, descendit in homines sub forma columbae (Mt.3,16), linguarum ignearum (Act.2,15) et alia forma (Jo.20,22; Act.10,44s.); Ergo...

b) De Filio: Jo.3,17; 4,34; 5.24,36-38; 6,39s.,44,58; 7.16,128s.,33; 8,16,18; 8,26,29; 11,42; 12,49; 13,20; 14,24; 17,3,8,18,21,23,25; 20,21.

De Sp. Sto.: Jo.14,26; 15,26; 16,7,13; Gal.,4,4-6.

2°- EX PP.: V.g. R.1207,1630,1639,2036.

4°- EX TT.: 1,43,7.

3^a PARS :

NOTA: a) Quod habeantur dona creata: De fide def. Dz. 821,799s.

b) Quoad missionem: Theologice certum.

PROBATUR :

1°- EX SS.:

a) Filius mittitur: Jo.14,23; Eph.,3,17.

b) Sp.S. mittitur. Sed. SSam. cum gratia creata nobis datur Sp. S. (Rom.,5,5) qui habitat in nobis ut in templo (I Cor.3,16) ibique testimonium reddit, postulat, excitat aliaque regit quae sibi non possunt de dono creato (Rom.8,11s.); I Cor.,6,19; Gal.,4,6; Jo.14,16s.; 2 Cor.,1,21s.; 6,16; Eph.,1,13s.; 4,30;

Atqui qui ita datur, vere mittitur, seu procedit ad aliquem terminum, scil. ad aliquem effectum temporalem producendum;

Ergo non solum dona creata donantur sed etiam et persona Fi. et Sp. Sti. P.663.

2°- EX PP. : V.g. R. 40,158 s., 219,251,683,770,780,872,944,1071,1561,1679,2079,2080.

3°- EX TT.: OG.,4,23; 1,43, 5 et 6, 3. P. 664-6.

SCHOLION I :

Varia quaesita de missione visibili et invisibi.
P. 658-661.

SCHOLION II :

In missione invisibili gratia creata est fundamentum novae
relationis cujus terminus est gratia increata.

P. 667 ss. sed adhuc profundius, de la Taille in RSR.1928.

DIFFICULTATES : P. Comp. 215, 221 s.

- Thesis 16^a -

INHABITATIO IN JUSTIS EST COMMUNIS TRIBUS PERSONIS SSae. TRINITATIS NON AUTEM PROPRIA SPIRITUI SANCTO, QUIA CUM EIS PERSONALITER NON UNITUR SED EI APPROPRIATUR.

S.Th., 1, 39, 7; 1, 43, 3; S. 12, 5; P. 685-91; Petav., 8, 4, 5; Froget: De l'habitation du S.-E. dans les âmes justes; Galtier: l'habitation en nous des trois Personnes; Rev. Apol. (49) 1929. 141-154; Ibid., 1928 août, p. 172; Gardeil: Structure de l'âme et expérience myst. t. 2, 6-87; R.Thom., 1928. 449-474; DTC: Adoption 429ss.; Appropriation; Grâce 1614 s.; E-S.; Beraza: De gratia, p. 705 ss.; Terrien: Grâce et gloire. Prat II.

INESSE = esse praesens in loco. Hoc sensu Deus inest omnibus creaturis per potentiam, praesentiam essentia. 1, 8, 3.

INHABITARE: est novus modus et quidem praestantior praesentiae divinae in justis. TDC, 546.

Qui enim alicubi habitat, ibi thesaurum habet, requiem sumit etc. (La maison, le foyer, hearth, fireside, home; non hôtel, gare refuge). Licet supponat immensitatem Dei, est praesentia specifica nova Dei.

Inesse Dei reducitur ad causam efficientem;

Inhabitare Dei reducitur ad causam quasi-formalem. In rigore verborum est actuatio creata per Actum Increatum, communem utique Tribus Personis.

NON PROPRIA SP. STO. Scil. P. et F. non excluduntur sicuti Incarnatio quae ita propria est Filio ut neque P., neque Sp. S. sine haeresi dici possint "incarnati".

APPROPRIATIO: Leo XIII: Divinum illud: "Ex comparatione quadam et propemodum affinitate quae inter opera ipsa et personarum proprietates, ea alteri potius quam alteris addicuntur, sive, ut aiunt, appropriantur."

Quaeritur utrum sit agnoscenda aliqua specialis, quasi personalis unio Sp.Sti. cum animis, gratia praeditis; in thesi probatur animas justorum per gratiam sanctificantem, non cum Sp.Sto. immediate uniri, sed cum tota SS. Trinitate.

Adversarii putant hanc unionem Sp. Sto. personaliter propriam esse. Anima scl. justi immediate unitur cum Sp. Sto.; non in persona, sed cum Sp. Sto. moraliter, accidentaliter adeoque non substantialiter et hypostatice. V.g. Petavius (S. 6, n. 6) distinguit inter inhabitationem () Tribus communem et unionem () Sp. Sto. propriam.

Thomassin (De Incarnat.); de Régnon: vol. IV, 312ss.; 471-500; 524-533; 551 ss.; Scheeben: Dogmatique III. 832; Ramière: La divinisation du chrétien, p. 271 ss., 282-291; et alii; vid. Galtier et Froget,

Hurter, th. 204 videtur distinguere inter
 praesentiam () = inhabitatio et
 praesentiam () = unio.

Juxta omnes illos,

Sp. S. directe inhabitat in justis,
 P. et F. concomitanter tt., sicut v.g.

per verba consecrationis

directe fit praesens c. et s. Christi,
 concomitanter anima, etc.

NOTA :

Inhabitatio non est propria Sp. Sto. Theol. certum.

Non personaliter unitur Sp. S. animis justis sed inhabitatio Ei appropriatur. Probabilissima, et sententia communis.

PROBATUR Ia PARS : (Inhabitatio non est propria Sp. Sto.)

1° EX SS.:

- a) Tres personae: Jo. 14, 15-17, 20-24; I Jo. 4, 12, 16.
- b) Anima justi est templum Dei: I Cor. 3, 16s., 6, 20; 2 Cor. 6, 15s.;
- c) Xtus: Rom. 8, 9-11; Eph. 3, 17; Rom. 8, 9-11.
- d) Sp. S.: I Cor. 6, 19s.; I Cor. 1, 9 et 2 Cor., 13, 13; Phil. 2, 1.
- e) Pater dicitur caritas: Rom. 5, 5; I Jo. 4, 9; 2 Cor., 13, 13.

2° EX AUCT. ECCLES.:

- a) Leo III in P. 546.
- b) Ex auct. Vaticani 7. col. 562 b: "Spiritu vero Filii, quem D. misit in coram vestro, sancti et sacri, templum quoddam divinae majestatis officinar, in quo Trinitas sacro-sancta habitare, seque ipsam animae fidei communicare dignatur, dicente Xto. Dno: cf. Jo. 14, 23." Vid. textus ipsum in thesi 16a.

c) Ex liturgia:

- aa) Pater dicitur caritas in Ia antiph. 3ii Noct. in officio SSae. T.
- bb) Xtus dicitur caritas in Hymn. ad Laudes (6 Aug.) et in hymn. I Vesp. (21 julii).
- cc) Vid. etiam Breviarium et Missam in off. Dedicationis Ecclesiae. per totam octavam.

3°- EX PP.: V.g. R.36,40,39,158s.,219,251,449,607,683,770,780,813,872,944,1071,1186,1216,1286,2107,2114.

4°- EX FIDE FIDELIUM:

Deiferi, Theophori, Theophanius, Leonidas, pater Originis:
"Adoro Deum praesentem in corde parvuli istius baptizati,"

5°- RATIONE THEOLOGICA:

- a) Ex circuminsessione personarum divinarum (supra);
- b) Ex communi operatione personarum ad extra (supra).

6°- EX S.TH. 3,23,2,3um:

"Ideo adoptatio licet sit communis toti Trinitati, appropriatur tamen Patri ut auctori, Filio ut exemplari, Sp. Sto. ut imprimenti in nobis hujus similitudinem exemplaris".

PROBATUR IIa PARS: (Appropriatur Sp.Sto.) Videtur sequi ut corollarium ex prima parte.

1°- EX SS.: Jo.14,16; Act.,18,20; Rom.,5,5; 8,15; I Cor.,3,16; 6,19; 12,11, 2 Cor.,1,21s.

2°- EX DOC. ECCL.:

Dz.83,86,290,302,344,345s.,424,429,697,706s.,783,799,93C,964,1787; TDC, 539-549; Leo XIII (supra);
In Breviario: Lectio 6, initio (13 dec.);
Veni Creator Sp.; Veni S.Sp. et emitte coelitus, etc.

3°- EX PP.: V.g. R.389,611,850,907,915,960,1282,2080,2089,2107,2352.

4^c- RATIONE:

a) Quia Sp.S. procedit scđ. operationem voluntatis et inde est amor personalis, sanctitas personalis, donum personale;

b) quia inhabitatio est opus dilectionis;

c) gratia sanctificans expressius repraesentat Sp. Sm. u t suum exemplar.

d) Natenus forsitan ex speciali sli. praesentia et inhabitatione Sp. S. in justis, personaliter propria unio Ipsius cum anima evinci potest, quatenus solus Sp. S. animas inhabitare suumque templum facere diceretur.

Atqui e SSA. constat non solum Sp. Sm. animas habitare. Eph.,3,17; Jo.,14,23.

e) Praeter unionem hypostaticam Verbi cum humana natura omnes relationes creaturarum ad personas divinas fundantur in operatione quae toti Trinitati communis est;

Atqui unio Sp. Sti. cum animis justorum non est hypostatica ut etiam Petavii sequaces admittunt;

Ergo haec unio non est Sp. Sto. propria sed appropriata.

5°- EX TT.: 1,38,2; 39,7,8; 2 Sent.,1,1,4m,5m; I Sent.,14,2,2.

DIFFICULTATES :

- SECTIO 4^a -

DE RELATIONE INTER MYSTERIUM SSae TRINITATIS ET RATIONEM.

- Thesis 19^a -

NATURALIS RATIO SIBI RELICTA NUNQUAM TRINITATIS MYSTERIUM SUSPICATA ESSET; POST REVELATIONEM VERO, PULCHERRIME ILLUD CONVENIRE VIDET; AT, SI NECESSARIUM OSTENDERE CONATUR, FRUSTRA EST, EJUSDEMQUE NATURAM PERVERTIT.

S.Th.,1,32,1; I Sent.,3,1,4; CG.,1,14; S.1,11 et 12; P.488-505; Billot, th.15; Scheeben: Dogmatique I, 126s.; DA, Trinité et Foi; Franzelin, etc.

MYSTERIUM LATE DICTUM est veritas abscondita, quam homo non potest cognoscere, vel quia in se non est ipsi cognoscibilis, vel quia, etsi cognoscibilis, non applicatur ejus facultati cognoscitivae, vel quia non manifestatur nisi effectibus, ut v.g. principium vitae.

MYSTERIUM STRICTE DICTUM est veritas cujus neque existentiam ex naturalibus principiis invenire, neque possibilitatem ex internis rationibus positive intelligere possumus, etiamsi reveletur ejus existentia. Dz.,1795,1816. P. 488.

Possibilitas = interna consociabilitas notarum.

Paul Janet (incredulus): "On comprend que l'on n'admette pas comme venant de Dieu même une doctrine qui renverserait les bases de la raison, qui par conséquent détruirait en moi les principes mêmes à l'aide desquels je puis m'élever jusqu'à Dieu... Les dogmes chrétiens, à titre de mystères, sont-ils à proprement parler des non-sens? ou ne sont-ce pas des vérités obscures dépassant la portée de l'expérience, mais qui sous d'apparentes contradictions, contiennent quelque chose de réel et de concret." (Cit. a Lahousse: De Vera Religione, p.100).

"Les mystères ne sont pas des non-sens absolus; ce ne sont pas même des propositions absolument contradictoires; ce sont des propositions ayant un sens, lequel présente une apparence de contradiction... Nous comprenons l'idée; c'est le lien des idées qui nous échappe". (Da. Foi, col. 77)

"Le mystère de la Trinité consiste à dire qu'il y a en Dieu trois personnes qui ne sont pas trois dieux, mais qui ne font qu'un seul et même Dieu... Où réside le mystère? Il est dans le dogme de l'unité de substance coïncidant avec la pluralité des personnes. Il semble qu'unité de substance et unité de personne soient et ne puissent être qu'une seule et même chose. Cependant c'est là une doctrine si peu contraire à la raison, qu'on peut même demander si elle est supérieure à la raison... En tout cas, ce qu'on ne peut contester, c'est que la doctrine trinitaire offre un sens, et même un sens clair à l'Esprit." P. Bainvel ad-dit: "Je ne me porte pas garant du sens clair que Janet voyait à la formule du dogme trinitaire; mais il est sûr qu'on n'y voit pas de contradiction." (Ibid.: Lahousse et DA)

"Si nous passons au mystère de l'Incarnation, lié à celui de la Trinité, nous y trouverons, comme dans le précédent, une incompréhensibilité liée à des termes qui séparément sont compréhensibles. L'idée de l'Homme-Dieu peut paraître sans doute une idée contradictoire. Mais on ne peut nier que d'une part ns. ne sachions ce que c'est que l'homme; de l'autre nous savons aussi, ou nous croyons savoir ce que c'est que Dieu; au moins entendons-nous par ce terme la cause suprême, l'être souverainement parfait cause du monde et créateur de l'homme. Le mystère ne consiste donc pas ici à introduire des termes intelligibles, mais à unir entre eux d'une manière intelligible des termes parfaitement clairs. Sans doute, il y a dans cette proposition: Dieu s'est fait homme une sorte de contradiction; et Spinoza disait qu'avant d'admettre que Dieu s'est fait homme, il admettrait que le cercle s'est fait carré. Mais c'est là une exagération: car le dogme ne consiste pas à dire que Dieu est devenu homme, qu'il s'est changé en homme, et qu'il a cessé d'être Dieu, comme dans les métamorphoses de la mythologie, ce qui serait en effet une contradiction; mais ce que l'on dit, c'est que Dieu restant Dieu a revêtu la nature humaine, c'est-à-dire qu'en Jésus-Christ les deux natures se sont unies et forment un seul et même être. Seulement dans Jésus-Christ, l'unité des deux natures, leur intus-susception est bien plus intime encore, et l'opposition des deux termes est bien plus grande et va presque jusqu'à la contradiction; c'est pourquoi c'est un mystère, mais ce mystère n'est pas un non-sens". (Ibid. Lahousse) Cf. R. 2 M.1890 t.2. Rev. phil., 1900, 5.1, 1-25; Leibnitz: Discours de la conformité de la foi avec la raison.

REVELATIO (ex etymo) = actio quo velamen aufertur.
 (universim) = manifestatio rei antea obscurae, occultae aut ignotae.

REVELATIO DIVINA (improprie) = veritas quae nobis innotescit per exercitium naturale facultatum cognoscitivarum nostrarum. V.g. Rom., 1, 19.

(Stricte dicta) = manifestatio mentis et voluntatis divinae a Deo facta hominibus supernaturaliter.

= Testimonium quo Deus aliquid asserit quod homines credere debent propter auctoritatem ipsius Dei loquentis v.g. I Cor. 2, 10. Unde revelatio proprie dicta dici potest locutio, sive per voces, sive per alia signa quibus mens divina aperiatur.

LOCUTIO = manifestatio alteri conceptuum mentis.
 1, 107, 1; Dz., 1785-1789; 1816-1821.

NECESSARIUM scil. omnia argumenta, etiam post revelationem allata, ad Trinitatem suadendam, absolutum quid inferunt et translata in personas divinas mysterium pervertunt. Si qua enim imago in spirituali creatura invenitur (supra de processionibus), ea non in Trinitatem transfertur per solum excessum, neque etiam per quamdam similitudinis proportionem; sed omnino cogitando simul relativam oppositam. Quis unquam tale quid suspicari ausus est?

1^a PARS : (Mysterium stricte dictum quod nunquam suspicari potuisset ratio humana).

ADVERSARII:

Anomaei et Aetiani negant mysterium illud cum se Deum ita nosse jactarent, sicut se ipsos et D. se ipsum novisset.

NOTA: De fide catholica.

PROBATUR :

1° - EX SS.:

Veritas quae unice e revelatione divina constat et constare potest est mysterium stricte dictum;

atqui D., P., et S. et Sp.S. seu Trinitas est veritas quae a revelatione divina constat et constare potest. Ergo...

MAJOR: Evidens ex definitione mysterii.

MINOR: Mt.11,27; (16,17); Jo.1,18; 6,46; 10,15; Lc.,10,22;
I Cor. 2,6-11.

2°- EX DOC. ECCLES.:

a) Sunt mysteria stricte dicta: Dz.,1796,1816. (Cf.infra)

Atqui nemo negat omnium veritatum revelatarum, SSam. Trinitatem esse summam et maxime absconditam.

Ergo SS.Trinitas est mysterium stricte dictum.

CONSEQUENTIA patet, nam si negaretur hanc veritatem summe reconditam esse mysterium stricte dictum, a fortiori negaretur omnes alias veritates revelatas esse mysteria stricte dicta, quod de facto negaverunt omnes adversarii; jam illud negari nequit post Conc. Vat. P. 491.

b) Schema Conc. Vat. Coll.Lac. 7,553: "Mysteriorum, quae fide illuminati profiteamur, omnium supremum ipse Deus est, unus in essentia, trinus in personis.

3°- EX PP.: V.g. R.204,632,668,738,779,816,834,859,860,878,910,
915,996,1029,1069,1269,1672,2084,2280,2337.

4°- EX TT.:

1,32,1: "Qui probare nititur Trinitatem personarum naturali ratione, fidei dupliciter derogat. Primo quidem, quantum ad dignitatem ipsius fidei, quae est ut sit de rebus invisibilibus quae rationem humanam excedunt... Secundo, quantum ad utilitatem trahendi alios ad fidem. Cum enim aliquis ad probandam fidem inducit rationes, quae non sunt cogentes, cedit in irrisionem infidelium. Creduunt enim, quod huiusmodi rationibus innitatur et propter eas credamus. Quae igitur fidei sunt, non sunt tentanda probare nisi per auctoritates his, qui auctoritates suscipiunt."

5°- RATIONE:

Essentia et perfectiones divinae haud aliter nobis manifestantur ac per creaturas;

Atqui creaturae non possunt nobis manifestare SS.Trinitatem;

Ergo SS.Trinitas non potest nobis cognosci naturaliter, seu est mysterium stricte dictum.

MAJOR: Naturalis intuitiva cognitio Dei non datur. Cf. de

Deo Uno. Si igitur Deus immediate intuitive qua Trinus et in personis distinctis non cognoscitur lumine naturali rationis, tunc cognoscitur solummodo mediate e creaturis. Cf. De Deo Uno.

MINOR: Eatenus Deus qua Trinus et in personis distinctis e creaturis cognosci posset, quatenus Deus qua Trinus et in personis distinctis ad extra operaretur;

Atqui Deus qua Trinus et in personis distinctis ad extra non operatur sed tt. quatenus est Unus. (Vid. supra); Ergo...

Addimus, vero nec suspicionem tanti mysterii creato intellectui obverti potuisse.

Ut enim suspicio alicujus veritatis oriatur, oportet prius in mente efformari conceptum illius; deinde aliquod indicium habere, quo eadem veritas innui videatur.

Atqui conceptum Trinitatis nemo efformasset.

Ergo...

MAJOR: evidens.

MINOR: Trinitas enim quae unice Est, non autem ut pagani cogitarunt marem et feminam et natum, vel principium et medium et finem, atque id genus alia.

a) Ratio est quod conceptus nostri rationes essentielles (essentiam) per se omnino attingunt, et scd. illas de ipso esse judicare queunt; minime ipsum esse prius cogitant et in illo rationes formales inveniunt;

Atqui relatio et subsistentia sunt rationes essentielles quae nullam convenientiam dicunt; et proinde nunquam in ipso Esse eas convenire suspicari potuissemus.

b) Modum divinarum perfectionum attingimus scd. aliquam analogiam cum iis quae in creaturis invenimus;

Atqui relationem non nisi subsequentem aliquod fundamentum et non nisi inhaerentem agnoscimus. Proinde nunquam potuissemus concipere tribuere subsistentiam relationi, nec ipsam distinctionem sui relati constitui sine praecedenti causa.

c) Denique ipse conceptus realis distinctionis in Deo horrorem iniecisset; et quo melius eum ratio meditata esset, e o magis in negando omni termino vere procedente firma fuisset.

Ratio tamen quieta mansisset siquidem distinctio relativi sine absoluta distinctione nec potuisset cogitari et jure negata fuisset absoluta,

2^a PARS : Post revelationem vero, pulcherrime illud convenire videt.

Convenire i.e. Mysterium SSae. Trinitatis:

a) Dat rationi aliquid intelligendum, scl. non est pura non-idea (a-idéisme) sicut v.g. non-ens, vacuum, "un non-sens."

L'a-idéisme complet (ne rien percevoir) est psychologique-ment ce qui ressemble le plus à la perception de l'Indéterminé absolu, du Rien divin. (Leuba, Bernard Leroy). Pour ces auteurs, "il y a sentiment de comprendre sans que le fait de comprendre se soit produit, parce que (dans la Trinité chrétienne par ex.) il n'y a rien à comprendre; M. Delacroix observe que la Trinité, conçue allégoriquement et symboliquement, pourrait offrir un sens intelligible." Pinard. Etude comparée 1922, p.419s. et notas.

b) Ratio humana potest ostendere non esse in hoc mysterio evidenter contradictionem ut v.g. cercle carré. Faux de dire que la formule de la Trinité ne nous donne rien à expliquer.

"Des vérités surnaturelles qui contrediraient de manière évidente les vérités naturelles seraient mortelles pour l'esprit. Mais il n'en peut exister puisque le vrai, comme expression de l'être, ne peut être en opposition réelle avec le vrai. Une révélation ne peut donc être agréée comme authentique, si l'on ne peut au moins prouver qu'elle ne comporte rien de tel. Encore cette démonstration toute négative (de non évidenti falsitate) ne peut-elle constituer une preuve suffisante de vérité (de objectiva veritate).

Dans l'espèce, cette preuve de vérité se peut être qu'indirecte, c'est-à-dire tirée de l'autorité du révélateur. Des vérités surnaturelles ainsi garanties, bien qu'elles ne puissent être l'objet d'une démonstration positive, directe, seraient un

ferment de vie: elles ouvriraient à l'intelligence des aperçus nouveaux, comme la parole du maître que le disciple sait vraie, sans comprendre pourquoi et comment elle est vraie." Pinard I. Etude Comp.II. 129 in nota.

Hoc eo magis si consideratur fecunditas religiosa quae originem habet ex fide in Trinitatem. Contradictio evidens nequit inspirare intellectum humanum et consequenter nec ejus voluntatem ad actus difficiles, heroicis immo ponendos.

c) Intellectus humanus ad hoc mysterium manifestandum, potest rationes aliquas verisimiles inducere ad fidelium quidem exercitium et solatium, non autem ad adversarios convincendos. Quae enim supra rationem humanam sunt, non credimus, nisi Deo revelante; unde singularis modus convincendi adversarium contra veritatem fidei, est ex auctoritate Scripturae Sacrae, confirmata miraculis. Cg. 1,9; S.Th.,1,1,8.

ADVERSARII:

Rationalistae, Materialistae, Evolutionistae inter quos multi sunt pseudo-Scientifici.

NOTA: De fide catholica.

PROBATUR:

a) Mysterium illud non est quid prorsus inintelligibile etsi sit incomprehensibile. (Ce mystère offre quelque chose à comprendre). Ce n'est pas une simple suite de sons. Quod maxima ingenia humana crediderunt jam a viginti saeculis, ubique terrarum, ex omni tribu et lingua et populo et natione, Judaei et Gentiles, Graeci et Barbari, domini et servi, Martyres, Doctores, Confessores, Virgines, viri et mulieres, rudes et scientifici, (Cf. Eymieu) divites et pauperes, signati ex tribu Ruben duodecim millia etc. (Apc.7,1-12) Paulus, Augustinus, Thomas, tot viri qui ingentes tractatus de SS. Trinitate scripserunt, nequit esse aliquid prorsus inintelligibile.

Atqui... Ergo...

b) Nequit demonstrari SS. Trinitatem esse contra rationem.

1°- EX CONCORDIA FIDEI ET RATIONIS: P.500.

Certum est mysterium SSae Trinitatis esse a Deo revelatum;
Atqui quod est a Deo revelatum non potest esse contra rationem;

Ergo mysterium SSae Trinitatis non potest esse neque ideo demonstrari esse contra rationem.

MAJOR stat ex 1a, 2a, 3a thesi.

MINOR stat ex Conc. Vat., Dz.1797. Cf. Tract. de vera religione.

2°- EX INCOMPREHENSIBILITATE DEI: P. 501.

Ut probaretur repugnantia mysterii SSae Trinitatis, ostendi deberet naturam divinam et personas divinas secundum modum suum proprium hujusmodi esse, ut non possint esse tres personae in una essentia divina;

Atqui modus proprius essentiae divinae nos omnino latet et capacitatem intellectus nostri infinite superat;

Ergo non possumus probare repugnantiam mysterii SSae Trinitatis.

MINOR patet ex eo quod non possumus haurire notitiam modi proprii divinitatis ex creaturis, quum inter Deum et creaturas omnia sint analogia tantum, ut habetur ex Ontologia et ex Tract. De Deo Uno.

3°- EXPOSITIONE RECTA IPSIUS MYSTERII :

Trois êtres qui n'en font qu'un, voilà bien en effet un concept contradictoire; mais trois modos distincts de posséder la même nature, trois personnes, procédant l'une de l'autre dans l'indivision d'une même nature, comme la pensée procède de l'intelligence qui s'exprime à elle-même, et comme l'amour procède de l'intelligence et de la pensée, une telle conception n'offre plus la même évidente contradiction. L'activité immanente, éternelle et infinie d'un Absolu, qui n'a jamais donné et qui ne peut d'ailleurs donner sa mesure dans aucune oeuvre extérieure apparaît même à certains esprits, précisément parce qu'ils pensent, comme la solution d'une énigme. E.Boutroux (Rev. bleue 15 mars 1902): "C'est la réflexion sur le dogme de la Trinité qui lui avait permis de pénétrer le plus avant dans le secret des choses." Pinard 1. Etude Comp.II. 375 note 1.

Objectiones sacpe probant "que pour trouver rien qui vaille contre nos dogmes, il faut les défigurer". "Quoiqu'on n'ait pas l'air de s'en douter, dit finement M.Daulny, les hommes les plus compétents en théologie, ce sont encore... les theologiens". DA, Fbi col.77 et 78.

4°- Ex solutione "Achilles" adversariorum, principii scilicet identitatis comparatae (et implicite principii contradictionis).

"C'est la difficulté qu'on exploite tous les hérétiques antitrinitaires. Ils invoquaient sans cesse le dogme de la "monarchie" divine, et par là ils entendaient l'unité du principe divin, (). Tactique habite; car si l'objection SAUTE au yeux, la réponse exige une TRES SUBTILE METAPHYSIQUE. Et remarquez-le: cette métaphysique ne peut que parer les coups, et montrer l'impuissance de l'erreur à prévaloir contre la vérité." (De Régnon, 1,5,1). "C'est aussi la difficulté, l'unique difficulté que font les incrédules de nos jours, pour jeter le discrédit et même le ridicule sur le premier et le plus essentiel de tous nos dogmes." (Pègues, R.Th. 1901, 695). Sic proponitur:

"Quaecumque uni et eidem sunt eadem, sibi invicem sunt eadem;

Atqui omnis relatio (persona in Deo existens est idem secundum rem cum divina essentia;

Ergo relationes (personae) secundum rem ab invicem non differunt." 1,28,3, vid. 1m.

Ante solutionem N.B.

A.- REGULAE SYLLOGISMI procedunt de propositionibus in quibus habetur formalis praedicatio, non vero de iis in quibus habetur materialis praedicatio. Vi scilicet formae, syllogismus PER SE concludit quando propositiones intelliguntur juxta formalem praedicationem. Quod si conclusio est vera ubi habetur materialis praedicatio, hoc fit PER ACCIDENS, non vi formae.

Formalis est praedicatio, quando praedicatum est de ratione formali subjecti; v.g. homo est animal rationale.

In divinis habetur praedicatio formalis quando:

- 1) Essentialia praedicantur de essentialibus v.g. in Cg.2,9:
"Quae uni et eidem sunt eadem, sibi invicem sunt eadem. Divina autem potentia est ejus substantia; ejus etiam actio est ejus substantia. Igitur in Deo non est aliud potentia, et aliud actio."
- 2) Notionalia praedicantur de notionalibus v.g. Generatio in Deo est ipsa paternitas; cf. 1,40,1.

Materialis (seu identica) quando praedicatum est extra formalem rationem subjecti v.g. Animalitas (in homine) est ipsa rationalitas; hoc est "per accidens" scilicet in homine; quia falsum si haberetur praedicatio formalis scilicet secundum rationem formalem animalitatis et rationalitatis: Animalitas est rationalitas.

In divinis habetur praedicatio materialis quando essentialia (absoluta, natura, essentia) praedicantur de relativis (notiones, proprietates) aut vice versa.

Pater est Deus;

Atqui Filius est Deus;

Ergo Pater est Filius. Syllogismus non per se concludit secundum veritatem, quia fit secundum praedicationem materiam. Et in casu, nec immo per accidens scilicet vi materiae. Pater scilicet est Deus, assertive, sed non exclusive, et pariter dicendum de Filio et de Sp. Sto.

Hae regulae non inventae sunt a catholicis propter necessitatem defensionis apologeticae, sed jam ab Aristotele tradebantur. Ipse enim inter primos reduxit syllogismum ad regulas omnino determinatas et veras, ut videre est apud opera Aristotelis:

Analytica Priora (Edition Didot I. 39-121);

Analytica Posteriora (Ibidem I. 121-173);

Passim etiam in Topicis (Ibid. 172-276); et etiam in "De Sophisticis Elenchis" (Ibid. 276-310);

Cf. Sylvester Maurus, s.j. Comment. in text. Aristotelis. Cura Card. Ehrle, s.j. (Lethielleux) t.1. 95-269 et t.3. 63-65;

Cosmo Alamanno, s.j. Summa Phil.: Cura Card. Ehrle, s.j. (Lethielleux) t.1, 256-305;

Comment. S.Th.; in perihermenias, libros Physicorum et Metaph. (Ed. Leonina vel Cathala); etiam

Comment. Cajetani in Edit. leonina;

Comment. Collegii Conimbricensis e s.j. In universam dialecticam Aristotelis: Graeco contextui adjuncta est versio latina: Editio secunda repurgata Lugduni, Cardon, 1610. cum privilegio Regis: p.411-507 et 678-688.

Cf. R.H.E. 1930. de Ghellinck. Quelques appréciations de la dialectique et d'Aristote durant les conflits trinitaires du 4e siècle. (Ariani reliquerunt Apostolum, sequuntur Aristotelem).

B.- Principium identitatis comparatae non est principium aequalitatis comparatae (cf. matheses).

In principio enim aequalitatis comparatae (Quae sunt aequalia uni tertio, sunt aequalia inter se):

- 1) Medius terminus vere est tertia res praeter duo extrema, quae idcirco, formaliter ut extrema, sunt extra intellectum et independenter ab intellectu constituta.
- 2) Illud in quo cum tertio comparantur, non est aliquid rationis, puta ejusdem cum eodem identitas, sed aliquid rei, cujusmodi est aequalitas magnitudinum. Ex hoc igitur quod in principio mathematico nullus est distinctioni possibili locus, ac per hoc, semper necesse sit ut quae cum tertio sunt aequalis magnitudinis sint etiam aequalis magnitudinis inter se: pessime quis traheret consequentiam ad principium metaphysicum identitatis comparatae.

C.- Principium identitatis comparatae evidenter apparet esse "a priori" nec obtinetur experientia nec inductione, sed ipsa immediata analysi conceptum, immo esse basin ac fundamentum omnium regularum syllogismi. Necesse est igitur ut intra limites suae legitimae significationis sit absolute et universaliter verum, et tam in divinis quam in creatis applicetur, non secus ac istud: nihil potest esse simul et non esse. Alioquin, quid amplius de Deo superest ratiocinandum?" (Cf. Billot)

Principium illud eruitur e notione entis non secus ac principium contradictionis. Ergo infinitas Ipsius Entis efficere ne-

ut identitas bene comparata sit fallax; efficit solum ut modus comparandi, aliquid novi postulet. Postulat vero, eo quod infinitum. Esse in se continet, primo rationem absoluti; secundo, quod inexpectatum fuit, rationem relativi ad intra. In hoc est utique mysterium, quod solvi nequit; et eo ipso quod non assequimur quo pacto id fieri possit, neque videre possumus quomodo principium identitatis comparatae veritatem servet. Posito tamen eo mysterio, necesse est dicere relationes in Deo subsistere, ideoque opponi inter se formali ratione relativi, sive scd. esse ad ideoque distinguere; non alia autem entitate constitui quam ipsius Esse divini, et in hoc convenire. Secus Deus distingueretur scd. absolutas entitates, neque tritheismum effugere possemus. (Matiussi: De Deo, 93)

D.- Duo tt. praedicamenta in Deum transferuntur: substantia et ad aliquid; transferuntur scd. puras perfectasque rationes subsistendi et respiciendi intrinsecum terminum. Non tamen servant rationem generis, nec sunt amplius praedicamenta; quia Esse Subsistens nil univoce commune habet cum aliis, nec habet rationem essentiae distinctam ab actu exercito quo est. Substantia igitur prout dicit esse perfecto modo, in Deum transferri potest; relatio, prout non includit in suo conceptu modum quo in creaturis est, in Deum transferri potest. At transfertur non ut genus, nec ut esse recipiens, neque ut praedicabile, neque ut univocum cum relatione creata; transfertur ipsa ratio esse ad, prouti eadem formaliter manet, etsi prorsus sit alio modo, quemadmodum et est in Deo scientia, quae extra qualitatem esse potest, cum hoc tamen discrimine, quod ratio formalis qualitatis includit inhaesionem; ratio autem relationis non includit inhaesionem. (Matiussi, de Deo 80 et 85). Sic intelligitur quod mysterium non solvitur nisi visione beatifica.

E.- CAVE IMAGINATIONEM! I Sent.33,1,1,2um: "Neque oportet in his aliquid simile inquiri; quia in nulla re creata invenitur aliquid simile divinae simplicitati, ut habens sit id quo habetur; omnia enim similia quae possunt induci vel de punctis vel de differentiis existentibus in genere, plus habent de dissimilitudine quam de similitudine; et ideo magis abducunt a veritate, quam in

verum intellectum inducant. Sicut enim dicit Boethius (De Trin., 1,2 Pt.,64. 1250 B) in his quae sine materia sunt, oportet non ad imaginationem deduci: quia hoc plurimum officit in divinis.

Boethius loco citato = "In naturalibus igitur rationaliter (Naturalia considerant formas cum materia et motu), in mathematicis disciplinaliter (Considerant formas inabstractas sine materia et sine motu), in divinis intellectualiter (sine motu, abstracta atque separabilis; nam Dei substantia est, et materia et motu caret) versari oportebit, neque deduci ad imaginationes, sed potius ipsam inspicere formam quae vere forma nec imago est, et quae esse ipsum est, et ex qua esse est..."

F.- Difficultas principalis est ex eo quod non possumus intelligere relationem quae non sit resultans sed subsistens. Una scilicet summa res quae Deus est, simul habet tum 1° formalem rationem absoluti (et eatenus dicitur una essentia, natura, substantia) tum 2° formalem rationem relativi (et eatenus dicitur tres a se invicem realiter distinctos) et sic illa summa res realiter habet functiones utriusque, non secus ac si duae illae rationes essent res distinctae.

ITERUM RECITATUR OBJECTIO ex 1,28,3, videtur 1m.

Quaecumque uni et eidem sunt eadem, sibi invicem sunt eadem;

Atqui omnis relatio in Deo existens est idem secundum rem cum divina essentia;

Ergo relationes scd. rem ab invicem non edistinguuntur: Sic solvitur objectio (Litterae majores referunt ad explicationes quae sequuntur):

A.- Quae sunt re et ratione (conceptu) eadem, Conc.

- Quae sunt re sed non ratione, Sub distingo:

B.- Si ratio scd. quam a tertio distinguuntur sit ratio absoluta per se ipsam ponens aliquid in re, Conc.

- Si sit ratio propria relationis scd. np. ad aliquid, Sub distingo:

C.- Si inter se relativa oppositione non opponuntur, Conc.

- Si inter se relativa oppositione opponuntur (faire face) scl. principii et ejus qui est a principio, Sub distingo:

D.- Relationes oppositae non sunt idem inter se, scd. formalem rationem ordinis, seu respectus, sive ipsius esse ad, Conc.

- Relationes oppositae non sunt idem secundum entitatem qua subsistunt, sive scd. esse subsistens, quo habent ut identificentur ipsi Deo. NEGO.

A.- Ratio distinctionis non est inventio aliqua pragmatica et utilitaria catholicorum, sed ipse Aristoteles, paganus, nec suspicans mysterium Trinitatis, monuit principium identitatis comparatae non valere, nisi de iis quae sunt identica uni tertio re simul et ratione seu conceptu. Sic enim dicit in 3 Phys. c.3, lect. 6. (Editio leonina 2,111, text. 22): "Omnino autem dicere est, neque doctio cum doctrina neque actio cum passione idem proprie est, sed cui insunt haec, motus. Quod enim hujus in hoc, et quod hujus ab hoc actum esse, ratione alterum est.

Et S.Thom. in hunc locum (ibid. p.113,n.61).

Et dicit (Aristoteles) quod non est necessarium quod docens addiscat, vel quod agens patiatur, etsi agere et pati sint idem; dum tamen dicamus quod non sunt idem sicut ea quorum ratio est una, ut tunica et indumentum, sed sicut ea quae sunt idem subjecto (re) et diversa sod. rationem, ut via a Thebis ad Athenas et ab Athenis ad Thebas... Non enim oportet quod omnia eadem conveniant iis quae sunt quocumque modo idem; sed solum illis quae sunt idem ratione... non sequitur quod cuicumque convenit agere, quod ei conveniat pati." Ibidem vid. etiam nn.9,10 praesertim, et totam lectionem. (cf. Pègues: Somme 2. p.106s. et notam) Nec aliter Aristoteles in 1. 11 Metaph. "Et quod est motus in mobili palam. Actus est enim hujus a motivo. Et motivi non alius est. Oportet enim esse actum amborum. Et motivum quidem enim est in posse, movens autem in operari. Sed est activum mobilis. Quare similiter unus amborum actus.

Quemadmodum eadem distantia unius ad duo, et duorum ad unum, et ascendentis et descendentis; sed esse non unum. Similiter autem et in movente et in moto. (Ed. Cathala, p.653) Et S.Th.n.2311 (Eadem Ed.) Probat secundum propositum: scil. quod unus motus sit actus motivi et mobilis, hoc modo. "Dictum est enim quod motus est actus motivi in quantum facit motum. Est autem mobilis in quantum fit in eo motus; sed motivum facit illum motum qui est in mobili et non alium. Et hoc quod est dicit quod movens est activum mobilis. Unde relinquitur quod unus motus sit actus et moventis et mobilis." n.2312... Manifestat hoc per exempla: et dicit quod una est distantia duorum ad unum et unius ad duo. Sed differt ratione. Propter quod diversimode significatur: scil. per duplum et

dimidium. Similiter una est via ad ascendendum et descendendum, sed differt ratione. Et propter hoc dicuntur hi ascendentes et illi descendentes. Et ita est de movente et moto. Nam unus motus scd. substantiam est actus utriusque, sed differt ratione. Est enim actus moventis ut a quo, mobilis autem ut in quo; et non actus mobilis ut a quo, neque moventis ut in quo. Et ideo actus moventis dicitur actio, mobilis vero passio. n.2313: Sed si actio et passio sunt idem scd. substantiam, videtur quod non sint diversa praedicamenta. Sed sciendum quod praedicamenta diversificantur scd. diversos modos praedicandi. Unde idem, scd. quod diversimodo de diversis praedicatur, ad diversa praedicamenta pertinet. Locus enim, scd. quod praedicatur de locante, pertinet ad genus quantitatis. Scd. autem quod praedicatur denominative de locato, constituit praedicamentum ubi. Similiter motus scd. quod praedicatur de subiecto in quo est, constituit praedicamentum passionis. Scd. autem quod praedicatur de eo a quo est, constituit praedicamentum actionis."

Unde unicus motus re idem, potest esse ratione distinctus et constituere duo praedicamenta: scilicet actionem et passionem. Cur? Quia actio et passio etsi sint re idem, ratione distinguuntur.

Matiussi (De Deo p.92) Dat aliud exemplum: "EXemplum accipe ejusdem instantis quod terminat praeteritum tempus et futurum incipit. Quia diversa ratio est praeteriti et futuri, non potest dici aliquid praeteriti ad futurum pertinere, neque initium futuri esse in praeterito, illud tamen instans quod est in praeterito ut finis est in futuro ut initium." Idem scilicet re instans potest esse praeteritum vel futurum scd. diversam considerationem formalem rationis: ut finis scilicet est in praeterito
: ut initium scilicet est in futuro.

Similiter id quod est paternitas est in Filio
formaliter ipsa paternitas non est in Filio.

In divinis, quando agitur de eo quod est scd. rem respondetur quaestioni: Quid est Pater? Quid est Filius? Quid est Sp.S.? respondetur: Deus.

Sub hoc respectu Pater et Filius et Sp. S. sunt unus Deus, una summa quaedam res. Dz.431. Quando agitur de eo quod est scd. rationem respondetur quaestioni: Quis est P.; Quis est F.; Quis est Sp.S. et respondetur: Persona divina. Sub hoc respectu, Pater et

Milius et Sp. S. distinguuntur ratione ab essentia divina. Distantia inter Thebas et Athenas, et vice-versa, est re eadem sed differt ratione directionis scilicet a T. ad A. vel ab A. ad T.

Scala est re unica scala, sed differt ratione, scilicet scilicet ascensum vel descensum.

Le son du violon est un re sed differt ratione prout est ab "archet" vel a "corde".

Cf. etiam Aristot. Topicorum 1.1 c.5: Quot modis dicatur Idem; Editio Didot t.1. p.176.

B.- Ratio distinctionis: non est impossibile ut ea quae ab uno tertio ratione differunt, realiter inter se distinguantur. Adversarii supponunt ut ea quae uno modo distinguantur ab eodem tertio, debent eodem modo inter se distingui, ita ut, si a tercio, sola ratione differant, inter sese etiam, sola ratione distinguantur. Sed hoc a priori nequit dici evidenter verum, nisi extrema scilicet proprium rationem formalem, non magis inter se invicem opponantur, ac opponuntur cum tertio.

V.g. in triangulo ABC (isocèle) ex eo quod A sit aequalis distantiae a B et a C, non sequitur quod aequalis distantia intercedat inter B et C. Aliis verbis: Omnis triangulus aequilateralis est "isocèle", sed non omnis triangulus "isocèle" est aequilateralis." (cf. Carré, (Square) et losange).

Audiamus Caprolum in I Sent. dist.2, q.3, a.1. Sol. ad primum. "Non enim oportet quod talis sit identitas extremorum inter se, qualem habent illa extrema in medio, potissimum quando medium est idem extremis, non formaliter, sed identice, hoc est identitate rei, non rationis, quin potius medium identificatur eis quasi per accidens, sicut res unius generis rei alterius generis, quo modo videtur essentia divina identificari relationibus, aut personis, sicut absolutum relativo; tunc enim non oportet extrema talem identitatem habere inter se, qualem habent in medio: quia talia extrema, per accidens identificata medio, possunt minus convenire inter se quam cum medio; ut patet de albedine et humiditate in nive: quodlibet enim convenit cum nive in faciendo compositum unum, verius quam inter se, quia albedo est actus nivis, non autem humiditatis, et consequenter plus est de unitate inter album et nivem, quam inter album et humidum, et similiter verius unitur humidum nivi quam albo, et sic non tanta est unitas aut identitas illorum duorum ad invicem, quanta est cujuslibet extremi,

seorsum sumpti, in ordine ad medium, scilicet nivem. Ita in proposito, licet similitudo longe a proposito distet.

Posset etiam dari exemplum de differentiis respectu generis. Non tanta est enim convenientia differentiarum ad invicem quanta est cujuslibet earum ad genus quod dividunt." Hucusque princeps Thomistarum. Ut patet, ultro concedimus rationem sibi relictam, nullum omnino similem casum invenire posse, sed nemo potest afferre apodicticam probationem quod ibi habetur effulgens contradictio.

C.- Concedimus scilicet repugnare realem distinctionem et oppositionem duorum ex una nota, simul cum reali identitate ex alia nota, si utraque nota habeat rationem absoluti. Nam in hac suppositione, nota ex qua extrema haberent, ut invicem distinguantur per se ipsam poneret in utroque perfectionem exclusivam perfectionis oppositae, et ita necessario efficeret, ut saltem alterutrum realiter differret a tertio. Aliis verbis, impossibile est ut absolutum B et absolutum C, si sint realiter identica cum absoluto A, adhuc realiter opponantur inter se. Nam absoluta habent in eo ipso in quo opponuntur, titulum et rationem suae realitatis; ac per consequens, unumquodque oppositorum ponit realitatem, de cujus ratione est negatio realitatis quae est in altero. Si ergo, non obstante identitate cum tertio, adhuc opponerentur, eo ipso tertium cum quo utrumque supponitur idem, deberet negare seipsum, quod est absurdum et directe repugnans principio contradictionis; idem enim nequit simul esse et non esse v.g. Unum, verum, bonum re identificantur cum tertio scilicet ente, et ratione distinguuntur ab illo tertio scilicet ente, sed inter se non realiter distinguuntur ab illo tertio ente sed ratione tertia. Cur? Quia ponunt aliquid saltem sod, rationem et proinde dicunt realitatem aliquam, nec proinde possunt inter se opponi nec inter se realiter distinguui.

Eodem modo dicendum v.g. de essentia divina comparata cum iustitia divina et misericordia et sanctitate.

Sed haec contradictio non apparet si relatio P. dicatur opponi relationi F. et utraque nihilominus identificari cum absoluto D.. P. et F. inter se opponuntur non contrarie sed relative, scilicet sod. purum reciprocum mutuum esse ad; opponuntur non eo quo reales sunt (in hoc P. et F. conveniunt in derivando realitatem suam ex absoluto D) sed opponuntur eo quo relationes sunt (in hoc, esse ad P. opponitur et distinguitur ab esse ad F.; sed neque esse ad P., ne-

que esse ad F. dicit ex sese realitatem). Cum autem P et F. reales sunt una eademque realitate absoluti D., non apparet contradictio in hoc quod absolutum D. possit simul verificare P. et F., quin ideo debeat verificare negationem suae propriae realitatis.

S.Th. in I Sent. 26,2,2: "Omnis autem distinctionis formalis principium est aliqua oppositio, ut largo modo sumatur oppositio, scd. quod etiam imperfectum et perfectum opponuntur, in quantum in uno est negatio vel privatio alterius. In omnibus autem oppositionibus alterum est ut perfectum, alterum ut imperfectum, praeter relationem; quod patet per se in affirmatione et negatione et privatione et habitu. Patet etiam in contrarietate: quia scd. Philosophum, semper alterum contrariorum est sicut nobilius et alterum sicut vilius et sicut privatio, ut album et nigrum, frigidum et calidum et huiusmodi omnia; et ideo nulla talis distinctio potest esse in divinis, ubi est omnimoda perfectio. In relativis autem neutrum est sicut privatio alterius, vel defectum aliquem importans. Cujus ratio est, quia in relativis non est oppositio scd. id quod relativum in aliquo est; sed scd. id quod ad aliud dicitur. Unde quamvis una relatio habeat annexam negationem alterius relationis in eodem supposito, non tamen ista negatio importat aliquem defectum, quia defectus non est nisi scd. aliquid quod in aliquo natum est esse: unde cum id quod habet oppositionem relativam ad ipsum, scd. rationem oppositionis non ponat aliquid, sed ad aliquid, non sequitur imperfectio vel defectus; et ideo sola talis oppositio competit distinctioni personarum."

D.- Concedo quia hōc tres constituuntur personae divinae.

Nego quia hōc personae divinae, sunt Deus unus;

Ego et Pater UNUM sumus (Jo.10,30) et Ecclesia invocat Sp. Sm. UNUM cum Patre et Filio.

c) Intellectus humanus, potest rationes aliquas verisimiles inducere ad fidelium exercitium et solatium.

Revelato hoc mysterio,

1°- Scimus existere in Deo communicationem ad intra infinitam ipsius Esse; infinitam scl. effusionem Infiniti Boni, quae nequit expleri creaturis.

- 2°- Multo melius hoc pacto vita divina intelligitur.
- 3°- Deum novimus non solitarium, immo trium verissime distinctorum beatissima societate gaudentem.
- 4°- Agnoscimus supereminentem perfectionem et gloriam Dei, unde in majorem Ejus reverentiam excitemur.
- 5°- Magis removetur periculum ne creationem mundi necessariam aestimemus.
- 6°- Intelligimus summa lineamenta slis. providentiae quae est veluti revelatio realis SSae Trinitatis; siquidem Deus Pater operatur salutem nostram per Filium incarnatum et donum Sp. Sti.; unde sanctificatio nostra, quā filiatio adoptiva imitatur generationem Filii et in quantum ex amore confertur, analogiam exhibet processionis Sp.Si.
- 7°- Haec cognitio aliquo modo inchoat vitam aeternam in nobis; haec enim nostra cognitio est aenigmaticum speculum aliquod visionis beatificae quae consistit essentialiter in contemplatione Unitatis in Trinitate seu Trinitatis in Unitate. "Ut sit Deus omnia in omnibus (I Cor.15,28). Ipse finis erit desideriorum nostrorum, qui sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur... Ibi vacabimus et videbimus, videbimus et amabimus, amabimus et laudabimus. Ecce quod erit in fine sine fine." (R. 1788).
- 8°- Introducimur et nos in Vita Trinitaria. Jo.14,23; 2 Cor. 13,13.
- 9°- Trinitas, exemplar perfectum caritatis. Ibi omnis persona non "ad se" sed "ad aliam".
- 10°- Trinitas opponitur polytheismo anthropomorphico ex una parte et theismo frigido (froid). Sed de his omnibus CAVE: "Si tu comprends, ce n'est pas cela."

"Nos balbutiendo ut possimus, excelsa Dei resonamus et Unigenitus apud nos degens, cum balbutientibus balbutiebatur de ineffabilibus sacramentis." (S.Greg.Naz.) Unde quaedam analogiae:

1°- a) Velut in tribus solibus inter se cohaerentibus una lucis commixtio. (S.Greg.Naz. R.997)

b) Lumina lampadum, quae sunt in una domo, et tota sunt in se totis vicissim, non permixta, ac per se existunt perfecte inter se mutuo singillatim distincta, conjuncta in unum discrete et discreta ~~conjunctis~~. (~~Pseudo-Dionys.~~ Acrop. R.2280).

c) Velut in tribus solibus sibi invicem cohaerentibus et nulla loci intercapedine disjunctis una lucis temperatio atque conjunctio. (Jo. Damasc. R.2344).

Haec comparatio etiam apud S.Lidwine. (Huysmans)

2°- Personalitas ontologica (esse) personalitas psychologica (conscientia sui) et personalitas moralis (libertas) in uno homine.

3°- Unicum "esse" in Xto cum duabus naturis (Ego et Pater atque Ego sitio).

4°- Corpus mysticum (cf. de la Taille M.F. 511 s. et notas).

5°- Sicut in Xto, est in unoquoque nostri, filius hominis et filius Dei (René Schwob) Cf. Rom.7,14; Video meliora proboque, deteriora sequor (ovid.)

6°- Eadem res possessa titulo emptionis, hereditatis et donationis.

7°- Tres personae tenentes unam rem; omnes tenent sed non eodem modo. (trois doigts sous plateau du garçon d'hôtel)

8°- Une jeune fille se regardant dans un miroir voit son image, se voit elle-même et s'aime elle-même. (André de Crète, Saint Evêque).

3^a PARS : Etiam supposita revelatione, trinitas personarum in una natura divina, demonstrari nequit ex argumentis rationis ut positive possibilis.

ADVERSARIi :

Abelardus(1142): Platonici et praecipui philosophi gentiles invenerunt mysterium SSae Trinitatis, immo est veritas naturaliter ab hominibus credita cf. Dz.368-70; TDC,241; DTC,43-8;

Hugo a S.Victore (1141) et Richardus a S.Victore (1173) non sat distinxerunt inter argumenta suasiva et apodictica. Aliquomodo idem dicendum de S.Anselmo DTC, 1346.

Raymundus Lully (1314). Qui per rationes necessarias hoc tentavit.

Durandus (I Sent.2,4): Potest demonstrari processiones divinas et quidem certe.

Hermes (1381) Dz.1618-21; Gunther (1863) Dz.1655-9; Frohschammer (1893) Dz.1666-7; Rosmini Serbati (1855); Dz.1915s.; Schell; veritates trinitarias voluerunt ad meram philosophiam reducere.

Praeterea omnes moderni et Modernistae qui volunt invenire originem hujus dogmatis in philosophia et religionibus antiquitatis. Van Noort, 232-238; Lebreton, 1. I.

NOTA: De fide catholica.

PROBATUR :

1°- EX DOC EOCL.: Vide supra.

2°- Eatenus probaretur etiam revelatione supposita, quatenus ternarius numerus personarum ut positive possibilis, vel e notione personae, vel e notione naturae deduceretur.

Atqui neutrum... Ergo...

MAJOR: Evidens.

MINOR:

1) Non ex notione personae.

a) Apud nos, ubi multiplicantur personae, etiam et naturae multiplicantur;

Jamvero natura divina multiplicari nequit.

INDEX

Synopsis Tractatus.	2
Th. 1. <i>Mysterium SSae Trinitatis probatur.</i>	5
a) Ex Synopticis.	15
b) Ex Actibus Apostolorum.	19
c) Ex scriptis Paulinis.	21
d) Ex epistola ad Hebraeos.	23
e) Ex scriptis Joanneis.	23
f) Ex formula Trinitaria Baptismi	25
Corollarium : De consubstantialitate.	29
Schol. I. De SS. Trinitate in V.T.	29
" II. De commate joanneo.	30
" III. De pseudo-trinitatibus paganis.	30
" IV. De ignorantia Christi.	31
" V. Principia ad difficultates enodandas.	31
" VI. Logos	33
Difficultates.	35
Th. 2. <i>Mysterium SSa Trinitatis probatur</i> <i>ex traditione antemioaena.</i>	39
a) Ex vita Ecclesiae.	45
b) Ex symbolis baptismalibus.	46
c) Ex Symbolis ante-nicaenis.	49
d) Ex oratione et cultu.	49
e) Ex liturgiis antiquis Baptismi.	54
f) Ex doxologiis.	55
g) Ex Archaeologia.	59
h) Ex scriptoribus.	59
Th. 3. <i>Mysterium SSae Trinitatis probatur ex traditione</i> <i>post-nicaena.</i>	63
De Terminologia.	72

Praelegomena de quidditate mysterii SSae Trinitatis. 74

De processionibus divinis. 76

Th. 4. Sunt in Deo processiones reales ad intra. 83

Th. 5. Pater a nullo, Filius a Patre per veram generationem eamque intellectualem procedit. 86

Scholia. 94

Th. 6. Sp. S. a Pe. et Fo. procedit ut ab uno principio. 96

Th. 7. Sp. S. non est F., neque ejus processio est generatio, quia scd. operationem voluntatis communem Pis. et Fii. procedit ut amor. 109

8 Th. 8. Sunt in Deo relationes reales ad intra. 114

9 Th. 9. Relationes reales divinae ad intra re sunt essentia divina sed ratione virtuali ab ea distinguuntur. 116

10 Th.10. In Deo sunt relationes reales, scilicet generare, generari, spirare et spirari et quatuor tt.; quarum tres duntaxat scilicet generare, generari et spirari realiter distinguuntur et tres tt. 122.

Th.11. Subsistens distinctum intellectualis naturae quae personae definitio est, habetur in Deo, prout relatio ab opposita relatione seipsa distinguitur (incommunicabilitas "ad intra") eademque per identitatem cum divina essentia absolute subsistit (subsistens "ad intra"; incommunicabilitas "ad extra"). 131

	195
Th.12. Persona divina relatione incommunicabili ut subsistente constituitur; adeoque relationem incommunicabilem ut subsistentem significat.	134
Th.13. Sunt in Deo tres proprietates personales et quinque notiones.	140
Th.14. Personae divinae sunt sibi invicem aequales; adeoque nulla perfectio in aliqua persona deest, quae in aliis reperitur.	144
Th.15. Existit circuminsessio personarum divinarum quae est scd. communitatem essentiae, intellectum relationis et rationem originis.	150
Th.16. Tota Trinitas, unica operatione, tribus personis communis, cuncta ad extra producit; ad manifestationem tamen Fidei Trinitatis, conveniens fuit essentialia attributa personis appropriare.	153
Th.17. F. et Sp. S. mitti possunt missione tum visibili, tum invisibili; in missione autem invisibili, non solum dona creata, sed etiam personae divinae donantur.	159
Th.18. Inhabitatio injustis est communis tribus personis SSae. Trinitatis non autem propria Spiritui Sancto, quia cum eis personaliter non unitur sed ei appropriatur.	163
Th.19. Naturalis ratio sibi relicta nunquam Trinitatis mysterium suspicata esset; post revelationem vero, pulcherrime illud convenire videt; at, si necessarium ostendere conatur, frustra est, ejusdem naturam pervetit.	167

APPENDIX :

De repraesentatione Sp. Si. sub forma humana.	190
Praecepta quaedam loquendi de SSa Trinitate.	190
Tessera.	192.